

**BİZANS'A SİĞİNAN SELÇUKLU
HANEDAN ÜYELERİ**

Alper DENİZLİ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim BALIK

Haziran, 2010

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİZANS'A SIĞINAN SELÇUKLU HANEDAN ÜYELERİ

Hazırlayan
Alper DENİZLİ

Danışman
Yard. Doç. Dr. İbrahim BALIK

AFYONKARAHİSAR 2010

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “ BİZANS’A SIĞINAN SELÇUKLU HANEDAN ÜYELERİ ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28/05/2010

Alper DENİZLİ

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı : Yard. Doç. Dr. İbrahim BALIK

.....

Jüri Üyeleri ____ : Yard. Doç. Dr. Gürsoy ŞAHİN

.....

Yard. Doç. Dr. Şaban ORTAK

.....

Tarih anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Alper DENİZLİ'nin "Bizans'a Sığman Selçuklu Hanedan Üyeleri" başlıklı tezi 28 .05.2010 tarihinde, saat 14.00'te Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç Dr. Mehmet KARAKAŞ

MÜDÜR

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

BİZANS'A SİĞİNAN SELÇUKLU HANEDAN ÜYELERİ

ALPER DENİZLİ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

HAZİRAN 2010

TEZ DANIŞMANI: Yrd. Doç. Dr. İbrahim BALIK

Türk Tarihinin en önemli devletlerinden biri olan Türkiye Selçuklu Devleti, Türkler tarafından Anadolu'da kurulan ve on birinci yüzyılın sonlarından on üçüncü yüzyılın sonlarına kadar varlığını sürdüren bir devlettir. 243 yıl süren hâkimiyeti ve ortaya koyduğu ilim, kültür ve sanat eserleriyle Anadolu'nun Türk Yurdu olmasını sağlaması bakımından Selçuklu Devleti, Türkiye Tarihi için büyük önem arz etmektedir.

Türkiye Selçuklu Devleti Anadolu'ya geldiği andan itibaren onunla aynı dönemde hüküm süren ve yüzyıllardır Anadolu'da hâkimiyeti elinde bulunduran Bizans İmparatorluğu ile ilişki kurmak zorunda kalmıştır. Her iki devlet arasında tarihin akışını değiştirecek derecede önemli savaşlar yapılmasına rağmen zaman zaman dostane ilişkilerin kurulduğu da görülmektedir. Türkiye Selçukluları ve Bizans arasındaki bu siyasal ilişkiler bazen diğer devletlere karşı kurdukları bir ittifak şeklinde karşımıza çıkarken bazen de taht kavgalarından dolayı hanedan üyelerinin Bizans'a sığınması şeklinde görülmektedir.

Bizans'a sığınan Selçuklu Devleti hanedan üyeleri bu araştırmanın temel konusunu teşkil etmektedir. Araştırma, Türkiye Selçukluları döneminde Bizans – Türk ilişkilerini ve Selçuklu Devleti hanedan üyelerinin hangi şartlarda Bizans'a sığınmak zorunda kaldıklarını anlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Anadolu , Türkiye Selçuklu Devleti , Bizans İmparatorluğu , Selçuklu Hanedan Üyeleri , Selçuklu – Bizans ilişkileri

THESIS SUMMARY OF MASTER DEGREE

THE MEMBERS OF SELJUKS DYNASTIC WHICH TOOK REFUGE TO BYZANTINE

ALPER DENİZLİ

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF HISTORY**

HAZİRAN 2010

THESIS ADVISOR : Assistant Prof. Dr. İbrahim BALIK

The one of the most important state is Turkey Seljuk State that was established in Anatolia by Turks and its survival had resumed from the late eleventh century to the late thirteenth century. It is great importance for the Turkish History to ensure for Anatolia being a Turkish homeland with its 243 years of domination and the knowledge , culture and arts works which were put by Seljuks.

From the moment came to Anatolia , Turkey Seljuk State was forced to set up a relationship with the Byzantine Empire that ruled at the same period and had the dominance for centuries. Although making wars which would change the course of history , time to time friendly relations were seen between both states. The friendly relations between Seljuks and Byzantine can be seen as sometimes up against the other states in the form of alliance and sometimes can be seen as in the form of asylum in Byzantine because of members of dynastic throne fights.

The member of the Turkey Seljuk State dynastic's asylum in Byzantine is the main subject in this research. The research tells us the relationships between Byzantine and Turks and on what conditions they had to take refuge to Byzantine on period of Turkey Seljuks.

Keywords : Anatolia , Turkey Seljuk State , Byzantine Empire , the members of Seljuks dynastic , relation between Seljuk and Byzantine

ÖNSÖZ

Anadolu bilinen en eski çağlardan beri Asya ve Avrupa arasında stratejik ve jeopolitik önemi olan bir köprü vazifesi görmüş ayrıca çeşitli halkların birbiriyle kaynaştığı bir coğrafya olarak dünya tarihine yön vermiştir.

Anadolu'da Türklerin hâkimiyetine kadar uzun süreli büyük devletler kurulmuş ve hüküm sürmüştür. Türklerin Anadolu'ya ilk akınları M.Ö 650 yılında İskit akınları, M.S. 395 Hun akınları, M.S. 515–516 Sabar (Sabir-Sibir) akınları en büyük ve kitlesel akınlardır. Bu akınlar yerleşim amacından uzak genellikle askeri amaçlı akınlardır. Karahanlı ve Gazneli devletlerinin şiddetli baskısı ve takibi altında kalan Selçuklular devrinde ise yapılan akınlar, daha planlı yurt tutma ve yerleşmeye yönelik akınlardır. Bu akınlar sırasında bölgede organize güç olarak Bizans İmparatorluğu görülmektedir. Selçuklular, 23 Mayıs 1040'da Gaznelilere karşı kazandıkları Dandanakan Meydan Savaşından sonra Horasan'da bağımsız bir devlet kurmuşlardır. Türk ve dünya tarihi bakımından büyük ve önemli sonuçlar doğuran bu zaferden sonra Selçuklular, Merv kentinde topladıkları Büyük Kurultay'da, Türklerin İslamiyet'ten önceki devirlerden beri sahip oldukları dünya hâkimiyeti ülküsü uyarınca gerek doğuda, gerekse batıda fetihlere girişmeyi kararlaştırmışlardır. İlk Selçuklu Sultanı Tuğrul Beyin önderliğinde batı yönünde (özellikle Anadolu) yapılan fetihler, dünya ve özellikle Orta-Doğu tarihi bakımından büyük bir öneme sahiptir.

Selçukluların 1040 Dandanakan savaşını izleyen süreçte devlet teşkilatını şekillendirip Anadolu'ya yönelmeleri ve büyük Roma İmparatorluğundan itibaren bölgenin aslî gücü olan ve bu imparatorluğun devamı olan Bizans ile karşılaşmaları kimi zaman dostane ama çoğu zaman çatışma ortamında yürümüştür. Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurulma aşamasında gerek hanedan üyeleri gerekse sultan ve şehzadeler zaman zaman Bizans İmparatorluğu ile dostane ilişkiler kurmuşlardır. Bu çalışmada, “ Bizans'a sığınan Selçuklu hanedan üyeleri” ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, iki toplum arasındaki ilişkilerinin genel seyri siyasi ve kültürel açıdan incelenmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkiye Selçukluları döneminde Bizans-Türk ilişkileri, iki toplum arasındaki siyasi ilişkilerin genel seyri, Selçuklu-Bizans ilişkilerinde ilk dostane adımlar gibi konular ele alınmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Bizans'a sığınan Selçuklu hanedan üyeleri başlıklı konu kapsamında, Bizans'ı yurt tutanlar, bir süre Bizans'ta yaşayıp tekrar Türkiye Selçuklu devleti'nin başına geçenler ve yardım talebinde bulunmak ve müttefik olmak için Bizans'a giden hanedan üyeleri kapsamlı bir şekilde incelenmektedir.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise, Bizans'a sığınmaya zorlayan faktörler kapsamında, siyasi gelişmeler, iç isyanlar, dış baskılar ve kültürel faktörleri ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmektedir.

Bizans'a Sığınan Selçuklu Hanedan Üyeleri adlı tez çalışmamızın gayesi; Anadolu'nun Türk yurdu olma sürecinde ciddi bir rol üstlenen Selçuklu Sultanlarının gerek siyasi, gerek askeri, gerekse kültürel nedenlerden dolayı İstanbul'u ziyaretlerini tespit etmek, bu ziyaretleri esnasında zuhur eden çok yönlü etkileşimleri izaha çalışmaktır. Bu çalışmamız esnasında yapmış olduğumuz kaynak taramasında gözlemledik ki; Bu alanda Erdoğan Merçil'in *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları* adlı makalesinin haricinde bir bibliyoğrafyaya rastlayamadık. Gerek Bizans, gerekse Selçuklu kroniklerinden, alanında otorite Selçuklu müelliflerinin telif eserlerinden ve ortaçağ tarihinde uzmanlaşmış akademisyenlerin makalelerinden verileri tek tek toplayarak bütünü oluşturmaya çalıştık.

Tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. İbrahim BALIK'ın *Ortaçağ Tarihi ve Medeniyeti* isimli eseri bu darlık esnasında bizim için önemli bir rehber oldu. Gerek tez konumun tespitinde ve gerekse çalışmalarım sırasında bana kıymetli uyarı ve tavsiyeleri ile ışık tutan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. İbrahim BALIK'a , yüksek lisans eğitimim süresince bana çalışmam için zaman ve mekan ayırma lüksünü tanıyan fedakar eşim Mehtap DENİZLİ'ye, yolculuklarım esnasından dualarını benden esirgemeyen annem Gülşen DENİZLİ'ye, akıl hocam babam Nazmi DENİZLİ'ye şükranlarımı sunmayı önemli bir görev sayıyorum.

Alper DENİZLİ

Afyonkarahisar 2010

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
YEMİN METNİ.....	ii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

BÜYÜK SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE SELÇUKLU BİZANS İLİŞKİLERİNİN GENEL SEYRİ

1. İKİ TOPLUM ARASINDAKİ SİYASİ İLİŞKİLERİN GENEL SEYRİ.....	5
1.1. ANADOLU'YA GELEN İLK TÜRKLER.....	5
1.1.1. Hun Türkleri.....	6
1.1.2. Sabarlar.....	6
1.1.3. İlk Müslüman Türkler.....	7
1.2. SELÇUKLU TÜRKLERİNİN ANADOLU'YA AKINLARI.....	7
1.2.1. Çağrı Bey'in İlk Anadolu Seferi.....	8
1.2.2. Tuğrul Bey Zamanındaki Akınlar.....	8
1.2.2.1. Pasinler Savaşı.....	9
1.2.2.2. Tuğrul Bey'in Anadolu Seferi.....	10
1.2.3. Sultan Alparslan Devrinde Yapılan Akınlar.....	11
2. İKİ TOPLUM ARASINDA KÜLTÜREL İLİŞKİLER.....	14

II. BÖLÜM

TÜRKİYE SELÇUKLULARI DÖNEMİNDE BİZANS – TÜRK İLİŞKİLERİ

1. İKİ TOPLUM ARASINDAKİ SİYASİ İLİŞKİLERİN GENEL SEYRİ.....	16
1.1. ANADOLU'NUN FETHİ - MALAZGİRT MUHAREBESİ.....	16
1.2. ANADOLU BEYLİKLERİ.....	17
2. SELÇUKLU BİZANS İLİŞKİLERİNDE İLK DOSTANE ADIMLAR.....	19
2.1. EBU'L KASIM DÖNEMİ İLİŞKİLERİ.....	19

- 2.2. ÇAKA BEY'E KARŞ II.KILIÇARSLAN BİZANS DOSTLUĞU.....22
2.3. II. KILIÇARSLAN DÖNEMİNDE SELÇUKLU BİZANS DOSTLUĞU...26

III. BÖLÜM

BİZANS'A SİĞİNAN SELÇUKLU HANEDAN ÜYELERİ

1. BİZANS'I YURT TUTANLAR.....	32
1.1. ERBASGAN.....	32
1.1.1. Erbasgan'ın Alparslan'la Mücadelesi ve Bizans'a İlticası.....	32
1.1.2. Erbasgan'ın Bizans'taki Faaliyetleri ve Ölümü.....	34
1.2. MELİK KOSNSTANTİN.....	35
1.2.1. Melik Konstantin Kimliği.....	35
1.2.2. Melik Kosntantin'in İnancı ve Kimliği Üzerine Tespitler.....	35
2. BİR SÜRE BİZANS'TA YAŞAYIP TEKRAR TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN BAŞINA GEÇENLER.....	36
2.1. I.GİYÂSEDDİN KEYHUSREV.....	36
2.1.1. I. Gıyâseddîn Keyhusrev'in Kardeşi Rükneddin Süleyman Şah İle Girdiği Taht Mücadelesi ve Bizans'a İlticası.....	37
2.1.2. I. Gıyâseddîn Keyhusrev'in İstanbul'daki Hayatı.....	39
2.1.3. I. Gıyâseddîn Keyhusrev'in II. Saltanatı ve Anadolu'ya Dönüşü...41	
2.2. II. İZZEDDİN KEYKAVUS.....	44
2.2.1. Moğol Baskısı ve II. İzzeddîn Keykavus'un İznik Rum İmparatorluğuna Sığınması.....	46
2.2.2. Baycu'nun Bağdat Seferine Katılması ve II. İzzeddîn Keykavus'un Yönetimi Tekrar Ele Geçirmesi.....	47
2.2.3. IV Kılıçarslan ve Muineddin Süleyman Pervane'nin İttifakı II. İzzeddîn Keykavus'un II. Kez İstanbul'a Dönüşü.....	48
2.2.4. Moğollara Karşı Altınordu- Memlûk İttifakı ve II. İzzeddîn Keykavus'un Bizans'taki Yeni Hali.....	51
2.2.5. Berke Han'ın Balkan Seferi ve II. İzzeddîn Keykavus'un Esaret Hayatının Sona Ermesi.....	52
2.3. II. MES'UD.....	53
2.3.1. II. Mes'ud'un Kimliği.....	53
2.3.2. II. Mes'ud'un Bizans'taki Faaliyetleri.....	53
2.4. III. ALÂEDDİN KEYKÛBAD.....	54
2.4.1. III. Alâeddin Keykûbad'ın Kimliği.....	54

2.4.2. III.Alâeddin Keykûbad'ın Bizans'taki Faaliyetleri.....	54
3. YARDIM TALEBİNDE BULUNMAK VE MÜTTEFİK OLMAK İÇİN BİZANS'A GİDENLER.....	54
3.1. ŞEHZADE MANSUR.....	54
3.1.1. Şehzade Mansur'un Kimliği.....	55
3.1.2. Şehzade Mansur'un Kardeşi Süleyman Şah'la Saltanat Mücadelesi ve İstanbul'a İlticası.....	55
3.2. EBU'L KASIM.....	55
3.2.1. Ebu'l Kasım'ın Kimliği.....	55
3.2.2. Ebu'l Kasım'ın Melikşah'la Arasının Açılması ve Emir Porsuk'un Gazabından Bizans'a Sığınması.....	56
3.3. ŞAHİN ŞAH.....	57
3.3.1. Şahin Şah'ın Kimliği.....	57
3.3.2. Şahin Şah ile Kardeşi I.Mes'ud'un Saltanat Mücadelesi ve Şahin Şah'ın Bizans İmparatoru İle İttifakı.....	57
3.4. MELİK ARAP ve KARDEŞİ I. MES'UD'UN SALTANAT MÜCADELERİ ve HER İKİ ŞEHZADE'NİN BİZANS'LA MÜNASEBETİ.....	58
3.4.1. I.Mes'ud'un Melik Araba Karşı Danışman Beyiyle İttifakı ve Bizans'tan Yardım Talebi.....	58
3.4.2. Melik Arap'ın Karşı Hamlesi.....	59
3.5. II. KILIÇARSLAN.....	60
3.5.1. II. Kılıçarslan'ı Bizans'la İttifaka Zorlayan Gelişmeler.....	60
3.5.2. II. Kılıçarslan'ın Mevcut İttifakı Bozma Hamlesi; Bizans'a İlk Ziyareti.....	62
3.5.3. II. Kılıçarslan İle Bizans Arasında Yapılan Antlaşma ve Bu Antlaşmanın Siyasi- Askeri-İktisadi Yönden Tahlili.....	63
3.5.4. II. Kılıçarslan'ın Anadolu'ya Dönüşü ve Bizans Yardımının Olumlu Yansımaları.....	65
3.5.5. II. Kılıçarslan İle Bizans'ın Arasının Açılması ve Myriokephalon Savaşı.....	66

IV. BÖLÜM

BİZANS'A SIĞINMAYA ZORLAYAN FAKTÖRLER

1. SİYASİ GELİŞMELER.....	69
1.1. İÇ İSYANLAR.....	70
1.2. DIŞ BASKILAR.....	72
2. KÜLTÜREL FAKTÖRLER.....	74
SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA.....	87
EKLER.....	92

GİRİŞ

Anadolu'da Türk izlerini bir çok kaynak Hun, Sibirler'e (Sabarlar) kadar dayandırmaktadır. Her ne kadar Anadolu'da Türk izlerinin tarihi konusunda farklı görüşler olsa da, doğruluğu şüphe götürmeyen bir hakikat vardır ki; Türkler Anadolu'ya tarih çağları boyunca eşlik etmiştir. Yalnız aralıksız akınların ve göçlerin başlamasını Göktürk Devleti'nin yıkılışını takip eden süreçten sonra izah etmemiz daha sağlıklı olur.

Göktürk Devleti yıkıldıktan sonra ana yurt Türkistan'da ciddi bir nüfus artışı, buna bağlı olarak ta yurt darlığı zuhur etmiştir. Türk kavimlerinin domino taşına benzer bir refleks olgusuyla birbirlerini sıkıştırarak batıya doğru kaydırmalarını genel Türk göçlerinin başlangıcı olarak kabul edebiliriz.

X. asırda başlayan bu hareket XI. asır başlarında büyük nüfus hareketlerine neden olmuştur. Bu nüfus hareketlerine neden olan kavim Kıtaylardır¹. Aynı kavim nasıl ki Peçenekleri balkanlarda sıkıştırdıysa bu seferde Moğolistan'ın işgaliyle sıkışan Oğuzlar batıya doğru hareketlenmişlerdir. XI. yy'da başlayan büyük göçü kısaca bu şekilde özetleyebiliriz.

Batıya doğru yapılan büyük göçün en kesif anlarını XI. yy'ın ikinci yarısında gözlemlemekteyiz. Anadolu'nun doğu sınırında görülen Selçuklu Türkleri'nin ilerlemesi mülk sahibi Bizans'ı varlığını koruma adına büyük endişelere gark etmiştir.

Selçukluların orta doğuda Bağdat merkezli ciddi bir otorite olmalarından sonra yakın doğuya doğru hızla ilerlemişlerdir. Artık yeni komşuları Bizans ve Mısır Fatimî halifleridir. Bizans'ın Selçuklu ileri hareketini durduracak bir tampon bölgesinin kalmaması, bundan sonraki Türk ileri hareketlerinin tamamen kendi ülke sınırlarına yapılacak olması anlamına gelmekteydi.

Hıristiyanlığın doğudaki son kalesi olan Bizans'ın iç kudretsizliği, savunma güçlerinin çökmüş olması, Türk ileri hareketini kolaylaştıran etmenler olmuşlardır.

Bizans bu Türk ileri hareketine gayretle kaşı koymaya çalışmıştır. İmparator Romanos Diogenes komutasında ilk iki sefer Anadolu'yu muhafaza adına süreci

¹ TURAN, Osman, *Selçuklu Tarihi Ve Türk İslam Medeniyeti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2005,s.117.

geciktirmiş olsa da, Malazgirt Meydan Muharebesi kendisi ve devleti adına büyük bir hezimet olmuştur. Bizans'ın Anadolu'ya hakim olma süreci Malazgirt'le son bulmuştur.

Artık XI. yy'ın ikinci yarısından itibaren Anadolu toplum yapısında yukarıda izah edilmeye çalışılmış siyasi ve askeri nedenlere bağlı olarak ciddi değişimler başlamıştır. Yeni içtimaî malgamada şehir ve köy yaşantılarında, zanaat faaliyetlerinde köklü değişimler baş göstermiştir.

Anadolu'nun yerli ahalisi ile çoğunluğunu oluşturan Türkmenler arasında zorlu çatışmalar pek fazla görülmemiştir. Türkmenler için yeni komşularının kendilerinden farklı bir inanca sahip olmaları pek fazla sorun arz etmemektedir. Türkmenler zanaatla uğraşan ve çoğunlukla şehirlerde yaşayan Hristiyanlar ile uyumlu ilişkiler içerisindeydiler. Her iki taraf da şunu iyi bilmekteydiler ki birbirlerinin üretimlerine muhtaçtılar.

Anadolu'da kırsalda bu mutlu tablo hakimken Devlet yöneticileri ve aristokratlar devletin teşkilatlanma sürecinde aktif rol oynayan İrani kadrolardan dolayı kendi tebası olan Türkmenleri geri planda tutmuşlardır. Bu farklılık politikasını da çok ustaca kullanabilmişlerdir.

Selçuklu sultanlarının Bizans ile teşrik-î mesaisi Sultan Alparslan zamanında başlamıştır. Bu münasebetler bazen zor durumda bir sığınma, bazen komşu güçlere karşı alternatif ittifak oluşumu, bazen de yurt tutma sürecinde yaşanmıştır.

Bu münasebetler neticesinde ekonomik anlamda ciddi getirileri olan antlaşmalar imzalandığı gibi, gelin alma, sportif faaliyetler, mimari, güzel sanatlar gibi alanlarda sosyal içerikli etkileşimlerde yaşanmıştır.

I. BÖLÜM

BÜYÜK SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE SELÇUKLU BİZANS İLİŞKİLERİNİN GENEL SEYRİ

Selçuklu Bizans ilişkilerinin, Selçukluların ilk olarak Anadolu'ya düzenledikleri keşif akınları ile başladığını ifade etmek mümkündür.

Büyük Selçuklu devleti tarihte en çok devlet kurmuş Türk gruplarından olan Oğuzların Kınık boyuna mensuptur. Selçukluların kurucusu ve devlete ismini veren Selçuk beyin babası Dukak (Dokak) tır. Selçuklular X. Yüzyılda Hazar Denizinin kuzeyinde bir devlet kurarak Oğuz Yabgularının egemenliğinde yaşamışlardır. İlerleyen dönemde Dukak'ın ölümünden sonra, yerine Selçuk bey getirilmiştir. Selçuklular ile Oğuz Yabgusu arasında yaşanan olumsuzluklar sonucunda araları açılmış ve Selçuk Bey bu devletten ayrılarak Maverâünnehir bölgesinin kuzeyindeki Cend şehrine gelmiştir (960)². Bu tarihten sonra Selçuklular zorlu ve sıkıntılı bir var olma ve yurt edinme mücadelesine başlamışlardır³.

Selçuklu Bizans ilişkilerinin başladığı dönem olan 11. yüzyıl Bizans ve Selçuklu tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bu yüzyılın başında II. Basileios (976-1025)gücünün doruğuna ulaşan imparatorluk aynı yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızlı bir çöküş yaşamıştır. II. Basileios hükümdarlığının son dönemlerinde imparatorluğun doğusu ile de ilgilenererek Gürcistan'ın bir kısmını ve Vaspurakan bölgesini topraklarına katmıştır. Ancak II. Basileios'un 1025'de ölümü ile imparatorluğun güçlü dönemleri son bulmuştur. Halefi VIII. Konstantinos (1025-1028) ve ardından onun kızları sayesinde III. Romanos Argynos (1028-1034), IV. Mikhaıl (1024-1041), IX. Konstantinos Monomakhos'un (1042-1055) döneminde II. Basileios'un kurduğu güçlü askeri ve politik yapı çökmüş devletin iktisadi ve siyasi durumu hızlı bir değişime uğramıştır. Merkezi idarede yaşanan bu aksaklıklar dışarı da etkisini göstermiştir. 1060'lardan itibaren güney İtalya'daki topraklarını Normanlar'a kaptırmaya başlayan Bizans aynı dönemlerde aşama aşama

²ERSAN, Mehmet, "Selçuklu- Ermeni İlişkileri", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6 , Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.635.

³BALIK ,İbrahim, *Ortaçağ Tarihi Ve Medeniyetler*, Gazi Kitapevi, Ankara, 2005, s.106.

Anadolu'nun iç bölgelerine sokulan Selçuklu ilerleyişine karşı da hiçbir şey yapamamıştır⁴.

Bizans ta bu gelişmeler olurken doğuda Selçuklular yeni ve karşı konulmaz bir güç olarak ortaya çıkmışlardır. Yukarıda da ifade edildiği gibi Selçuklu hanedanının kurucusu Dukak ve oğlu Selçuk beyin ölümünden sonra Arslan Yabgu idaresinde Cend'den ayrılarak Maverâünnehir'e gelen Selçuklular uzun süre bu bölgede Gazneli ve Karahanlı devletlerinin yoğun baskısı ve takibi altında ayakta durmaya çalışmışlardır. Arslan Yabgu'nun 1025 yılında Gazneli Mahmut tarafından Hindistan'daki Kalincar kalesine hapsedilmesinden sonra ailenin başına geçen Tuğrul ve Çağrı beyin önderliğinde 21 Mart 1040'da Gaznelilere karşı elde ettikleri kesin zaferin ardından Horasan'da bağımsız bir devlet kuran Selçuklular kısa bir süre sonra Bizans ile komşu durumuna gelmişlerdir⁵.

Selçuklu Bizans ilişkilerinin yoğunluk kazanması her ne kadar 1071 Malazgirt savaşının ardından olmuşsa da iki devlet arasında ilk temaslar Selçuklu devletinin kurulması öncesinde Anadolu'ya düzenlenen akınlarla başlamıştır. Selçukluların Anadolu'ya düzenledikleri ilk akın Çağrı Beyin 1016-1021 yılları arasında doğu Anadolu'ya düzenlediği sefer olarak gösterilmektedir⁶. Keşif niyetinde ki bu seferin ardından Maverâünnehir'e dönen Çağrı Bey, kardeşi Tuğrul Beyi kolaylıkla hâkim olabileceklerini düşündüğü bu bölgeye gitmeye teşvik etmiştir.

Diğer taraftan doğu Anadolu'nun siyasi yapısında bir takım değişiklikler olmuştur. 1045 yılında IX. Konstantinos Monomakhos'un, II. Basileios döneminde yapılan anlaşma gereği Ermeni Ani Krallığının topraklarını ilhak etmesiyle Selçuklular ve Bizanslılar arasında herhangi bir tampon bölge kalmamıştır⁷.

Her iki taraf arasında ilk karşılaşma Vaspurakan sınırında ki büyük Zap suyu kenarında meydana gelmiş ve bu savaşta pusuya düşürülen Selçuklu kuvvetleri ağır bir yenilgiye uğratılmışlardır. Bu savaşta başta Selçuklu Şehzadesi Hasan Bey olmak üzere pek çok Selçuklu beyi şehit edilmiştir (1047-1048).

⁴AYÖNÜ, Yusuf, "Selçuklu-Bizans İlişkileri", *Türkler Ansiklopedisi*, C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 598.

⁵KÖYMEN, M. Altay, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993,s.55.

⁶KÖYMEN, M. Altay, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995,s.167.

⁷OSTROGRSKY, Georgy, *Bizans Devletleri Tarihi*, Çev.: Fikret İŞILTAN, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995, s. 309.

Yukarıda iki toplum arasında ilişkilerin başlaması ve sonraki süreçte gelişimi özet olarak verildi. Aşağıda bu ilişkilerin ayrıntılı bir şekilde genel seyri, Anadolu Selçuklu devletinin kuruluşu olarak kabul edilen 1071 Malazgirt zaferine kadar açıklanmaktadır. Ayrıca Selçuklu ve Bizans arasındaki ilişkilere geçilmeden önce Anadolu'da Türk varlığı üzerinde de durulmaktadır.

1. İKİ TOPLUM ARASINDAKİ SİYASİ İLİŞKİLERİN GENEL SEYRİ

Büyük Selçuklu devleti ve Bizans imparatorluğu arasındaki siyasi ilişkiler incelendiğinde, her iki toplumun da bu anlamda karşılıklı çıkar ilişkilerinin mevcut olduğu görülmektedir. Özellikle Türklerin Anadolu'ya gelmesindeki temel nedenin bu bölgeyi kendilerine yurt edinmek olduğu daha önceki bölümde ifade edilmiştir. Dolayısıyla Türkler ve Büyük Selçuklu devletinin Bizans'la siyasi ilişkilerinin temelinde bu neden yatmaktadır.

1.1. ANADOLU'YA GELEN İLK TÜRKLER

Türkler ile Bizanslılar arasında ki münasebetlerin, Selçuklukların 1071 Malazgirt savaşı ile Anadolu'ya girmesinden önce başladığını söylemek mümkündür. Anadolu'nun fethi sonuçları itibariyle, Türk tarihinin en önemli olaylarından biridir. Bu fetih sonucunda Anadolu toprakları üzerinde Anadolu Selçukluları, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Türkler Anadolu'ya Malazgirt Savaşı'ndan önce devam eden ve keşif amaçlı olan muhtelif aralıklarla çeşitli akınlar düzenlemişlerdir.

Anadolu'ya gelen ilk Türkler Hun Türkleri, Sabar Türkleri ve ilk Müslüman Türklerdir⁸. Birçok kaynak Anadolu'da Türk varlığını miladi yıllara dayandırırken bu konuda alternatif görüşlerde mevcuttur.

Şöyle ki; Prf. Dr. Ekrem MEMİŞ, İlkçağ Mezopotamya uygarlıklarından Akkadların siyasi birliklerini tamamladıktan sonra İran, Anadolu ve Mısır gibi komşu ülkelerle mücadele ettiklerini, Anadolu'daki mücadelelerinin de 17 şehir devletinden oluşan koalisyon güçlerine karşı olduğunu belirtir. Akkad İmparatoru

⁸ KURAT, Akdes Nimet, *IV. ve XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Murat Kitabevi, Ankara, 1992, s.17.

Naram-Sin M.Ö. 2200'lerde yapmış olduğu askeri seferin sonuçlarına, *Mücadelenin Kralı*(Şartamhari) anlamına gelen metinlerinde maddelerle değinmiştir ⁹.

Metnin 15. maddesinde, Naram-Sin yendiği 17 şehir devletlerinden birinin kralının adının; “Türki kralı İlşu-nail” olduğu şeklinde ifade eder. Burada geçen Türki kelimesinin TÜRK olduğu aşikardır¹⁰.Günümüz tarih tedrisatında devrim yaratan bu verilerin ışığında diyebiliriz ki; Türkler Anadolu’da bundan 4210 yıl önce değişik ırklarla beraber Asya kökenli bir kavim olarak varlığını sürdürmekteydi.

1.1.1. Hun Türkleri

Asya Hunlarının devamı ve torunları olduğu bilinen Batı Hunları 378 yılında, Tuna Nehri’ni 4-5 yıl gibi çok kısa bir süre içerisinde¹¹ geçmişler ve Trakya’ya kadar ilerlemişlerdir¹². Hunlar, Trakya’ya kadar ilerlemelerine rağmen Roma İmparatorluğu’ndan herhangi bir direniş görmemişlerdir. Roma İmparatoru I. Theodosius’un 17 Ocak 395 tarihinde ölmesi üzerine Hunlar tekrar harekete geçerek, 395 yılında Balkanlar üzerinden Trakya’ya akın yapmışlardır. Yine aynı yıl Kafkasya’dan gelen Hunlar, bugün Lübnan’da bulunan Sur şehrinde, Şanlıurfa’da ve Antakya’da bir süre kalmışlar sonra tekrar Karadeniz’in kuzeyindeki topraklara dönmüşlerdir¹³. Bu olay Türkler’in ilk defa Anadolu’ya gelmiş olmaları açısından oldukça önemlidir. Hunların Anadolu’ya yaptığı bu seferler kapsamında Roma İmparatorluğu ile zaman zaman anlaşmalar imzalanmıştır¹⁴. Yapılan bu anlaşmalar, Bizans ve Anadolu ya gelen Türkler arasındaki ilişkilerin başlaması açısından önemli gelişmelerdir¹⁵.

1.1.2. Sabarlar

Hun Türkler’inin istilasından sonra Anadolu’ya yapılan ikinci akın, Sabar (Sabir, Sibir) Türkleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Komşuları Sâsâniler ile ittifak kuran Sabar’lar, hükümdarları Balak öncülüğünde Doğu Anadolu’ya girmişler, ileri

⁹ MEMİŞ, Ekrem, *Eskiçağda Türkler*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2002,s.70.

¹⁰ MEMİŞ, a.g.e.s.71.

¹¹ TURAN, Şerafettin, *Türkiye İtalya İlişkileri*, Doruk Matbaası, Ankara, 2000, s. 1.

¹² KAFESOĞLU, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ankara, 1977, s.53.

¹³ KAFESOĞLU, İbrahim, *Asya Türk Devletleri*, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara, s. 700.

¹⁴ AHMETBEYOĞLU, Ali, *Avrupa Hun İmparatorluğu*, TTK Yayınları, Ankara, 2001, s.68.

¹⁵ Zira yapılan bu antlaşmalar sayesinde oluşan olumlu siyasa neticesinde, Romalılar ile Hunlar’dan ücretli askeri birlik oluşturmuş, askeri anlamda ilk etkileşim cereyan etmiştir. Öyle ki Roma ordusunun ok ve yayı kullanmaya başlamaları da bu süreç akabindedir. Bknz; KURAT, a.g.e., s.19.

harekâtlarına devam ederek Kayseri, Konya ve Ankara'ya akınlar düzenleyip pek çok ganimet ele geçirmişlerdir. (515–516) Bu geçici istila harekâtından sonra Sabarlar, Kafkas dağlarını aşarak yurtlarına geri dönmüşlerdir. Bu istilalar sonucunda Sabarlar, Türkleri tarafından da Bizanslılara ağır darbeler indirilmiştir¹⁶.

1.1.3. İlk Müslüman Türkler

Anadolu'ya üçüncü Türk girişi 8. yüzyıldan itibaren Müslüman Türkler tarafından gerçekleştirilmiştir. Özellikle Abbasiler zamanında Bizans üzerine yapılan gazalarda Türk komutanları önemli rol oynamışlardır¹⁷. Abbasilerin hizmetine giren ilk Müslüman Türk komutanların Bizans'la mücadelesi, Anadolu'ya yapılan akınların diğer bir devresini oluşturmuştur. Tarsus- Malatya- Erzurum hattı boyunca gerçekleşen mücadelede Sugur ve Avasım adı verilen uç (sınır) bölgelerine yerleştirilen Türkler, Anadolu içlerine kadar uzanan akınlara katılmışlardır¹⁸. Akınlar esnasında askeri bölgelerin yönetimi Türk kumandanlar tarafından yürütülmekteydi. Bu Türk komutanlar genellikle Avasım şehri olan Tarsus'ta oturup Anadolu'ya sık sık akınlarda bulunarak Bizans'a ağır darbeler indirmişlerdir. Abbasi hizmetindeki bu komutanların akınları Türklerinin Anadolu akınlara öncülük etmiştir¹⁹.

Diğer bir husus ta XII. yy'da Horasan'dan İran sahasına kadar dayanan Moğol tazyiki neticesinde Maverâünnehir bölgesinde yerleşik hayat süren Müslüman Oğuzları(Türkmenleri) Anadolu muhaceretidir. Can güvenliklerinin tehlikede olduğunu fark eden Oğuzlar Horasan üzerinden yurt kurucu Türkmen dervişleri öncülüğünde Anadolu'ya gelmişlerdir²⁰.

1.2. SELÇUKLU TÜRKLERİNİN ANADOLU'YA AKINLARI

Anadolu'ya yurt edinme amacıyla ilk akınlar Büyük Selçuklular döneminde başlamıştır. Anadolu'ya yapılan bu ilk Selçuklu Türk akınları görünüşte kalabalık

¹⁶ SEVİM Ali, YÜCEL Yaşar, *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Ve Beylikler Dönemi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s.28.

¹⁷Abbasi Halifelerinden Harun Er- Reşid; emrindeki Türk kumandanlarını Bizans ile sınır oldukları mevzilerin güvenliğinde görevlendirmekte bu kumandanların en meşhuru Ebu Süleyman et- Türkî idi. Ayrıca Halife Harun Er- Reşid komşu devlet hükümdarlarının karşılmasında muhafız birliğini sıhhatli, gürbüz, boylu poslu Türk Askerlerinden seçmekte idi. Ayrıntılı bilgi için bkz; KİTAPÇI, Zekeriya, *Orta Doğu'da Türk Askeri Varlığının İlk Zuhuru*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1987,s.49.

¹⁸ ÇAY Abdulhaluk, *II.Kılıç Arslan*, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s. 4.

¹⁹ İbnü'l - Esir, *el-Kamil Fi't-Tarih*, C.9, Çev. :Dr Abdülkerim ÖZAYDIN, Bahar Yayınları, İstanbul, 1985, s.86.

²⁰ SÜMER, Faruk, "Oğuzlar", *Türkler Ansiklopedisi*, C.2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.305.

Türkmen kitleleri tarafından gerçekleştirilen, düzensiz ve yağmayı amaçlayan hareketler gibi görünmesine karşın asıl amaç, Türkmen başbuğları komutasındaki Türkmen kuvvetlerinin, belirli bir plân çerçevesinde, disiplin içinde hareket etmeleriydi. Henüz bir devlete sahip olmayan Selçuklular, güçlü Karahanlı ve Gazneli devletlerinin şiddetli baskısı ve takibi altında kalmalarından dolayı, yeni bir yurt arama mecburiyeti duymuşlar ve bu maksatla batıya keşif birlikleri göndermişlerdir²¹. Böylece Anadolu'ya ilk Selçuklu akınları başlamış ve Anadolu'nun içlerine kadar yapılan bu akınlarda, Bizans ordularının ikmal yolları üzerindeki şehirler hedef olarak seçilmiş ayrıca bölgedeki Bizans savunma gücüne ağır darbeler vurulmuştur. Bu akınlar, daha sonra gerçekleşecek olan fetih ve yerleşme hareketlerine uygun bir zemin hazırlanması açısından da oldukça önemlidir.

1.2.1. Çağrı Bey'in İlk Anadolu Seferi

Anadolu'ya ilk Selçuklu akını bir keşif mahiyetinde olmak üzere Çağrı Bey komutasındaki Türkler tarafından 1015 – 1021 yıllarında yapılmıştır²². Anadolu'ya keşif amacıyla yapılan bu akınlar sonucunda, Anadolu'nun Türkler için uygun bir yurt olacağı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca bu dönemde Anadolu'ya yapılan akınlar Bizanslıları oldukça zor durumda bırakmıştır²³. Bu gelişmelerden sonra Türklerin Anadolu'ya yaptığı akınlar hız kazanmıştır. Bu dönemlerde yapılan Türk akınları ve amaçları itibariyle Bizans imparatorluğu ve Türkler arasında olumlu dostlukların kurulduğunu ifade etmek pek mümkün değildir. Bu dönemde Bizans imparatorluğunu Avrupa'da Normanlar, Asya'da Selçuklu Türkleri tehdit etmekteydi²⁴.

1.2.2. Tuğrul Bey Zamanındaki Akınlar

Tuğrul Bey Selçuklu Devleti'nin bağımsızlık sorununu 1040 Dandanakan savaşı sonrası kesin olarak çözümledikten sonra devletin cihanşümul bir yapıya kavuşması için iskân, askeri, siyasi alanlarda çalışmalara başlamıştır²⁵. Bunlardan en

²¹ SEVİM, a.g.e., s.19.

²² ÇAY, a.g.e., s. 10.

²³ TOĞAN, A.Zeki Velidi, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul,1970, s.180.

²⁴ DIEHL, Charles, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, Çev.: Cevdet Yularkılan, Kanaat Kitapevi, İstanbul, 1939, s.111.

²⁵ BALIK, İbrahim, *Ortaçağ Tarihi ve Medeniyeti*, Gazi Kitapevi, Ankara, 2005,s.117.

önemlisi ciddi bir sorun haline gelen Türkmen akınlardır. Devletin bağımsızlığını kazanma sürecinde gerek etnik gerekse potansiyel bir güç anlamında en kuvvetli unsur olan Türkmenler, devletin teşkilatlanma sürecinde kendilerine yurt temini hususunda ciddi sorunlara neden olmuşlardır. “Selçukluların lideri Aslan Yabgu’nun hile ile yakalanıp Kalencer Kalesine hapsedilmesi” üzerine, Arslan Yabgu’ya bağlı bazı kitlelerin Azerbaycan ve Doğu Anadolu’ya göç etmeleri, bu Türkmen akınlardan ilki olarak kabul edilmektedir(1028-38). Bu gruplar Diyarbakır, Mardin, Van ve Erzurum civarlarına kadar ilerlemişlerdir²⁶.” Daha sonra dalgalar halinde gelen Türkmen gruplarını doyurmak ve kontrol altında tutmakta zorlanan Tuğrul Bey akıllı bir politika belirlemiş ve gelen Türkmen kitlelerini Selçuklu topraklarında tutmak yerine onları İran üzerinden Anadolu’ya kanalize etmiştir²⁷. Böylelikle yoğun Türkmen akınlınının Selçuklu için sorun olmasını önlemiş, ayrıca Anadolu’nun Türkleşme süreci için önemli bir adım atmıştır. Çağrı Bey’in 1016 tarihli Anadolu seferi sonrası Selçuklu Devleti’nin gündemine giren Anadolu artık siyasi boyutunu aşmış fiilen de Selçuklu Devletinin hayatına girmiş oldu. Tabii o dönemin mülk sahibi Bizans, Türkmen akınlılarını durdurmaya çalışmış bazen bunu yalnız, bazen de Gürcü ve Ermenilerin yardımıyla yapmıştır²⁸. Bütün bu gelişmeler sonucunda Anadolu’da artık uzun soluklu Türk -Bizans mücadelesi başlamıştır.

1.2.2.1. Pasinler Savaşı

Anadolu’ya yapılan akınlara zaman zaman Bizans’ta karşılık vermeye çalışmıştır. Bu çerçevede yapılan ilk büyük gelişme Pasinler savaşıdır. Bizans ve Gürcü kuvvetleri, Pasinler çevresinde akınlarda bulunan Musa Yabgu’nun oğlu Hasan Bey komutasındaki Selçuklu birliklerini pusuya düşürmüşlerdir(1047/8)²⁹. Bunun üzerine Tuğrul Bey tarafından görevlendirilen İbrahim Yınal ve Kutalmış Erzurum’a doğru harekete geçerek, Bizans, Gürcü ve Ermeniler’den oluşan düşmanı Pasinler Ovası’nda karşılayıp büyük bir zafer kazanmışlardır³⁰(1048). Bu savaşta gürcü kralı Liparit dâhil pek çok esir alınmıştır³¹. Bunun üzerine Bizans yenilgiyi

²⁶ SEVİM, *a.g.e.*, s.25.

²⁷ BALIK, *a.g.e.*, s117.

²⁸ BALIK,,*a.g.e.*, s117.

²⁹ ÇAY, *a.g.e.*, s. 11.

³⁰ TURAN, Osman, *a.g.e.* s.75.

³¹ KÖYMEN, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, s. 247.

kabul ederek Selçuklu devletiyle barış anlaşması yapmıştır. İmparator Konstantin ile Selçuklu elçisi arasında yapılan pek çok müzakere sonucunda:

- Emeviler devrinde Mesleme b. Abdülmelik tarafından yaptırılan medrese ve camiler tamir edilecek,
- Şii Fatimi halifeliği adına okutulan hutbe Selçuklu sultanı adına değiştirilecek,
- Cami mihrabına eski Türk hâkimiyet alameti olan ve sultan Tuğrul'un kullandığı ok ve yay işaretleri işlenecek şeklindeki koşullar kabul edilmiştir.

Ancak en önemli maddelerden biri olan Bizans'ın vergi ödemesi maddesi bütün müzakerelere rağmen kabul edilmemiştir³².

Bu önerilerin kabul edilmemesi üzerine Selçukluklar hem Anadolu'yu kendilerine yurt tutma, hem de anlaşmada vergi ödenmesinin ret edilmesinden dolayı yeni seferlere başlamışlardır.

Bu anlaşma, Selçuklu ve Bizans arasında yapılan ilk ciddi anlaşma niteliğindedir.

1.2.2.2. Tuğrul Bey'in Anadolu Seferi

Vergi ödemeyi reddeden Bizans imparatorunun Doğu Anadolu'ya ordu sevk etmesi üzerine Tuğrul Bey bizzat sefere çıkarak (1054). Erciş, Bayburt, Kemah ve Erzincan'ı ele geçirmiştir³³.

Bu zaferlerden sonra Malazgirt savaşına kadar Anadolu'ya Türkler tarafından çeşitli tarihlerde ve düzenli olarak akınlar devam etmiş ve etkinliğini daha da arttırmıştır³⁴. Düzenlenen bu akınlar sonucunda Bizans'ın Türkler karşısında güçsüz düştüğünü söylemek mümkündür. Tuğrul Bey döneminde yapılan diğer önemli akınlarsa şunlardır:

- Tuğrul Bey'in Anadolu'dan ayrılmasından sonra, onun emirleriyle Selçuklu kuvvetleri fetih hareketlerine devam etmişler ve 1057'de Malatya, 1059'da Sivas'ı ele geçirmişlerdir.

³² SEVİM -YÜCEL ,*a.g.e.*, s.43.

³³ SEVİM, *a.g.e.*, s.33-34.

³⁴ KAFALI, Mustafa, "Anadolu'nun Fethi Ve Türkleşmesi", *Türkler Ansiklopedisi*, C.8, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1996, C.8, S.22, s.8.

- Alparslan'ın kardeşi Yakuti Bey, 1062'de Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da fetihlerde bulunmuştur.

1.2.3. Sultan Alparslan Devrinde Yapılan Akınlar

Sultan Tuğrul'un ölümünden (Eylül 1063) sonra Büyük Selçuklu Devleti Sultanı olan Alparslan, ülke içindeki birlik ve huzuru sağlamış, Sultan Tuğrul devrinden beri yapılan Anadolu seferlerini devam ettirmek üzere, ordusuyla başkent Rey'den Azerbaycan'a gelmiştir(Şubat 1064)³⁵. Nahçıvan'a girerek Ahıska, Borçka, Artvin, Ardanoç, Şavşat, Ardahan, Anı ve Kars'ı ele geçirmiştir³⁶.

Sultan Alparslan, ülke içinde ortaya çıkan bazı huzursuzluklar sebebiyle ve ayrıca doğu sınırlarında bir takım fetih seferleri yapmak amacıyla Anadolu'dan ayrılmıştır³⁷. Selçuklu emir ve kumandanlarının giriştikleri akınlar sonunda (1068 yılına kadar) , Malatya'ya kadar olan Bizans kaleleri büyük ölçüde tahrip edilmiş, bununla beraber Selçuklu emir ve kumandanlarına "Anadolu fetihlerine devam etmeleri" hususunda emirler verilmiştir.

Sultan Alparslan bazı Türk Kavimlerinin (Alan, Hazar, Komuk v. s .) Selçuklu vasalı Şeddadoğulları'nın memleketlerini istila etmelerinden (1065) sonra 1067 /68, yılında ikinci kez Aras'ı geçip Gürcistan'a girerek İslam memleketlerine saldıran Gürcü şakilerin kalelerini fetih ile onları etkisiz hale getirmiştir³⁸. Esas planı "Anadolu'da geniş çapta fetihler yaparak Bizans'a ağır darbeler indirmek" olan Sultan Alparslan ülkesinin doğu sınırlarında ortaya çıkan karışıklıklar sebebiyle Anadolu'dan ayrılmıştır. Bununla birlikte, Kutalmışoğulları Mansur ve Süleyman ile Yakuti ve Erbasgan adlarındaki Selçuklu Şehzadelerini "Anadolu'da fetih hareketlerini sürdürmekle" görevlendirmiştir³⁹. Adları geçen bu Selçuklu Şehzadeleri ve onlarla birlikte olan Afşin, Sandak, Ahmetşah, Demleçoğlu Mehmet ve Dudu oğlu gibi iş bilir ve ünlü Türkmen Beylerinin Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde giriştikleri akınlar 1069 yılı boyunca sürmüştür.

Bu arada Anadolu'da yapılan Türk akınlarının yoğunlaşması ile Bizans uzun yıllar elinde tuttuğu bu topraklardan hemen vazgeçme niyetinde değildi. Bundan

³⁵ *Anonim Selçukname*, (çev. F.Nafiz Uzluk) Ankara, 1952, s.7.

³⁶ KÖYMEN, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, s. 15.

³⁷ SEVİM, *a.g.e.*, s.42.

³⁸ *Anonim Selçukname*, s.7.

³⁹ SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.*, s.47.

dolayı Bizanslıları oldukça zor durumda bırakan bu akınlara son vermek amacıyla Bizans bürokratları tahtta bulunan İmparatoriçe Eodoxia'ya baskı yapmışlardır. Bunun üzerine İmparatoriçe Balkanlarda Peçeneklere karşı başarılı savaşlarda bulunan Romanos Diogenes ile evlenerek tahtı ona bırakmıştır⁴⁰.

Bu akınları durdurmak amacıyla yeni Bizans imparatoru Romanos Diogenes, Anadolu'ya Bizans kuvvetleri gönderdi ise de hiçbir başarı sağlayamamıştır. ⁴¹ Bunun üzerine İmparator Romanos Diogenes gittikçe güçlenen Selçuklu akınlarını durdurmak amacıyla Anadolu'dan çok sayıda asker toplamış, Rumeli'deki Uz ve Peçenek Türleri'nden de kuvvet sağlamıştır⁴². Çeşitli uluslardan hazırladığı bir orduyla Mart 1068'de Anadolu ve Kuzey-Suriye'ye bir sefer düzenlemiş ancak başarılı olamamıştır. İmparator Romanos Diogenes kış mevsiminin gelmesi sonucunda İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştır.

Romanos Diogenes'in İstanbul'a dönmesinden kısa bir süre sonra 1069 yılında, Afşin, Sunduk, Ahmet Şah, Türkman, Demleçoğlu Mehmet, Duduoğlu, Serhenkoğlu ve Arslantaş komutasındaki Selçuklu kuvvetleri doğu, güney-doğu ve güney bölgelerinden Anadolu'ya akınlara başlamışlardır⁴³. Bu akınları önlemek üzere imparatorun gönderdiği kuvvetler, Türk atlı birlikleri tarafından tamamen bozguna uğratılmış ve bunun üzerine imparator, Manuel Komnenos komutasında Sivas'a, Philaretos Brachamios(Filaretos Bırahamiyos) kumandasında da Malatya'ya iki ordu sevk etmiştir. Üçüncü bir orduyla da bizzat harekete geçerek Kayseri yörelerine gelmiş ve bu bölgede harekâta bulunan bir Selçuklu birliğini geri püskürterek Fırat ırmağına kadar harekâtını sürdürmüştür⁴⁴. Onun esas amacı, Anadolu'ya yapılan akınlarda, Selçuklu harekât üssü olan Ahlât'ı almak, Doğu ve Güney Anadolu'daki Selçuklular tarafından fethedilen belli başlı kaleleri yeniden ele geçirmek ve dolayısıyla Selçuklu kuvvetlerini Anadolu'dan çıkarmaktı. Bu planını gerçekleştirmek üzere imparator, Harput yörelerine geldiği zaman Selçuklu kuvvetleri de Malatya'ya saldırarak kenti savunan Philaretos'u yenilgiye

⁴⁰ OSTROGRSKY, *a.g.e.*, s. 395.

⁴¹ SEVİM, *a.g.e.*, s.47.

⁴² SEVİM, *a.g.e.*, s.47.

⁴³ SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.*, s.48.

⁴⁴ MERÇİL Erdoğan -SEVİM Ali, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995, s. 37.

uğratmışlardır⁴⁵. Çok az bir askeri birlikle kaçmayı başaran bu Bizans generali imparatora katılmıştır. Diğer taraftan düzenli olarak yapılan akınlarla Anadolu içlerine kadar ilerleyen Selçuklu kuvvetleri, başta Karaman ve Konya olmak üzere, birçok il ve ilçeleri istila ile ele geçirmeyi başarmışlardır.

Özellikle Orta-Anadolu'nun önemli kenti olan Konya'nın fethini haber alan imparator, daha ileri gitmekten vazgeçerek Selçuklu kuvvetlerinin dönüş yollarını kesmek amacıyla, Sivas üzerinden Kayseri'ye gelmiştir. İmparatorun bu planını tespit eden Selçuklu kumandanları, onun bütün çaba ve önlemlerine rağmen Toros dağları geçitlerinden güneye inerek Kuzey-Suriye'deki hareket üsleri olan Haleb'e ulaşmayı başarmışlardır. Böylece Romanos Diogenes, giriştiği bu ikinci seferde de başarılı olamayarak İstanbul'a dönmüştür⁴⁶.

Bununla birlikte Romanos Diogenes, bitip tükenmeyen bu Selçuklu akınlarını durdurmak amacıyla 1070 yılında, yeniden Anadolu'ya bir sefer düzenlemek istediye de kendisine yakın olan bazı saray erkânı buna engel olmuştur. Bunun üzerine imparator, Doğu-Anadolu orduları Komutanlığına atadığı Manuel Komnenos'u kalabalık bir orduyla Anadolu'ya gönderdi⁴⁷. Bu sıralarda, Sultan Alparslan'a isyan sebebiyle arası açılan eniştesi (Sultanın kız kardeşi Gevher Hatun'un kocası) Erbasgan, Navekiyye (Yabgulu) adlı kalabalık bir Türkmen kitesinin başında olarak Sultanın emriyle kendisini izleme ve yakalamakla görevlendirilen Afşin ve diğer Selçuklu emirlerinin önünden batı yönüne kaçarak Kızılırmak kıyılarına kadar ulaşmıştır⁴⁸.

Erbasgan, yolunu kesme harekâtına girişen Manuel'i Sivas yörelerinde bozguna uğratmış, hatta onu, Nikephoros (Nikeforos) Melissenos ve daha bazı Bizans generalleriyle birlikte tutsak almıştır. Bununla birlikte Erbasgan'ın Selçuklu emirleri tarafından izlenmekte olduğunu öğrenen tutsak Manuel, onu Bizans'a sığınması hususunda ikna etmiştir. Bunun üzerine Erbasgan, Manuel ve diğer Bizans generallerini serbest bırakmış ve sultanın gazabından korkup endişe etmesi sebebiyle, ailesi ve bazı yakınlarıyla birlikte İstanbul'a gitmiştir. İmparator Romanos Diogenes, onu sanki bir müttefik devlet başkanı imiş gibi çok parlak bir törenle

⁴⁵ SEVİM -YÜCEL ,*a.g.e.*, s.48.

⁴⁶ MERÇİL- SEVİM, *a.g.e.*, s. 37.

⁴⁷ *Anonim Selçukname*, s.8.

⁴⁸ MERÇİL- SEVİM, *a.g.e.*, s. 37.

karşılıklı kabul etmiştir; böylece tarihte ilk kez bir Selçuklu Şehzadesi Bizans'a sığınmış oluyordu⁴⁹. Diğer yandan Erbasgan'ı izlemekte olan emir Afşin, batı yönünde ileri harekâtına devamla Kayseri-Sivas kesimindeki kent, kale ve ilçeleri bir yıldırım hızıyla ele geçirdikten sonra Afyon-Uşak-Denizli kesimine girip Honas ve Laodicea kentlerini yakıp yıkarak Marmara Denizi kıyılarına kadar ileri harekâtını sürdürmüştür. Çok geçmeden Kadıköy'e kadar gelen Afşin, İstanbul'a imparatora bir elçi göndererek "Selçuklu- Bizans Devletleri arasında barış olduğunu ve bu sebeple, sultana isyan halinde bulunan Erbasgan'ı, beraberindekilerle birlikte kendisine teslim etmesini" sultan adına bildirmiş ancak bu isteği kabul edilmemiştir⁵⁰. Bunun üzerine Afşin, 1070 yılı sonbaharında, gidişinde olduğu gibi, dönüşünde de Bizans kent ve kalelerini adeta yerle bir etmiş ve Ahlât'a dönerek Sultan Alp Arslan'a " Erbasgan ve Bizans" hakkında bilgi vermiştir.

2. İKİ TOPLUM ARASINDA KÜLTÜREL İLİŞKİLER

Anadolu'da aynı zamanda hüküm süren bu iki devlet arasındaki ilişkiler incelendiğinde muhakkak ki kültürel etkileşiminde yaşandığını ifade etmek mümkündür. İki toplum arasında etkileşim din, yaşam tarzı, askeri teşkilatlanma ve karşılıklı gelin alıp verme şeklide gerçekleşmiştir. Ancak ilk dönemlerde ve özellikle Büyük Selçuklular döneminde sürekli mücadeleler sebebiyle önemli bir etkileşim olamamıştır. Önemli adımlar daha çok Türkler'in Anadolu'ya yerleşmelerinden sonra atılmaya başlanmıştır.

Örneğin, Selçuklular döneminde Anadolu üzerinde önemli derecede bir din yaklaşması yaşanmıştır. Özellikle bu yakınlık Müslüman ve Hıristiyan unsurlar arasında gerçekleşmiştir. Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan'ın eşlerinden birisi de Hıristiyan'dı. Serbestçe ibadetini yapması için sarayda bir kilise bulunmaktaydı. . Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi de bir Hıristiyan'dı. Çocukluğunda annesi ile beraber kiliseye gitmiştir. Yani ileride sultan olacak şehzade, annesini bir Hıristiyan olarak tanımıştır. Diğer taraftan II. İzzeddin Keykavus'un annesi de bir Hıristiyan'dı. Dolayısıyla bu Sultanlar Hıristiyan Patriklerle özel dostluklar

⁴⁹ SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.*, s.59.

⁵⁰ TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1998, s.23.

kurmuşlardır. Bu kültürel yakınlaşma sonucunda Anadolu'da Selçuklulardan kalma hem cami, hem kilise fonksiyonunu ifa eden bir ibadethanenin varlığı zamanımıza kadar gelmiştir. Bütün bu gelişmeler XII. ve XIII. yüzyıllarda Anadolu'da Müslümanlık ve Hıristiyanlığın sosyal ve dinî açıdan ne kadar yakın olduğunu göstermektedir. Dobruca Kırım mevkiine gelen İzzeddin Keykavus'un oğulları ve maiyetlerinin Hıristiyanlığa geçtiklerinde bu yakılığın da kolaylık sağladığı bir göstergedir⁵¹.

Askeri açıdan ise, Bizans devletlerinde bu anlamda yapılan reformların temelinde Türk geleneklerin yattığı görülmektedir. Bu reformların en önemlisi ise devletin elinden henüz çıkmamış Anadolu topraklarında temalar sisteminin uygulamaya başlanmasıdır. Anadolu toprakları bu sisteme göre, Anatolikon, Armeniakon, Opsikion kara ve Kibyrration deniz askeri bölgeleri yani temalar halinde organize edilmiştir. Tema askeri birlik ve ordu anlamına gelirken bu uygulamada ise, askeri birliklerin yerleştirildiği iskân sahası olarak anılmıştır. Bu reformla birlikte, dört tema düzeni içerisinde bir tema'nın arazisinde bir kaç birden yer alan eski sivil eyaletler varlıklarını devam ettirmişler, fakat bunların prokonsülleri temaların askeri ve sivil idaresini elinde tutan strategos'lar yani ordu kumandanları yanında nüfus bakımından önemlerini kaybetmişleridir⁵². Sistem yapı gereği Roma'nın limes yani sınır bölgelerinde tatbik edilen askerlerin toprağa bağlanması usulü ve aynı zamanda Doğu Roma'da 6. yüzyıl içerisinde sınır bölgeleri olarak kabul edilen Ravenna ve Kartaca ekzarkh'liklerini temsil ettiği düzen ile uygunluk arz etmektedir.⁵³

Ancak son zamanlarda yapılan araştırmalar doğrultusunda bu uygulamanın, İslam dünyasında ki ikta ve Türk geleneklerindeki dirlik sistemine dayandırılması mümkün olmaktadır⁵⁴. Etkileşimin içeriğini net olarak analiz etmek için şu merkezi iyi tayin etmek lazım; Tımarı terim olarak Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Tarihinin iktisadi ve sosyal terminolojisinde gözlemleyemeyiz. Tımarın başlangıcı

⁵¹ TURAN, Refik, "Tarih İçinde Gagauz Selçuklu İrtibatı(Gagauz And Selçuk Connection İn History)", *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı:39,Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2006, s. 43-49.

⁵² DEMİRKENT, Işın, "1071 Malazgirt Savaşına Kadar Bizans'ın Askeri Ve Siyasi Durumu", *Tarih Dergisi*, İstanbul, Sayı 33, 1980, s.135.

⁵³ OSTROGRSKY, *a.g.e*, s. 89.

⁵⁴ DEMİRKENT, *a.g.e*, s.135.

Osmanlı Devletinin kurumsallaşmaya başlamasıyla birlikte Selçuklu Devleti ve Anadolu Selçuklu Devletinde ise Tımar'ın karşılığı olarak iktâyı ve mukâtaayı bulmaktayız. Bizans'la etkileşimin en yoğun olduğu dönem olan Anadolu Selçuklularında ise mevzu bahis toprak sisteminin Bizans pronoyalarının bir taklidi veya bir devamı sayamayacak olmamızı bu tespiti doğrular⁵⁵.

II. BÖLÜM

TÜRKİYE SELÇUKLULARI DÖNEMİNDE BİZANS – TÜRK İLİŞKİLERİ

1. İKİ TOPLUM ARASINDAKİ SİYASİ İLİŞKİLERİN GENEL SEYRİ

Büyük Selçuklu devleti ve Bizans imparatorluğu arasındaki ilişkiler birinci bölümde ele alınmıştır. Bu dönem daha çok savaş ve mücadele şeklinde geçmiştir. Bu bölümde Türkiye Selçuklu devleti ve Bizans arasında ki dostane ilişkiler üzerinde durulacaktır. Bu süreç ise 1071 Malazgirt zaferinden sonraki dönemi kapsamaktadır.

1.1. ANADOLU'NUN FETHİ - MALAZGİRT MUHAREBESİ

Malazgirt Muharebesi 26 Ağustos 1071 tarihinde, Büyük Selçuklu Hükümdarı Alp Arslan ile Bizans İmparatoru Romanos Diogenes, arasında gerçekleşmiştir.

Türkler Malazgirt muharebesine kadar Anadolu'da Bizanslılara karşı birçok fetih yapmıştır. Ancak Bizans ve Türkler arasında ki mücadelelerin en önemlisi Malazgirt muharebesidir. Bu meydan muharebesi Türk ve Bizans tarihi için değil aynı zamanda dünya tarihinin de dönüm noktasını oluşturmuştur. Zira Malazgirt Muharebesi neticelerinin en önemlisi Bizans'ın Anadolu direnci kırılmış, Anadolu'da yeni bir tarih yazılmaya başlamıştır.

1071 Malazgirt savaşından sonra Türklerin o tarihe kadar Anadolu'ya yapmış oldukları akınlar, daha sonra kendini yerleşme şeklinde göstermeye başlamıştır. Bu dönemde Türk akıncı kuvvetleri Bizans imparatorluğunun Malazgirt zaferinde ağır yaralar almasının ve giderek güçsüzleşmesinin ardından Anadolu'nun içlerine kadar

⁵⁵ KÖPRÜLÜ, M.Fuad , *Bizans Müesseseleri'nin Osmanlı Müesseselerine Tesiri* ,Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1986,s.97.

ilerlemiş ve aldıkları yerlerde yerleşmeye başlamışlardır⁵⁶. Alp Arslan Anadolu'yu fethetmekle görevlendirdiği Türkmen beylerine, ele geçirdikleri yerleri yurt olarak vermiştir⁵⁷. Dolayısıyla tarihte Anadolu Beylikleri olarak anılan bu devletler, Türklerin 1071'deki Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurdukları devletlerdir.

1.2. ANADOLU BEYLİKLERİ

Malazgirt Zaferi sonrası Alparslan'ın emriyle şehzade ve emirler Anadolu'daki faaliyetlerini sürdürmüşler, 1074 yılı itibariyle Kelkit ve Yeşilirmak havzalarını Emir Artuk; Divriği-Erzincan bölgesini Emir Mengüçük; Erzurum ve civarını Emir Saltuk; Sivas-Amasya-Tokat-Kayseri- Malatya ve civarını Emir Danişmendoğlu Gümüştekin Ahmet Gazi almıştır⁵⁸. Bu dönemde Büyük Selçuklu Devleti tahtında Melikşah bulunduğu (1072-1092) için ele geçirilen yerlerde onun adına hutbe okutuluyor ve bağlılık bildiriliyordu⁵⁹.

Bu beylerin dışında Anadolu'ya gelen en önemli şahsiyetlerin birisi de bir hanedan üyesi olan Kutalmışoğlu Süleyman Şah'tır. Onun Anadolu'ya gelişi ile ilgili farklı görüşler mevcuttur. Alparslan'nın ölümünden sonra çıkan karışıklıklardan yararlanarak Anadolu'ya kaçtığı düşünülmektedir⁶⁰. Farklı bir görüşe göre ise, Süleyman Şah, amcaoğullarıyla bir takım saltanat kavgalarına giriştikten sonra sultan Alparslan tarafından Anadolu'nun fethi için görevlendirilmiştir⁶¹. Akabinde Süleyman Şah, etrafına toplanan Türkmen kitleleri ile Anadolu'ya gaza faaliyetlerinde bulunmaya başlamıştır. Bizans'ta bu dönemde yaşanan şiddetli taht kavgaları Süleyman Şah'ı Marmara bölgesine yöneltmiştir. Süleyman Şah bu taht kavgalarına müdahale etmiş ve kendi çıkarları doğrultusunda hükümdar adaylarından Melissenos'u desteklemiştir. Bunun sonucunda İznik ve çevresinde askerlerini yerleştirmiştir. Ancak tahta Aleksı Komnen geçmiştir. Bunun üzerine Süleyman Şah askerlerini yerleştirdiği bölgeden çıkmayacağını ifade etmiştir⁶². Bütün bu

⁵⁶ MERÇİL- SEVİM, a.g.e., s. 72.

⁵⁷ BIBİ İbn, El Evamirü'l-Ala'ıye Ai'l-Umuri'l-Ala'ıye(*Selçuk name*)1, Çev: Mürsel Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,1996, s.12.

⁵⁸ SEVİM -YÜCEL ,a.g.e., s.84.

⁵⁹ MERÇİL- SEVİM, a.g.e., s.77.

⁶⁰ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.4.

⁶¹ EFE, Ahmet, *Anadolu Selçuklu Sultanları*, Konya, 2003, s,27, BALIK, a.g.e., s, 137.

⁶² OSTROGRSKY, a.g.e., s.323.

gelişmelerden sonra Süleyman Şah, 1075'te İznik'i alarak bağımsızlığını ilan etmiş ve Anadolu Selçuklu Devletini kurmuştur. Bu olanlar karşısında Melikşah, onu itaate almak için üzerine kuvvet göndermiştir⁶³. Süleyman Şah, bu sırada Bizans'ın içinde bulunduğu kargaşadan faydalanarak sınırlarını Marmara ve Ege denizine kadar ilerletmiştir⁶⁴.

Süleyman Şah'ın yaptığı fetihler üzerine telaşlanan, Bizans imparatoru Aleksi Komnen, onunla anlaşma yapmak kaydıyla, her yıl vergi vermeyi ve Süleyman Şah'da ona her hususta yardım etmeyi kabul etmiştir⁶⁵.

Anadolu'da fetihlerini sürdüren emirler ise Melik Şah'ın ölümünün ardından(1092) yaşanan taht kavgaları sırasında⁶⁶ bağımsızlıklarını ilan ederek beyliklerini kurmuşlardır. Bu şekilde ortaya çıkan beylikler ve egemenlik alanları şöyledir;

- Demleçoğulları (1084 – 1394) (Bitlis ve civarı),
- İnançoğulları (1107–1183) (Diyarbakır ve çevresi),
- Saltuklular (1072–1202) (Erzurum ve civarı),
- Danişmentliler (1071–1178) (Sivas-Kayseri-Amasya-Tokat ve civarı),
- Mengücekliler (1072–1277) (Erzincan-Kemah ve civarı),
- Artuklular (1102–1408) (Mardin ve civarı),
- Sökmenliler (1110–12079) (Ahlat-Van ve civarı),
- Çaka ve Tanbermiş beylikleri (1081–1093) (İzmir ve civarı) ⁶⁷

Anadolu'nun fethinden sonra kurulan ilk beyliklerden bazılarının, gerek Anadolu Selçuklu devleti gerekse kendi aralarındaki mücadelelerde zaman zaman Bizans imparatorluğu ile ittifak kurdukları görülmektedir. Şöyle ki;

Danişmend tarafından kurulan beylik Anadolu Selçuklu Sultanı Süleyman Şah'ın ölümünün ardından gücünün artması ile beyliğinin sınırlarını genişletme

⁶³ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.45-46.

⁶⁴ BİBİ, *El Evamirü'l-Ala'ıye Ai'l-Umuri'l-Ala'ıye(Selçuk name)*1, s.12.

⁶⁵ UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C.1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1982, s. 1.

⁶⁶ KÖYMEN, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, s.71-95.

⁶⁷ BAYKARA, Tuncer, *Türkiye Selçukluların Sosyal Ve Ekonomik Tarihi*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık,1. Baskı, İstanbul, 2004, s.71.

fırsatı bulmuştur. Buna karşılık Kılıçarslan, Bizans imparatoru ile ittifak kurmuş ve ilk fırsatta Danişmend'in üzerine yürüyerek onu mağlup etmiştir (1103). Aldığı yenilgi ile gücü azalan Danişmend Gazi çok geçmeden arkasında oniki oğul bırakarak ölmüştür⁶⁸.

1155 yılında Danişmendliler'in başına geçen Yağıbasan Aksaray yöresinde Türkiye Selçuklu sultanı II. Kılıçarslan'a karşı giriştiği savaşta yenik düşmesi üzerine, Bizans'tan yardım istemiştir. Bunun üzerine Bizans'ın da yardımıyla II. Kılıçarslan'ı yenerek Elbistan'ı ele geçirmiştir⁶⁹.

1072 yılında Mengücek Gazi tarafından kurulan Mengüceklilerin yönetimi Mengücek Gazi'nin ölümünden sonra oğlu İshak'a geçmiştir. İshak Artuklular ve Danişmendliler'e karşı Trabzon Rum Hükümdarı Konstantin Gabras ile birleşip Erzincan yöresinde savaşa tutuşmuş ancak bu savaşta yenik düşerek tutsak alınmıştır⁷⁰.

2. SELÇUKLU BİZANS İLİŞKİLERİNDE İLK DOSTANE ADIMLAR

2.1. EBU'L KASIM DÖNEMİ İLİŞKİLERİ

Kutalmışoğlu Süleyman Şah 1086 yılında Antakya yakınlarında Suriye Selçuklu Devleti Sultanı Tutuş'la yaptığı savaşta yenilerek ölünce, Süleyman Şah'ın iki oğlu I. Kılıç Arslan ve Kulan Arslan da esir alınarak Büyük Selçuklu Devleti'nin başkenti olan Rey'de ki Sultan Melikşah'ın sarayına esir olarak gönderilmiştir. Böylece Anadolu'da bir otorite boşluğu meydana gelmiş ve bu otorite boşluğundan yararlanan İznik beyi Ebu'l-Kasım Anadolu Selçuklu Devleti'nin yönetimini eline geçirmiştir⁷¹. Bu noktada şunu ifade etmek gerekir ki, daha önceden Süleyman Şah güney seferine çıkarken komutanı Ebu'l-Kasım'ı yerine vekil olarak atamıştır⁷².

Becerikli ve gayet ihtiraslı bir kişi olan Ebu'l-Kasım, kendisini sultan ilân ettiği gibi kardeşi Ebu'l-Gazi'yi de Kayseri ve civarına Emîr tayin ettikten sonra

⁶⁸ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.145.

⁶⁹ OCAK, Ahmet Yaşar, "Dânişmendliler", *İslam Ansiklopedisi*, C.8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s.472.

⁷⁰ TURAN, Osman, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1992, s.58.

⁷¹ SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.*, s.218.

⁷² BALIK, *a.g.e.* s.138.

Marmara sahillerine akınlar yaparak bütün bölgeyi ele geçirmeye başlamıştır⁷³. Bunun üzerine imparator Alexios, Türk akıncılarını sahilden geri sürmek amacıyla üzerlerine birlik göndermiş ve Ebu'l-Kasım'ı barış istemeğe mecbur etmiştir⁷⁴. Ancak Ebu'l-Kasım barış müzakerelerini devamlı olarak uzattığından, imparator İznik üzerine bir birlik göndermeye mecbur kalmıştır.

Bizans İmparatoru Alexios Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından İznik'i itaat altına almak üzere gönderilen Porsuk'un büyük bir ordu ile yaklaşmakta olduğunu haber almış, bu kuvvete karşı yalnız kalmak istememiştir⁷⁵. Bunun üzerine Ebu'l-Kasım da Melikşah'ın Anadolu'ya gönderdiği Emir Porsuk kumandasındaki 50.000 kişilik ordunun Konya ve civarı ile Aksaray'ı ele geçirdiğini ve aynı maksatla İznik üzerine yürümeye hazırlandığını haber almıştır. Ebu'l-Kasım böyle büyük bir orduya karşı koyamayacağını düşünerek kaygılanırken, Bizans İmparatoru Alexios'da Porsuk'un İznik'i ele geçirmesi üzerine Türklerin daha fazla güçlenmesinden endişe duymaya başlamıştır. Bundan dolayı Alexios Porsuk ile karşı karşıya kalmaktansa, onun karşısına önce Ebu'l-Kasım'ı sürmeyi planlamıştır⁷⁶.

Porsuk'un Anadolu'da bağımsız davranan muhtelif Türk beyliklerini itaat altına aldıktan sonra İznik'e yaklaşmakta olduğu sıralarda imparator Alexios, Ebu'l-Kasım'a haber göndererek Porsuk'a karşı ittifak teklif etmiş ve bundan dolayı İstanbul'a davet etmiştir. Amacı onu İstanbul'a çağırarak İznik'ten uzak tutup oyalamak ve orayı ele geçirmektir. Porsuk'a karşı yeterince güçlü olmayan Ebu'l-Kasım bu daveti kabul ederek İstanbul'a gitti ve orada gayet iyi karşılandı. Hemen her gün kendisine ziyafetler veriliyor, hipodromda şerefine at ve araba yarışları tertip ediliyor ve İstanbul'da kalma müddeti her vesile ile uzatılmaya çalışılıyordu⁷⁷.

Görüldüğü gibi Selçuklu Bizans münasebetlerine ilişkin çarpıcı bir örnek teşkil eden bu olayda, her ne kadar dostane olarak değerlendirilse de Bizans kendi çıkarlarını ön planda tutmuştur.

⁷³ DEMİRKENT, Işın, *Sultan I. Kılıçarslan*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996, S.9.

⁷⁴ DEMİRKENT, *Sultan I. Kılıçarslan*, s.10.

⁷⁵ TURAN, *Selçuklular zamanında Türkiye*, s.114.

⁷⁶ DEMİRKENT, *Sultan I. Kılıçarslan*, s.11.

⁷⁷ SEVİM -YÜCEL ,*a.g.e.*, s.107.

İki taraf arasında barış ve ittifak müzakereleri yapıldığı sırada ise Alexios, inşaat malzemesi, mimarlar ve işçiler yüklediği gemileri İzmit'e yollamıştır. Bunlar İzmit'i kontrol altına alarak yeni bir kale inşa etmekle görevlendirilmişlerdi. Kalenin inşası bittikten sonra imparator Ebu'l-Kasım'a pek çok hediyeler vererek onu İznik'e uğurlamıştır⁷⁸. Ebu'l-Kasım olup-bitenden haberdar olunca kadere boyun eğmek zorunda kalmıştır. Bu sırada Porsuk İznik yakınlarına kadar gelmiş ve Ebu'l-Kasım ona karşı imparatorun yardımına ihtiyaç duymuştur. İmparatorun hareket tarzına ve hilekârlığına çok içerleyen Ebu'l-Kasım bir müddet için kendi imkânları ile Porsuk'un kuvvetlerine karşı İznik'i korumaya çalışmış, ancak sonunda imparator Alexios'dan yardım istemek zorunda kalmıştır⁷⁹. Bizans imparatorluğu bu sırada Peçeneklere karşı büyük bir mücadele vermekteydi⁸⁰. Dolayısıyla Bizans İmparatorunun bu cepheden ayıracak kuvveti yoktu. Ancak İznik Porsuk'un eline geçecek olursa burayı Büyük Selçuklu İmparatorluğundan kurtarıp geri almak hemen hemen imkânsız olacaktı. Bu münasebetle küçük bir askeri birliği imparatorluk sancakları vermek suretiyle Ebu'l-Kasım'a yardıma göndermiştir. Bu yardım yolu ile Porsuk'u geri çekilmeye zorlamış ve imkân bulursa İznik'i kendi adına zapt etmeyi düşünmüştür.

Porsuk'un şehri üç ay kuşatmasına rağmen başarı sağlayamadığını gören Selçuklu Sultani Melikşah İznik'in kuşatılmasından vazgeçmeyerek, buraya değerli kumandanlarından Urfa Emiri Bozan'ı göndermiştir⁸¹. Bozan'ın da şehri kuşatmasına rağmen Ebu'l-Kasım'ın şiddetli müdafaası ve imparatorun istediği yardımı elde etmesi sebebi ile bir türlü netice vermemiş ve başka şehir ve kaleleri almak maksadı ile Ulubat gölü tarafına çekilmiştir⁸². İmparator Alexios bu sırada Peçenekleri yenmiştir. Bozan bu şekilde İznik'i elde edemeyeceğini anlayınca kuşatmayı kaldırmıştır. Ancak kuşatmanın kaldırılmasıyla birlikte Ebu'l-Kasım da bu şartlar altında artık bağımsızlığını daha fazla sürdüremeyeceğini ve imparatorun kendisine ne maksatla yardım etmekte olduğunu anlamış bulunmaktaydı⁸³.

⁷⁸ DEMİRKENT, *Sultan I. Kılıçarslan*, s.11-12.

⁷⁹ SEVİM -YÜCEL ,*a.g.e.*, s.107.

⁸⁰ OSTROGRSKY, *a.g.e.*, s.332.

⁸¹ MERÇİL, Erdoğan, “*Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994, s. 712.

⁸² TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye* ,s.117.

⁸³ DEMİRKENT, *Sultan I. Kılıçarslan*, s.14.

Ebu'l-Kasım muhtemelen imparatorla Melikşah arasında bir anlaşma yapılacağını haber almıştı. Bu sebeple sultan Melikşah'ın yanına giderek ondan af dilemeye karar vermiştir⁸⁴. İznik'i onun valisi sıfatı ile idare etmeyi ümit ederek ve kardeşi Ebu'l-Gazi'yi İznik'te vekil bıraktıktan sonra sultana takdim etmek üzere yanına değerli hediyeler alarak İsfahan'a doğru yola çıkmıştır⁸⁵. Fakat İsfahan'a vardıktan sonra bütün rica ve ısrarlarına rağmen Meliksah tarafından huzura kabul edilmemiş ve kendisine Anadolu içinde tam yetki verilmiş olan Emîr Bozan ile anlaşması tavsiye edilmiştir⁸⁶. Arzusuna ulaşamayan Ebu'l-Kasım dönüş sırasında arkasından gönderilen bir müfreze tarafından yakalanarak yayının kirişi ile boğularak öldürülmüştür(1092)⁸⁷.

Ebu'l-Kasım'ın ölümünden sonra Ebu'l-Gazi İznik'i elinde tutmaya devam etmiştir. Bu sırada Sultan Meliksah'in vefat etmiş olması onu Bozan'ın baskısından kurtarmıştır⁸⁸. Bozan bu haber üzerine bütün kuvvetleri ile birlikte Büyük Selçuklu Devleti'nde meydana gelebilecek karışıklıkları önlemek üzere Suriye'ye doğru hareket etmiştir. Bu arada İmparator Alexios daha önce Ebu'l-Kasım'a çıkarları için anlaşma teklif ettiği gibi Ebu'l-Gazi'ye de hediyeler ve vaatlerde bulunarak İznik'i kendisine vermesi için onu ikna etmeye çalışmıştır. Ebu'l-Gazi ise onun teklifini kabul etmemiştir. Sultan Melikşah'in 1092'de ölümü İsfahan'da bulunan Süleymansah'in oğullarının serbest bırakılmalarına neden olmuş ve Süleymanşah'in iki oğlu olan Kılıçarslan ve Kulanarslan İsfahan'dan Anadolu'ya gelmişlerdir. İznik'te bulunan Türkler Selçuklu şehzadelerinin gelişini büyük bir sevinçle karşılamışlardır.

Bizans ile dostluğu kabul etmeyen Ebu'l-Gazi ise bunun üzerine direnmeden iktidarı Kılıçarslan'a devretmiştir. Böylece Anadolu Selçuklu Devleti'nin yönetimi tekrar Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın hanedanına geri geçmiştir⁸⁹.

2.2. ÇAKA BEY'E KARŞI I. KILIÇARSLAN BİZANS DOSTLUĞU

⁸⁴ MERÇİL- SEVİM, *a.g.e.*, s. 98.

⁸⁵ MERÇİL, Erdoğan, *Müslüman Türk Devletler Tarihi*, İstanbul, 1985 s. 103.

⁸⁶ SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.*, s.107.

⁸⁷ MERÇİL, *Müslüman Türk Devletler Tarihi*, s. 104.

⁸⁸ TURAN, *Selçuklular zamanında Türkiye*, s. 117.

⁸⁹ SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.*, s.109.

Daha önceki konularda da değinildiği üzere, Alpaslan Anadolu'yu fethettikten sonra, birçok Türkmen beyleri iç Anadolu'ya doğru fetihlerine devam etmişler ve elde ettikleri yerlerde yerleşerek beyliklerini kurmuşlardır. Bunlardan Çaka Bey de İzmir ve yöresini fethederek burada bir Türk Beyliği kurmuştur⁹⁰.

Çaka Bey, İzmir Beyliği'nin kurucusudur(1081–1097). İzmir Beyliği'nin Türk tarihindeki önemi, bu beyliğin kurucusu Çaka Beyin ilk Türk Derya Kaptanı oluşundan, bir donanma meydana getirerek Ege Denizi'nde hâkimiyet kurmasından ileri gelmektedir⁹¹.

Çaka Bey, oğuzların Çavuldur boyuna mensuptu⁹². Anadolu'nun fethi sırasında, Danişmend Gazi'nin kumandanlarından biri olarak Malatya dolaylarında başarılı çalışmalar gösteren Çaka Bey, katıldığı akınlardan birinde Bizans Kumandanı Aleksandros'a esir düşmüş ve İstanbul'a getirilmiştir. Burada, üstün yetenekleriyle imparatorun dikkatini çekerek saraya alınmış ve soyluluk unvanı ile bazı imtiyazlar da elde etmiştir. Bu arada Bizans'ın güçlü ve zayıf taraflarını öğrenmiştir⁹³. Çaka Bey Bizans'ta esir olduğu dönemlerde ayrıca onlardan denizciliği öğrenmiştir⁹⁴.

1081 yılında Bizans tahtına I. Aleksios Komnenos çıkınca saraydan uzaklaştırılmış ve Kutalmışoğlu Süleyman Şah ile Bizans arasındaki anlaşmaya göre Türklere bırakılan İzmir bölgesine giderek beyliğini ilân etmiştir⁹⁵. Batı Anadolu kıyılarında Sporades takımadalarına yerleşmiş ve İzmir'i kendisine başkent yapmıştır. Bir filo donatarak kıyıda ki Foça ve Klazomenai kentlerini, Lebos ve Khios adalarını da almıştır⁹⁶.

Çaka Bey, Adalar denizi kıyılarında ve İç Ege'de bulunan Türk'leri bir araya getirdikten sonra, Bizans'ta kazandığı tecrübeleri sayesinde güçlü bir donanma

⁹⁰ SEVİM, a.g.e., s.96.

⁹¹ BAYKARA, a.g.e.s, 71.

⁹² YINANÇ, M.Halil., *Anadolu'nun Fethi*, İstanbul, 1944, s.127.

⁹³ TURAN, *Selçuklular zamanında Türkiye*, s.118.

⁹⁴ DEMİRKENT, *Sultan I. Kılıçarslan*, s.6.

⁹⁵ SEVİM -YÜCEL, a.g.e., s.109.

⁹⁶ LEVÇENKO, M.V., *Kuruluşundan Yıkılışına Kadar Bizans Tarihi*, Çeviren: Maide Selen, Özne Yayınları, s. 201.

meydana getirmiştir⁹⁷. Bu donanma ile kısa sürede birçok limanı ele geçirmiş ve zenginleşerek deniz kuvvetlerini geliştirmiştir⁹⁸.

Çaka Bey, bu donanması sayesinde kısa sürede yukarıda da belirtildiği gibi Urla ve Foça kentlerini ele geçirmiştir. Ayrıca gemileriyle Midilli, Sakız, Sisam, İstanköy, Rodos ve diğer adaları da ele geçirmiştir⁹⁹. Bununla birlikte Bizans imparatoru Aleksios Komnenos'un gönderdiği donanmayı da ağır bir yenilgiye uğratmış ve bir kısmını batırarak bir kısmını da ele geçirmişti. Bu yenilginin üzerine Aleksios yeni bir donanma sevk ederek Çaka Bey'in İzmir'de bulunduğu sırada Sakız adasına bir çıkarma yapmıştır¹⁰⁰. Çaka Bey'in adadan ayrılmasını fırsat bilen Bizans donanması adayı ele geçirmiş ancak diğer adaları ele geçirme girişimi başarılı olamamıştır.

Bu sırada donanmasını gittikçe güçlendiren Çaka Bey, Çanakkale Boğazı ve Gelibolu yarımadasını ele geçirmek amacıyla İstanbul üzerine yürüme ve nihayetinde Bizans'a hâkim olma planları yapmaktaydı¹⁰¹. Bu planını yerine getirmek için Balkanlardaki Peçeneklerle anlaştı, ancak Peçenekler büyük bir ordu hazırlayıp İstanbul üzerine yürüyecekleri sırada Bizans İmparatoru bu tehlikeyi önlemek üzere aslı Türk olan Kumanlarla anlaşarak onlara büyük vaatlerde bulunmuştur.

Böylece Bizans Trakya'da Peçenekler, Marmara yönünde Türkiye Selçukluları, İzmir çevresinde Çaka Bey'in baskısı ve tehdidi ile karşı karşıya gelmiştir. Bu durumdan kurtulmak isteyen Bizans kuvvetleri yukarıda da belirtildiği gibi Kumanlarla işbirliği yaparak Peçenekleri ağır ve kanlı bir şekilde yenilgiye uğratmışlardır(1091)¹⁰². Böylece Peçenek tehlikesini ortadan kaldırmıştır. Bu duruma rağmen Çaka Bey İzmir'de donanmasını güçlendirme faaliyetlerine devam etmekteydi. Çaka Bey'i yenmek isteyen Bizans imparatoru, Dukas'ı karadan, Dalassenos'u ise denizden İzmir'e Çaka üzerine göndermiştir. Çaka kardeşi ile birlikte Midilli adasında başarılı mücadele vermesine rağmen çıkan fırtına nedeniyle Dalassenos'la barış yaparak, İzmir'e çekilmek durumunda kalmıştır. Bu sırada Girit ve Kıbrıs adalarında Bizans'a karşı çıkan isyanlardan faydalanan Çaka Bey

⁹⁷ SEVİM -YÜCEL ,a.g.e., s.110.

⁹⁸ BAILLY, Auguste, *Bizans Tarihi*, C.2, Çev.: Haluk Şaman ,Kervan Yayıncılık, s.315.

⁹⁹ BİBİ, a.g.e., s.12.

¹⁰⁰ DEMİRKENT, *Sultan I. Kılıçarslan*, s.17.

¹⁰¹ DEMİRKENT, *Sultan I. Kılıçarslan*, s.17.

¹⁰² OSTROGRSKY, a.g.e., s.333.

Çanakkale Boğazına kadar ilerleyerek Edremit'i fethetmiş ve Abidos'u kuşatma altına almıştı¹⁰³.

Bu arada 1092 yılında Çaka Bey, Anadolu Selçuklu Sultanı I. Kılıçaslan'la bir dostluk kurmuştur¹⁰⁴. O dönemde Anadolu'nun en kuvvetli orduları Kılıçaslan'ın kumandasında bulunmaktaydı. İznik şehrini merkezi yapan I. Kılıçaslan, Bizanslıların şehirlerini ele geçirmekteydi. Çaka Bey, Selçuklu Türkleriyle dostluğunu kuvvetlendirmek için kız kardeşini I. Kılıç Arslan'a vermek suretiyle akraba olmuştur¹⁰⁵. I. Kılıç Arslan, bu dostluk sonucunda Çaka Bey ile ittifak yaptıktan sonra Muhammed'in kumandasında gönderdiği kuvvetlerle Bizanslıları yenilgiye uğratmış, Ulubat ve Kapıdağ yörelerini fethetmiştir.

Diğer taraftan Çaka Bey'in İzmir tarafından geldiğini haber alan ve onu İstanbul'a saldırı amacıyla vazgeçiremeyeceğini anlayan Aleksios ne olursa olsun Çaka Bey yenilgiye uğratmak düşüncesindeydi. Çaka Bey'in Edremit'i fethetmiş ve Abidos'u kuşatma altına almış olması İstanbul'u tehlike altına sokmaktaydı. Büyük bir endişeye kapılan Bizans derhal harekete geçerek bir taraftan Bizans kumandanı Dalassenos'u Çanakkale tarafına gönderirken, diğer taraftan İznik'in sultanı olan I. Kılıçaslan'a bir mektup yollayarak onu Çaka'ya karşı kıskırtmıştır¹⁰⁶. Demirkent'in de eserinde bildirdiği gibi İmparator mektubunda şöyle diyordu¹⁰⁷:

“Haşmetli sultan Kılıç Arslan bilirler ki, sultanlık makamı size babanızdan kalmıştır. Çaka imparatorluk unvanını alarak görünüşte Roma İmparatorluğuna karşı silahlanıyor. Fakat bu bir bahanedir ibarettir. Aslında o, yersiz tecrübe ve bilgisi ile, Roma İmparatorluğunu idare edemeyeceğini ve bu kadar büyük bir imparatorluğa hâkim olamayacağını bilir. Bu sebeple onun bütün hazırlıkları sana karşıdır. Şu halde aklın varsa buna imkân vermezsin. Ümitsizliğe kapılmak için sebep yok, ancak dikkat gerekiyor; aksi takdirde sultanlığından olursun. Bana gelince, onu Tanrı'nın yardımıyla Roma topraklarından süreceğim. Senin menfaatlerini düşündüğüm için de, sana kendi otorite ve gücünü düşünmeni tavsiye ederim. Onu derhal yola getir; ya barış ile ya da reddederse kılıç ile.”

¹⁰³ DEMİRKENT, *a.g.e.*, s.17.

¹⁰⁴ DEMİRKENT, *Sultan I. Kılıçarslan*, s.16.

¹⁰⁵ SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.* s.111.

¹⁰⁶ BİBİ, *a.g.e.*, s.12.

¹⁰⁷ DEMİRKENT, *Sultan I. Kılıçarslan*, s.18.

Çaka Bey'in gittikçe güçlenmesini kendi hâkimiyeti açısından endişe verici bulan I. Kılıçarslan, bu mektubun etkisinde kalarak imparatorun teklifini uygun bulmuş ve onunla Çaka'ya karşı birleşmeyi kabul etmiştir. Bu anlaşmadan sonra ordusu ile Abidos'u kuşatma altına almış olan Çaka'nın üzerine yürümüştür. Bu sırada Çaka bir taraftan denizden Bizans donanması, diğer taraftan karadan üzerine yürüyen I. Kılıçarslan'ın ordusu tarafından tehdit altında olduğunun farkındaydı¹⁰⁸. Hem denizden hem karadan sıkışan Çaka zor durumda kalmıştı. Gemileri henüz denize indirilmediğinden filosu yoktu, diğer taraftan askerlerinin sayısı da oldukça azdı. Bu durumda I. Kılıçarslan ile anlaşmaya karar vererek onun yanına gitmiş, fakat olumlu bir cevap alamamıştır. I. Kılıçarslan kayınpederini iyi bir şekilde karşılamış olmasına rağmen. Daha sonra onu öldürtmüştür¹⁰⁹.

Çaka Bey'in ölümünden sonrada I. Kılıçarslan ve Aleksios arasında yapılan anlaşmanın gelecek yıllarda da devam ettirilmesine dair her iki tarafda karar vermiştir. Ancak bu barış uzun sürmemiştir. Bizans'ın Balkan yarımadasında Kumanlar'a karşı savaş yapmasını fırsat bilen Türkler, Bitinya bölgesindeki Bizans topraklarına saldırılarda bulunmuştur. Bunu gören Bizans imparatoru Aleksios ilginç bir planla, Sapanca gölünün güneyinden sahile doğru çok uzun ve derin bir hendek kazdırmıştır. Amacı bu hendeği su ile doldurarak Türklerin Bitinya bölgesine geçmesini engellemektir. Ayrıca buna ilaveten göl ve kanalın birleştiği noktada Demirkule adını verdiği bir kale yaptırmıştır¹¹⁰.

Bu gelişmelerin sonucunda Bizans yönetimi, Haçlıları kullanarak Anadolu'da ki otoritesini yeniden kazanmaya çalışmaktaydı. 1097 yılında haçlılar İznik'i kuşatarak bundan yararlanmak isteyen Aleksios, Selçuklular'ın da zayıflamasını fırsat bilerek Anadolu'nun batı kıyılarını sınırlarına kolayca katmıştır. Bu savaşlar ile Anadolu'da ki Türk topraklarının sınırı doğuya kaymıştır. Gelişmeler sonucunda Selçuklular büyük güç kaybına uğramış ve uzunca bir süre saldırıdan vazgeçip savunmaya çekilmişlerdir¹¹¹.

2.3. II. KILIÇARSLAN DÖNEMİNDE SELÇUKLU BİZANS DOSTLUĞU

¹⁰⁸ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.98.

¹⁰⁹ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.127.

¹¹⁰ DEMİRKENT, *a.g.e.*, s.19.

¹¹¹ LEVÇENKO, *a.g.e.*, s.202.

Türkiye Selçuklu Devletinin yükselme dönemini başlatan sultan I.Mesud'un 1155 yılında ölümünden sonra oğlu II. Kılıçarslan Konya'da Selçuklu tahtına oturmuştur¹¹². II. Kılıçarslan hükümdarlığının ilk yıllarında kendisine tabi olan kardeşleri ile taht kavgası yapmak zorunda kalmıştır. Bu çerçevede kardeşleri Dolat ve Şahin Şah'la mücadele ederek onları etkisiz hale getirmiştir¹¹³. Bu sırada Danişmentli Yağıbasan'da harekete geçerek II. Kılıçarslan ile karşı karşıya gelmiştir. Ancak âlimlerin araya girmesi ile savaş ilk anda önlenmiştir. Fakat Yağıbasan sözünde durmamış ve Selçuklu Topraklarına karşı mücadeleye devam etmiştir. Diğer taraftan Kilikya Ermenileri Selçuklu Topraklarına saldırıda bulunmuşlar ve II. Kılıçarslan bu saldırıya karşılık olarak Anazarba önlerine kadar ilerlemiştir¹¹⁴.

Bu sırada II. Kılıçarslan'a bağlı Türkmenlerin saldırısına uğrayan Bizans İmparatoru Manuel, II. Kılıçarslan'ın içerisinde bulunduğu bu mücadeleler sonucunda Anadolu Selçuklu devletinin güçlenmesini engellemek amacıyla, kardeşi Şahinşah ve Danişmentli Yağıbasan ile ittifak kurmuştur¹¹⁵. Bunun yanı sıra 1159 da Atabek Nureddin Mahmud ve Franklar ile anlaşmıştır. Mirasa katılmak isteyen Kayseri Meliki Zünnun ve Malatya Meliki Zülkarneyn de, Kılıçarslan'a karşı cephe almışlardır. Bizans İmparatoru Manuel, ordu komutanı Kontostefanos ile Kilikya Ermenilerinin ve Suriye Franklarının kendisine 1159'da söz verdikleri askerleri de getirterek, elde ettikleri bu güç ile bir Selçuklu birliğini mağlup etmişlerdir¹¹⁶. Bunun üzerine Kılıçarslan müzakerelere başlamıştır. Bu anlamda eniştesi Halep emiri Nureddin ile barış yapmayı kabul etmiştir¹¹⁷. Ayrıca kendisini yenen Danişmendli Yağıbasan'a Ceyhan'ı vermeyi kabul etmiştir. II. Kılıçarslan kendisine karşı kurulan bu ittifakları dağıtabilmek için çeşitli girişimlerde bulunmuş ve Bizans imparatoru Manuel'e, kendisi ile görüşmek için İstanbul'a gelmek istediğini belirtmiştir. Bu isteği kabul edilen II. Kılıçarslan yanında 1000 kişilik maiyeti ile İstanbul'a hareket etmiştir. II. Kılıçarslan İstanbul'da büyük bir törenle karşılanmış ve 80 gün misafir edilmiştir¹¹⁸. Bu misafirlik süresinde II. Kılıçarslan için at yarışları ve eğlenceler

¹¹² MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 441.

¹¹³ BALIK, *a.g.e.*, s. 144.

¹¹⁴ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye* s. 226–227.

¹¹⁵ CAHEN, Claudi, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008, s.35.

¹¹⁶ KHONİTAS, Niketas, *Historia (Ioannas Ve Manuel Komnenos Devirleri)*, Çev.:Fikret Işıltan,Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara,1995, s. 153.

¹¹⁷ CAHEN, *a.g.e.*, s. 35.

¹¹⁸ ÇAY, *a.g.e.*, s. 39.

düzenlenmiş, fener alayları hazırlanmış, verilen ziyafetler altın ve gümüş kaplarda sunulmuş ve her yemekten sonra bu kaplar hediye edilmiş son olarak yüklüce bir para yardımı yapılmıştır¹¹⁹. Yemekten sonra yenilen kapların hediye edilmesi geleneği, o dönemde Türk devletlerinde de var olan bir gelenektir. Bütün bunların sonucunda İmparator Manuel ve II. Kılıçarslan arasında yapılan anlaşma aşağıdaki hükümleri içermektedir¹²⁰.

- Sultan Bizans imparatorluğunun düşmanlarını kendi düşmanı olarak kabul edecek ve bunlarla mücadele eden Bizans'ın safında yer alacak,
- Sultan ele geçirdiği Bizans şehirlerini iade edecek,
- II. Kılıç Arslan imparator Manuel'in bilgisi olmadan başka devletlerle herhangi bir anlaşma imzalamayacak ve Manuel'in yaptığı seferlere yardımcı kuvvetler gönderecek,
- Sultan Türkmenlerin Bizans hâkimiyetindeki topraklarına yaptığı akınlara mani olacaktır¹²¹.

Bu anlaşma ile Bizans'ın Anadolu'da Selçuklular aleyhine oluşturduğu ittifak dağıtılmış oldu¹²². Anadolu'da daha rahat hareket etme imkânı bulan II. Kılıçarslan'ın gittikçe güçlenmeye ve tek otorite olmaya başlaması, Bizans İmparatoru Manuel'i rahatsız etmiştir. Ayrıca yapılan anlaşma gereği Türkmen akınlarını durdurma konusunda verilen sözlere rağmen akınlar devam etmiştir. Bu mücadele iki tarafı Anadolu'da ki en önemli hesaplaşmalardan birisi olan Miryokefalon savaşına götürmektedir. Bütün bu gelişmeler üzerine İmparator Manuel büyük bir ordu ile 1176 yılında İstanbul'dan Anadolu seferi için yola çıkmıştır. Amacı Konya ya kadar ilerlemek ve Selçuklulara büyük bir darbe vurmaktır¹²³. İmparator Manuel Eskişehir'e kadar ilerledikten sonra güzergâhını değiştirerek buradan Denizli istikametine yönelmiştir. Ancak bu bölge Türkmenlerin yoğun olduğu bir bölge olduğundan dolayı Bizans ordusu sürekli olarak Türkmenler tarafından rahatsız edilmiştir. Bunun ardından Manuel Menderes Vadisinden ilerleyerek Eğridir Gölünün kuzeyinde ki Miryokefalon (Kumdanlı) adı verilen

¹¹⁹ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye* s. 227.

¹²⁰ ÇAY, *a.g.e.*, s. 40.

¹²¹ KHONİATES, *a.g.e.*, s. 117.

¹²² BALIK, *a.g.e.*, s. 144.

¹²³ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 232.

bölgeye kadar ilerlemiş, ancak burada II. Kılıçarslan'ın saldırısına uğrayarak pusuya düşürülmüştür¹²⁴.

Savaş gece boyunca devam etmiş ve rağmen İmparator Manuel barış teklifinde bulunmuştur. Savaşın gece olması ve seyri konusunda net bir bilgi edinilmemesinden dolayı ne kadar büyük bir zafer kazandığının farkına varmayan II. Kılıçarslan barış teklifini kabul etmiştir. Dolayısıyla barış gece yarısı imzalanmış ve Bizans ordusunun geri dönülmesine izin verilmiştir¹²⁵.

İmparator Manuel ve II. Kılıçarslan arasında yapılan anlaşma koşulları aşağıda ki gibidir:¹²⁶

- İmparator Manuel İstanbul'a dönüşünde 100.000 altın ve 100.000 gümüş fide ödeyecek,
- Doryleon (Eskişehir) ve Homa (Soublaion) istihkâmları yıkılacak,
- Türk topraklarından ayrılıncaya kadar bir Türk müfrezesi Bizanslıları koruyacaktır¹²⁷.

Bu zafer sonucunda Kılıçarslan Türkler'e Malazgirt zaferinden sonra ikinci büyük zafer kazandırmıştır¹²⁸.

II. Kılıçarslan ile Bizans arasında ki münasebetler daha sonraki yıllarda da devam etmiştir. Bizans İmparatoru Manuel'in 1180 yılında ölümünden sonra İmparator Alexios onun yerine geçmiş ancak 1183 yılında o da vefat etmiştir. Bunun üzerine Bizans'da taht kavgaları başlamıştır. 1118-1143 yılları arasında Bizans imparatoru olan İoannes Komnenon'un oğulları bu taht kavgaları üzerine II.Kılıçarslan'dan yardım istemişlerdir¹²⁹. Bu istek üzerine II. Kılıçarslan da 40.000 kişilik bir ordu göndererek destek olmuştur. Diğer taraftan bu taht kavgaları Türkler'in Ege Denizi'ne ulaşmalarını temin etmiştir¹³⁰. Daha sonraki yıllarda II. Kılıçarslan Bizans imparatoru Andronikos'un ölümü ve İsak'ın Bizans tahtına

¹²⁴ BALIK, *a.g.e.*, s. 145.

¹²⁵ DİRİMTEKİN, Feridun, "Selçukluların Anadolu'da Yerleşmesini Sağlayan İki Zafer", *Malazgirt Armağanı*, Ankara, 1972, s. 257.

¹²⁶ ÇAY, *a.g.e.*, s.77.

¹²⁷ KHONİATES, *a.g.e.*, s.128.

¹²⁸ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 235.

¹²⁹ CAHEN, *a.g.e.*, s. 105.

¹³⁰ ÇAY, *a.g.e.*, s.95.

çıkması sırasında (1185) iç karışıklıklardan faydalanarak Emir Sam komutasında ki orduyu Alaşehir ve çevresine göndererek bu bölgeleri de sınırlarına dâhil etmiştir. Bunun üzerine Bizans 10 yıllık vergi vermeyi kabul etmiş ve aralarında buna istinaden anlaşma yapılmıştır¹³¹.

Sultan Kılıçarslan uzun, yorucu ve başarılı bir saltanat dönemi sonunda yaşlanması ve seferlere çıkamamasından dolayı, ülkeyi eski Türk feodal devlet anlayışına göre onbir oğlu arasında bölüştürmüş ve onları bölüştürdüğü yerlere melik olarak atamıştır¹³².

Görüldüğü üzere II. Kılıçarslan ilk dönemlerde Anadolu'da ki zor durumu sebebiyle genel adete uyup Bizans'a gitmiş ve yardım istemiştir. Ancak daha sonraki yıllarda durumunu düzetmiş ve Bizans'la Anadolu'da bir hâkimiyet mücadelesine girmiştir.

Buraya kadar Bizans'a yardım talebi ile giden Selçuklu Şehzadelerinden bahsettik. Bunun dışında Bizans'ta bir süre yaşayan hatta Bizans'ı yurt tutan Selçuklu hanedan üyeleri vardır. Bundan sonraki bölümde bunlardan bahsedeceğiz. Bizim tespit edebildiğimiz kadarı ile Bizans'ta bir miktar yaşayan yada Bizans'ı yurt tutan hanedan üyeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

¹³¹ RAMSAY, W.M., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev: M.Pektaş, İstanbul, 1961, s.119.

¹³² MERÇİL -SEVİM , *a.g.e.*, s. 446.

BİZANS'A SIĞINAN SELÇUKLU HANEDAN ÜYELERİ¹³³

BİZANS'I YURT TUTANLAR	BİR SÜRE BİZANS'TA YAŞAYIP TEKRAR TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN BAŞINA GEÇENLER	YARDIM TALEBİNDE BULUNMAK VE MÜTTEFİK OLMAK İÇİN BİZANS'A GİDENLER
ERBASGAN 1078-1088	I. GIYÂSDDİN KEYHUSREV 1192-1196;1205-1211	ŞEHZADE MANSUR 1081-?
MELİK KONSTANTİN 1259-?	II. İZZEDDİN KEYKAVUS 1246-1256;1257-1261	EBU'L KASIM 1086-?
	II. MES'UD 1281-1297;1302-1308	ŞAHİN ŞAH 1107-1116
	III. ALÂEDDİN KEYKÛBAD 1297-1302	MELİK ARAP VE KARDEŞİ I. MES'UD 1126-1131
		II. KILIÇ ARSLAN 1155-1192

¹³³ Tabloda belirtilen hanedan üyelerinin altlarında verilen tarihler; Sultanlık yapmış olanların saltanat dönemlerini, diğerlerinin ise Bizans'ta buldukları dönemleri belirtir.

III. BÖLÜM

BİZANS'A SIĞINAN SELÇUKLU HANEDAN ÜYELERİ

1. BİZANS'I YURT TUTANLAR

Selçuklu hanedan üyeleri Bizans'la zaman zaman anlaşma imzalayabildikleri gibi bu ülkeye sığınıp burada yaşamayı tercih de edebilmişlerdir. İlk sığınmalar Büyük Selçuklu döneminde başlamıştır. Sığınanlar genellikle taht kavgasına girip kaybetmiş kişilerdir. Bir kısmı ömürlerinin sonlarına kadar Bizans'ta kalmış bir kısmı ise geri dönmeyi tercih etmişlerdir. Biz önce Bizans'ı yurt tutanlar üzerinde duracağız.

1.1. ERBASGAN¹³⁴

Sultan Alparslan'ın Malazgirt muharebesi öncesinde amacı, bütün Gürcü ve Aphaza memleketlerini Selçuklu sınırlarına dâhil etmek ve daha sonra Anadolu'da bizzat fetihler yaparak Bizans'a ağır darbeler vurmaktı¹³⁵. Ancak Karahanlı hükümdarının ölümü üzerine doğu sınırında karışıklıklar çıkmış, fetih planını tam anlamıyla gerçekleştirilmeden geri dönmek zorunda kalmıştır. Bu durum üzerine ordusunun bir kısmını Anadolu'da bırakmış ve Kutalmışoğlu Mansur ve Süleyman ile eniştesi Erbasgan ve Emir Sunduk'u Anadolu'da fetih hareketlerini devam ettirmek için görevlendirmiştir¹³⁶.

Selçuklu hanedanına mensup olan Erbasgan Yunus b. Selçuk'un oğlu olup aynı zamanda sultan Alp Arslan'ın kız kardeşi Gevher Hatun'un eşi ve sultanın eniştesidir¹³⁷.

1.1.1. Erbasgan'ın Alparslan'la Mücadelesi ve Bizans'a İlticası

Bizans imparatoru Romanos Diogenes, Anadolu'da Selçuklulara karşı giriştiği birçok seferde de başarılı olamayarak İstanbul'a geri dönmüştür¹³⁸. Bununla birlikte, Bizans İmparatoru Romanos Diogenes Selçuklu akınlarını durdurmak

¹³⁴ Selçuklu Hanedan Mensubu Erbasgan ismi muhtelif kaynaklarda *Erbasan* olarak ta zikredilmektedir. Biz bu çalışmamızda yeknesaklık sağlamak açısından Erbasgan diye bahsettik. MERÇİL, a.g.e., s. 709, TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 76.

¹³⁵ SEVİM, a.g.e., s. 46.

¹³⁶ SEVİM-MERÇİL, a.g.e., s. 56.

¹³⁷ MERÇİL, a.g.e., s. 709.

¹³⁸ KÖYMEN, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, s. 24.

amacıyla 1070 yılında, yeniden Anadolu'ya bir sefer düzenlemek istemiş ancak, saray erkânı buna engel olmuştur. Bu durum karşısında Romanos Diogenes komutanlarından Manuel Komnenos'u Selçuklu akınlarını durdurmak amacıyla Anadolu'ya göndermiştir.

Bu sıralarda, 1067 yılında Erbasgan, Kavrut ile mücadelesinde Alparslan'a aleyhtar olmuş ve Kavrut'un tarafını tutmuştur. Sultan Alparslan Kavrut'u mahiyetine almış ve bunun üzerine Sultan Alparslan'a isyan sebebiyle arası açılan eniştesi Erbasgan, maiyetindekilerle (Yabgulular) Anadolu'ya gitmiştir. Akabinde Sultanın Afşin ve diğer Selçuklu emirlerini yakalaması için onun peşinden göndermiştir. Erbasgan, Sultan Alparslan'ın kendisine kızması sebebiyle akibetinin kötü olacağını tahmin ederek yanındakiler ile birlikte Anadolu'da Sivas civarına kadar ilerlemiştir¹³⁹. Erbasgan'ın asıl amacı, Afşin'in takibinden ve sultanın gazabından kurtulmak için İstanbul'a gitmekti. Bu arada Erbasgan, bu ilerleme karşısında yolunu kesme harekâtına girişen Manuel Komnenos'u Sivas civarında bozguna uğratarak, onu Nikephoros, Melissenos ve daha bazı Bizans generalleriyle birlikte tutsak almıştır¹⁴⁰. Erbasgan bu savaştan önce "Ben size savaş ve öldürmek için gelmedim, maksadım Sultanın korkusundan size iltica etmek ve Sultan'ın vereceği zarardan kaçmaktır" diyerek durumunu özetlemiştir.

Erbasgan'ın Afşin tarafından izlenmekte olduğunu öğrenen Manuel, onu Bizans'a sığınması konusunda ikna etmiştir. Bunun üzerine Erbasgan, komutanları serbest bırakmış ailesi ve yakınlarıyla birlikte İstanbul'a giderek, İmparator Romanos Diogenes'a sığınmıştır. Romanos Diogenes onu sanki bir sultan gibi çok parlak bir törenle karşılayarak huzuruna kabul etmiştir¹⁴¹. İmparator bu karşılama esnasında ona Kuropalates (Bizans unvanlarından en yüksek üç tanesinden biri) unvanını vermiştir¹⁴².

Emir Afşin Erbasgan'ın takip ederek Marmara kıyılarına kadar ilerlemiş¹⁴³ ve onu Bizans İmparatorundan geri isteyerek, şu haberi göndermiştir. "Erbasgan'ı bize gönderin. Bizim ile sizin aranızda sulh vardır. Sultan'a muhalefet etmeyin." Bunun üzerine İmparator Romanos Diogenes bu isteği red ederek şu şekilde karşılık

¹³⁹ MERÇİL, *a.g.e.*, s. 709.

¹⁴⁰ SEVİM, *a.g.e.*, s. 50.

¹⁴¹ SEVİM-MERÇİL, *a.g.e.*, s. 58.

¹⁴² OSTROGRSKY, *a.g.e.*, s.232.

¹⁴³ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 50.

vermiştir. “Bütün dediğiniz doğrudur. Ancak bize sığınanı vermek adalet ve huyumuz değildir. Bu işi yapamayız ve insaniyetsizlik yoluna gidemeyiz.” Bu cevabı alan Afşin geri dönmek zorunda kalmıştır. Bu olay ise, daha önceki bölümde de belirtildiği gibi tarihte ilk kez bir Selçuklu Şehzadesinin Bizans’a sığınma olayı olarak adlandırılmaktadır¹⁴⁴.

1.1.2. Erbasan’ın Bizans’taki Faaliyetleri ve Ölümü

Erbasın bu olaylardan sonra İstanbul’da yaşamaya başlamıştır. Malazgirt savaşından önce Bizans ordusuna katılmıştır. Ancak Romanos Diogenes, ordusunda bulunan Türk askerlerinin Sultan Alparslan’a haber gönderdiklerini öğrendiğinde, Erbasın’ın da ihanet etmesinden kuşkulunmuş ve onu ordudan alarak İstanbul’a geri göndermiştir¹⁴⁵.

Erbasın Bizans’ta yaşadığı süre içerisinde taht mücadelelerine de karışmıştır. Bizans İmparatorlarından VII. Mikhail devrinde (1071-1078), Bizans’ın Avrupa yakasında bulunan Nikephoros Bryennios 1077 yılında tahtı ele geçirmek amacıyla İstanbul’a doğru harekete geçmiştir. Diğer taraftan Nikephoros Botaneiates, aynı zamanda 1078 yılında Anadolu’da imparatorluğunu ilan etmiştir. Bu aşamada batı vilayetlerinde bulunan Erbasın ile de bu anlamda anlaşma yapmıştır. Bu sırada Bizans İmparatorlarından VII. Mikhail, Nikephoros Botaneiates’in bu ilerleyişine karşılık Anadolu sultanı Süleyman Şah’dan yardım istemiştir. Bu durumdan haberdar olan Botaneiates ilerleyişine hız vererek İznik civarına kadar gelmiştir. Bu arada onun ilerleyişi ve kuvvetleri konusunda bilgi alan Süleyman Şah komutasındaki askerler harekete geçmiş ve İznik’e yakın bir yerde onun yolunu kesmişlerdir. Botaneiates bu durum karşısında, Süleyman Şah’ın askerlerini kalabalık olmasından ve bu durumdan kaygılanmasından dolayı Erbasın’ı Türk’lere göndererek onlara para teklifinde bulunmuştur. Türkler ise bu teklifi kabul etmiş ve geri çekilmişlerdir. Bundan faydalanan Botaneiates İznik’e girme imkânını bulmuştur¹⁴⁶.

1078–1088 dönemlerinde Bizans kaynaklarında ismi zikredilen Erbasın’ın akıbeti bilinmemektedir¹⁴⁷.

¹⁴⁴ KÖYMEN, Mehmet Altay, *Alparslan Ve Zamanı*, İstanbul, 1972, s.45-46.

¹⁴⁵ MERÇİL, a.g.e., s. 710.

¹⁴⁶ OSTROGRSKY, a.g.e., s.322.

¹⁴⁷ AYÖNÜ, Yusuf, “Bizans Ordusunda Ücretli Türk Askerler (XI-XII. Yüzyıllar)”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:25, 2009, s. 57.

1.2. MELİK KOSNSTANTİN

1.2.1. Melik Konstantin'in Kimliği

Melik Konstantin II. İzzeddin Keykavus'un oğludur. II. İzzeddin Keykavus Anadolu'da devam eden Moğol tahakkümüne karşı Memlûk Sultanı Baybars'tan yardım talebinde bulunmuş, Baybars ile müttefik olma süreci netleşince açıkça Moğol ve Altınorda devletlerine ve onların tutumlarına karşı tavır almış karşı taraf bu ittifak sürecinden rahatsız olunca Mısır'da bulunan Memlûk Sultanı Baybars'tan hızlı davranarak Konya'ya hareket etmiştir. Baybars'tan beklediği yardımın vaktinde gelmeyeceği kanaatine varan II.İzzeddin Keykavus Antalya'dan bir kadırgaya binerek annesi, karısı, çocukları, Hristiyan dayıları (Kir Hâye, Kir Kedîd) bazı emirleri ve maiyetiyle İstanbul'a gitmiştir¹⁴⁸. Bu durum II. İzzeddin Keykavus'un sürgün hayatının başlangıcıdır. Başlangıçta dost görünen Bizans İmparatoru Mihael Paleologos gelişen yeni siyasi oluşumlardan dolayı¹⁴⁹ II. İzzeddin Keykavus'u İstanbul'dan uzaklaştırarak onu Meriç Nehri'nin kenarında bulunan Enes(Enos) Kalesine hapsedmiştir

İzah olunduğu üzere sultanın çile dolu sürgün hayatı bütün şiddetiyle devam etmektedir. Sultan'ın Emirleri İstanbul'da bırakılmış işkence ile din değiştirilmeye zorlanmışlardır. Altınordu askerleri Enes'ten esir sultanı kurtarıp onu oğulları Mes'ud ve Geyumers ile birlikte Berke Han'a götürdüler¹⁵⁰. Sultan Altınordu askerleri ile İstanbul'dan ayrıldığı dönemde küçük yaşta olan Melik Konstantin'i yanında götürmemiş ve Melik Konstantin İstanbul'da kalarak bir Hristiyan gibi yetiştirilmiştir¹⁵¹.

1.2.2. Melik Kosntantin'in İnanıcı ve Kimliği Üzerine Tespitler

II. İzeddin Keykavus Bizans'tan ayrıldıktan sonra annesi ve iki küçük oğlu sarayda tutulmuş, ancak daha sonra annesi Karaferya'ya gönderilirken iki küçük prenste bölgenin varisi olmuşlardır. Daha sonra kardeşlerden birisi olan Melik

¹⁴⁸ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.497.

¹⁴⁹ Altınorda Devleti Hükümdarı Berke Han Müslümanlığı seçince Memlûk Sultanı Baybars'la müttefik olmuş, İmparator Mihael bu durum karşısında Moğolların tepkisini çekmemek için misafiri II. İzzeddin Keykavus'a çephe almıştır. Bu sonradan karşı duruşun bir nedeni de; II. İzzeddin Keykavus'un gizlice Bizans İmparatorluğu tahtını ele geçirme planı olmasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz ;TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.498

¹⁵⁰ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.500.

¹⁵¹ MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları.*, s. 719.

Kosntantin saraya alınmış Hıristiyan olmuş¹⁵² ve vaftiz edilerek keşiş yapılmıştır. Diğer kardeş ve onun oğlu ise Karaferya'da kalmış ve Müslüman olarak ölmüşlerdir¹⁵³. II. İzzeddin Keykavus'un Bizans'ta yaşayan çocukları hakkında yapmış olduğumuz tetkikler neticesinde görülmüştür ki;

1-Melik Kosntantin ve iki kardeşi (Kardeşlerinden yalnızca birinin ismi net olarak tespit edilebilmiştir:Melik Astrapiris) bu günki Yunanistan'ın Selanik Şehri Veria beldesinin yöneticisi konumundaydılar.

2- Osmanlı Kuruluş Dönemi Padişahlarından Yıldırım Bayezîd'in Balkan Seferleri esnasında Veria şehrinin anahtarını kendisine takdim eden Michail Lizikos'un Melik Kosntantin'in torunu olduğunu tespit etmiştir. Kendisiyle Anadolu'da Malatya ve Erzincan fetihlerinde kan bağı olan Hristiyan kuzeniyle beraber çarpışmış. Kuzenin isteği üzerine Kardeşlerinin de yarlığını alan Bayezîd onların Veria'ya dönmesine müsaade etmiştir¹⁵⁴.

2. BİR SÜRE BİZANS'TA YAŞAYIP TEKRAR TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN BAŞINA GEÇENLER

Bizans'a sığınan Selçuklu hanedan üyelerinden, I.Giyaseddin Keyhüsrev, II. İzzeddin Keykavus, II. Mes'ud ve III. Alâeddin Keykûbad'ın Bizans'a sığınmalarında ki temel neden taht kavgaları olup bu anlamda bir süre İstanbul'da ikamet etmiş ve daha sonra Anadolu'ya dönmüşleridir.

2.1. I. GIYÂSEDDİN KEYHUSREV

I.Giyaseddin Keyhüsrev II. Kılıçarslan'ın en küçük oğludur¹⁵⁵. Keyhüsrev'in annesi Bizans imparatorluk ailesine mensup bir kadındır. Fakat Bizans tarihçisi Niketas Khoniates bu münasebetten bahsetmeksizin annesinin sadece bir Hıristiyan olduğunu belirtmiştir. Onu Bizans tekfuru Kaloya'nın hemşiresinin kızı olarak göstermiştir. Aynı şekilde Claude Chaen de annesinin bir Hıristiyan olduğunu ifade etmiştir. Keyhüsrev buluş çağına kadar babasının yanında kalmış; tahsil ve

¹⁵² ÖDEN, Zerrin Günel, "Türkiye Selçuklu Sultanı II. Giyaseddin Mesud Hakkında Bazı Görüşler", *Belleten*, C. LXI, 1977, Sayı,231, s, 289.

¹⁵³ ANZERLİOĞLU, *a.g.e.*, s, 228.

¹⁵⁴ ANZERLİOĞLU, *a.g.e.*, s, 229.

¹⁵⁵ MERÇİL, Erdoğan, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, s. 128.

terbiye görmüştür. Keyhüsrev ülkenin taksimi sırasında babası ile birlikte Konya’da kalmış ve II. Kılıçarslan’ın ölümü üzerine tahta çıkma konusunda avantajlı olmuştur. Bu fırsatı iyi değerlendiren I.Giyaseddin Keyhüsrev Konya’da babasının ölümünü bir süre gizli tuttuktan sonra tahta çıkıp sultanlığını ilan etmiştir¹⁵⁶.

2.1.1. I. Gıyâseddin Keyhusrev’in Kardeşi Rükneddin Süleyman Şah İle Girdiği Taht Mücadelesi ve Bizans’a İlticası

II. Kılıçarslan’ın 1192 yılında ölümünden sonra Türkiye Selçuklu Devleti’nin sultanı olan I.Giyaseddin Keyhüsrev,¹⁵⁷ tahta geçtikten sonra Bizans üzerine birçok sefer düzenlemiştir. Bu seferler sonucunda Menderes nehri boyunca, Ege kıyılarına kadar ilerlemiştir¹⁵⁸. Aynı zamanda ele geçirdiği beş bin civarında esiri Akşehir bölgesine yerleştirmiştir. Onlara toprak, ziraat aletleri ve tohum dağıtarak tarım yapmalarını sağlamış ve beş yıl vergi almamıştır¹⁵⁹. Bundan dolayı bu esirler burada rahat bir hayat sürmüşler ve Bizans’la anlaşma yapıldıktan sonra da ülkelerine geri dönmemişlerdir¹⁶⁰.

Giyaseddin Keyhüsrev Konya’da sultanlığını ilan etmesine rağmen en büyük kardeş olan Kutbeddin Melik Şah onun sultanlığını onaylamamış ancak 1196 yılında vefat etmiştir. İkinci büyük kardeş olan Rükneddin Süleyman Şah da aynı şekilde Giyaseddin Keyhüsrev’in sultanlığını onaylamamıştır¹⁶¹. Bu gelişmelerin akabindeyken Giyaseddin Keyhüsrev diğer kardeşlerini etkisiz hale getirip tahta ısınma aşamasında Tokat meliki olan ve onun sultanlığını onaylamayan Rükneddin Süleyman Şah’ın baskısı ile karşı karşıya kalmıştır¹⁶². Süleyman Şah ağabeyi Kutbeddin Melikşah’ın sağlığında sultan olmak için herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Fakat onun ölümünden sonra harekete geçmiştir. Bu aşamada Giyaseddin Keyhüsrev’in yanından bazı beyler Süleyman Şah’ın tarafına geçmiştir. Süleyman Şah’ın hareketini meşru göstermek için Giyaseddin Keyhüsrev’in babasını zehirlediği söylentileri de yayılmaya başlamıştır¹⁶³. Zira babasının vefatını bir süre

¹⁵⁶ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 263.

¹⁵⁷ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 261.

¹⁵⁸ BALIK, *a.g.e.*, s. 146.

¹⁵⁹ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 448.

¹⁶⁰ MERÇİL, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, s. 131.

¹⁶¹ BAYKARA, Tuncer, *I.Giyaseddin Keyhüsrev(1164-1211) Gazi Şehit*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1997, s. 17-18.

¹⁶² AKSARAYI, Mahmut, *Müsameratü'l Ahyar*, Çev.: Nuri Gençosman, Ankara, 1943, s. 127.

¹⁶³ BAYKARA, *a.g.e.*, s. 20.

saklaması ve annesinin Rum olması Giyaseddin Keyhüsrev hakkında ki bu söylentilerin çıkmasına neden olmuştur.

Bütün bunların sonucunda Süleyman Şah öncelikle diğer kardeşleri ile durumunu çözümlenmiştir. Kardeşlerinin bazıları kendi tarafında yer almış, kendi saflarında yer almayanlar ise daha sonra boyun eğmişlerdir. Süleyman Şah Sivas ve Kayseri'yi aldıktan sonra Konya üzerine doğru harekete geçmiştir.

I.Giyaseddin Keyhüsrev'in altı yıl (1192–1196) süren saltanatından sonra¹⁶⁴, Rükneddin Süleyman Şah Konya'yı kuşatmış ve I.Giyaseddin Keyhüsrev ile Konya halkını oraya hapis etmiştir. Kardeşine karşı tahtın kendisinin hakkı olduğunu iddia etmiştir¹⁶⁵.

Kardeşler arasında ki çekişmede I.Giyaseddin Keyhüsrev'in yanında olan Konya halkı onun sultanlığını kabul etmiş ve Rükneddin Süleyman Şah'a şiddetle karşı koymuşlardır. Şehirden 60.000 kişilik bir savunma gücü çıkararak¹⁶⁶ bu güç ile Süleyman Şah'ın askerlerini Konya'nın yakınlarına dahi sokmamışlardır¹⁶⁷.

İki kardeş arasındaki mücadele dört ay sürmüştür. Kuşatmanın uzaması ve şehrin açlık sıkıntısı çekmesi ile birlikte devlet ileri gelenleri harekete geçerek Rükneddin Süleyman Şah'ın yanına gidip bu kuşatmanın bitmesi için çözüm yolları aramışlardır. Bu görüşmelerin neticesinde Giyaseddin Keyhüsrev'in tahtı bırakmasına karşılık, Rükneddin'den kendine ve çocuklarına zarar verilmeyeceğine, istediği yerde yaşamasına müsaade edileceğine dair sözlü ve yazılı taahhütname almışlardır¹⁶⁸. Görüşmeler sonucunda bu durumu Giyaseddin Keyhüsrev'e bildirmişler ve tahtı kardeşine bırakmasını istemişlerdir. Giyaseddin Keyhüsrev bütün bu olanların karşısında Konya halkının kuşatma sırasında çektiği sıkıntılara da tanık olmuş ve daha fazla halkın bu duruma katlanmasını istemediğinden dolayı tahtı

¹⁶⁴ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 263.

¹⁶⁵ BALIK, *a.g.e.*, s. 146.

¹⁶⁶ Bu 60.000 kişilik kuvvetin nevi'ne bakıldığında ilginç bir ayrıntı dikkati çekmektedir. Şöyle ki; bu kuvvetlerin içerisinde Konya *ihvan* ve *servanlarını* görmekteyiz. Bu durum bize 12. yy Anadolu'sunda devrin esnaf ve sanatkarlarının iktidar mücadelelerinde bitaraf kalmadıkları, aksine mücadelenin tam ortasında yer aldıklarını gösterir. AKDAĞ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi 1(1243-1453)*, Barış Basımevi, Ankara, 1999, s.16.

¹⁶⁷ BAYKARA, *a.g.e.*, s. 21.

¹⁶⁸ BALIK, *a.g.e.*, s.147.

kardeşine bırakmayı kabul etmiştir¹⁶⁹. Dolayısıyla bu gelişmeler sonucunda Giyaseddin Keyhüsrev'in birinci saltanat dönemi sona ermiştir.

Rükneddin Süleyman Şah ile Giyaseddin Keyhüsrev arasında ki mücadele bitmiş ve Süleyman Şah şehre girerek sultanlığını ilan(1196) etmiştir. Konya halkı yeni sultanı kurbanlar keserek karşılamışlardır¹⁷⁰.

2.1.2. I. Gıyâseddîn Keyhusrev'in İstanbul'daki Hayatı

Giyaseddin Keyhüsrev ağabeyi ile anlaştığı günün akşamı Konya'dan ayrılarak Akşehir yolundan İstanbul'a hareket etmiştir¹⁷¹. Acele ettiğinden dolayı oğulları İzeddin Keykavus ve Aladdin Keykubad babalarından ayrı düşmüştür. Dolayısıyla Giyaseddin Keyhüsrev oğulları olmadan şehirden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bunun ardından Konya'ya bağlı Lâdik köyüne vardığında köy halkı güçlük çıkarmış ve adamlarına saldırmış bazılarını yaralamış ve eşyalarını yağmalamıştır. Bunun üzerine Giyaseddin Keyhüsrev ağabeyine durumu şikâyet eden bir mektup göndermiştir¹⁷². Sultan Süleyman Şah mektubu aldığında çok üzölmüş ve Lâdik köy halkını ağır bir şekilde cezalandırmıştır¹⁷³. Daha sonra yeğenlerini yanına çağırmiş ve eğer kendisi ile kalırlarsa onları kendi evlatlarından ayırmayacağını ifade etmiştir. Ancak çocukların babalarına gitmek istemeleri üzerine onları atabeyleri¹⁷⁴ ve güvenilir adamlar ile kardeşine göndermiştir¹⁷⁵.

Giyaseddin Keyhüsrev oğullarını da yanına aldıktan sonra, Konya'dan ayrılmış bir süre Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde melik olan kardeşlerinin yanına gitmiş ve oradan Karadeniz bölgesine geçmiştir. Ancak her gittiği yerde kendini rahat hissedememiş ve son çare olarak İstanbul'a gitmeye karar vermiştir. Nitekim Canik valisinin hazırlattığı gemilerle ve kadırgalarla İstanbul'a yönelmiştir¹⁷⁶. Sonuç olarak Bizans'a sığınmıştır¹⁷⁷.

Bizans İmparatoru III. Aleksios Angelos (1195–1203) Giyaseddin Keyhüsrev'i gayet iyi karşılamış, ona ve maiyetindekilere gerekli hürmeti

¹⁶⁹ SEVİM -YÜCEL ,a.g.e., s.140.

¹⁷⁰ BAYKARA, a.g.e., s.22-23.

¹⁷¹ BİBİ, a.g.e., s.54.

¹⁷² BAYKARA, a.g.e., s.22.

¹⁷³ BİBİ, a.g.e., s.56.

¹⁷⁴ EFE, a.g.e., s.27.

¹⁷⁵ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 270.

¹⁷⁶ BİBİ, a.g.e., s.50.

¹⁷⁷ *Anonim Selçukname*, s.27.

göstermiştir. Hatta Giyaseddin Keyhüsrev'in kabulü sırasında Sultan vaftiz edilerek İmparator tarafından evlat edinilmiştir¹⁷⁸. Ancak Süleyman Şah ile arasının açılmasını istemeyen Aleksios Angelos ona açık olarak destek vaat etmiyordu. Giyaseddin Keyhüsrev bundan dolayı İstanbul'da sıkıntılı günler geçirmiştir.¹⁷⁹

Giyaseddin Keyhüsrev İstanbul'da yaşadığı süre içerisinde bir Frenk beyi ile de çatışma yaşamıştır¹⁸⁰. Frenk beyinin küstahça davranışların katlanamayan Giyaseddin Keyhüsrev ona ağır ithamlarda bulunmuş, bunun üzerine imparator Aleksios Angelos ondan sakin olmasını istemiştir. Bunu karşılığında Keyhüsrev şu sözleri söylemiştir. “ Ben Kılıçarslan'ın oğlu ve doğuda ve batıda ülkeler fethedip ünleri cihanı tutan Alparslan'ın, Melikşah'ın soyundanım. Senin ecdadın onların hazinelerine her yıl yüklerle bağ ve haraç gönderirlerdi. Sen de benim hazineme vergi verirdin. Kader beni buraya düşürdü. Fakat her biri bir diyarda hüküm süren kardeşlerim vardır. Onlar bir Frenk beyinin bana burada küstahlık ettiğini duyarsa senin şehir ve kalelerini harap ederler. Akabinde Giyaseddin Keyhüsrev Frenk beyi ile bir düello yapmıştır. Bunu nedeni ise, Frenk beyinin Bizans sarayına gelip alacağını istediği sırada ağır sözler sarf etmesi ve bu sırada tartışmaya Keyhüsrev'in de katılmasıdır. Bu tartışmanın ardından Giyaseddin Keyhüsrev şerefini kurtarmak için vuruşmak istemiştir. Ancak imparator Aleksios Angelos, misafirinini canını tehlikeye atmak istemiyordu, çünkü Frenk beyi dönemin en iyi silahşorlarından biriydi. Fakat Giyaseddin Keyhüsrev'in ısrar etmesi üzerine bu dövüşün yapılmasını kabul etmiştir. Bu vuruşmada her iki tarafta atlarına binerek meydana çıkmışlardır. Giyaseddin Keyhüsrev'in rakibini yenmesi üzerine Frenkler kavga çıkarmak istemişler, ancak imparator buna imkân vermemiştir¹⁸¹.

Giyaseddin Keyhüsrev'in İstanbul'da kaldığı süre içerisinde Bizans'ın ileri gelenlerinden Manuel Mavrozomes'un kızı ile evlenmiştir¹⁸². Ancak Haçlılar'ın İstanbul'u işgal etmesi üzerine Sultan buradan ayrılarak İstanbul yakınlarındaki, bir ada hâkimi olan kayınpederinin yanına gitmiştir. Asil ve âlicenap bir insan olan Mavrozomes damadını hürmet ve saygı göstermiştir¹⁸³, onu misafir etmiş ve “Bu

¹⁷⁸ MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s. 715.

¹⁷⁹ AYÖNÜ, *Selçuklu- Bizans İlişkileri*, s. 606.

¹⁸⁰ BAYKARA, *a.g.e.*, s.24.

¹⁸¹ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 293.

¹⁸² BİBİ, *a.g.e.*, s.56.

¹⁸³ EFE, *a.g.e.* s.27.

kaleye müştereken sahip olalım, geliriyle yetinelim” demiştir¹⁸⁴. Bütün bu gelişmeler sırasında Giyaseddin Keyhüsrev’in çocukları İzzeddin Keykavus ve Alaeddin Keykubad da sultan ile beraberlerdi¹⁸⁵. Giyaseddin Keyhüsrev kardeşi Süleyman Şah’ın ölümüne kadar bu adada kalmıştır¹⁸⁶.

2.1.3. I. Gıyâseddîn Keyhusrev’in II. Saltanatı ve Anadolu’ya Dönüşü

Selçuklu sultanı Süleyman Şah’ın 1204 yılında ölümü ile birlikte devlet erkânı yerine çocuk yaşta olan oğlu III. Kılıçarslan’ı geçirmişlerdir. III. Kılıçarslan sekiz ay kadar hüküm sürebilmiştir¹⁸⁷. III. Kılıçarslan’ın annesi ile işbirlikçileri I. Giyaseddin Keyhüsrev’in sultan olmasını istememişlerdir. Buna karşın Yağıbasan’ın oğulları başta olmak üzere Türkmen beyleri Giyaseddin Keyhüsrev’in tekrar sultan olmasını istemişlerdir¹⁸⁸. Yağıbasan’ın oğulları Muzaffereddin Mahmut, Zahiruddin İli ve Bedreddin Yusuf uç vilayetlerinin önderleriydi. Bu üç kardeş sultan Giyaseddin’e bağlı kalmış ve buldukları bölgelerde bütün beyleri ve komutanları da kendi taraflarına çekmişlerdir¹⁸⁹.

Bütün bu gelişmeleri Giyaseddin Keyhüsrev’e bildirmek için daha önce kendisinin yanında olan Hacıp Zekeriya’yı görevlendirmişlerdir¹⁹⁰. Gönderilen elçi Giyaseddin Keyhüsrev’i yaşadığı kayınpederinin adasında bularak ona durumu özetlemiş ve acilen Anadolu’ya gitmesi gerektiğini bildirmiştir. Bunun üzerine hep birlikte adadan ayrılp Konya’ya doğru yola çıkmışlardır¹⁹¹.

Giyaseddin Keyhüsrev yola çıktıktan sonra İznik’e geldiklerinde önemli bir sorun ile karşılaşmışlardır. Dördüncü haçlı seferlerinde İstanbul Latinler tarafından ele geçirilince Bizans’ın ileri gelenleri Anadolu’ya kaçmışlardır. Kaçanlardan Komnenoslar Trabzon’da Trabzon Rum İmparatorluğunu, Laskarisler ise İznik’te İznik Rum İmparatorluğunu kurmuşlardır¹⁹². Laskarislerin lideri olan Alexi Giyaseddin Keyhüsrev’in kendi ülkesinden geçmesine izin vermek istememiş, ancak

¹⁸⁴ İbnü’l -Esir, *a.g.e.*, s.169.

¹⁸⁵ BİBİ, *a.g.e.*, s.58.

¹⁸⁶ BAYKARA, *a.g.e.*, s.25.

¹⁸⁷ MERÇİL *Bizans’ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s. 716.

¹⁸⁸ AKSARAYI, *a.g.e.*, s.129.

¹⁸⁹ BİBİ, *a.g.e.*, s.97.

¹⁹⁰ BAYKARA, *a.g.e.*, s.27.

¹⁹¹ BALIK, *a.g.e.*, s.148.

¹⁹² OSTROGRSKY, *a.g.e.*, s. 395.

birkaç gün süren görüşmelerden sonra iki taraf arsında bir anlaşmaya varılmıştır¹⁹³. Bu anlaşmaya göre;

- Selçuklular Bizans hududundan Konya'ya kadar ele geçirdikleri şehir ve kaleleri Laskarisler'e verecek,
- Sultan, oğullarını ve Hacip Zekeriya'yı Laskarisler'e rehin bırakacak,
- Sultan tahta oturup adı geçen yerleri Laskarisler'e teslim ettikten sonra rehineler serbest bırakılacaktı.

Sultan bu anlaşmayı yaptıktan sonra Manuel Mavrozomes ile Uç Türkmenlerin bulunduğu yere Uluborlu'ya ulaşmıştır.¹⁹⁴ Ardından çok akıllı ve bilgili bir kişi olan Hacip Zekeriya Vasilyus'un yakınlarından biri olan bir Rum'un yardımıyla şehzadeleri İznik'ten kaçırmayı başararak Uluborlu'da Sultan'a yetiştirilmiştir¹⁹⁵.

Bu arada Türkmenler tarafından oldukça sevilen Giyaseddin Keyhüsrev bir ordu oluşturarak Konya'ya gelmiş ancak Konya halkı daha önce Giyaseddin Keyhüsrev'e gösterdikleri sadakati bu defa yeğeni III. Kılıçarslan'a göstererek kapıları kapatıp Giyaseddin Keyhüsrev'i Konya'ya kabul etmemişlerdir. Savaş düzenine geçmişler ve “ Biz sultan Rükneddin'e oğlunun veliahtlığını tanıyacağımız konusunda söz verdik. Anlaşma ve sözleşmemizi sağlam yeminlere dayandırdık. Padişah bizi anlayışla karşılasın. Biz ahdimize vefasızlık etmeyecek, kendimizi bağladığımız o anlaşmanın düğümlerini çözmeyeceğiz.” demişlerdir¹⁹⁶.

Bu gelişmeler üzerine, Giyaseddin Keyhüsrev ordusu ile Konya'yı kuşatmış ancak bir sonuç alamamıştır. Bunun üzerine şehrin çevresindeki bağları yaktırıp, ağaçları kestirmiş, evleri ve köşkleri de yakıp yıktırıştır. Ancak yine de Konyalıların direnişini kıramayarak Ilgın'a çekilmiştir¹⁹⁷. Bu arada Aksaray ile Konyalıları arasında bir süredir devam eden rekabetten dolayı Aksaraylılar Giyaseddin Keyhüsrev adına hutbeler okutarak, onu Aksaray'a davet etmişlerdir.

¹⁹³ CAHEN, *a.g.e.*, s. 116.

¹⁹⁴ Sultan üç bölgelerinde işlerini yoluna koymak, eksiklerini gidermek ve oradaki beylerle görüşerek düşüncelerini almak amacıyla Uluborlu'ya gelmiştir., AYÖNÜ, *a.g.e.*, s. 608.

¹⁹⁵ BİBİ, *a.g.e.*, s.102.

¹⁹⁶ BALIK, *a.g.e.*, s.149, BİBİ, *a.g.e.*, s.104.

¹⁹⁷ BAYKARA, *a.g.e.*, s.29.

Diğer taraftan, sultan Kılıçarslan Konya halkına , “Ben amcamın öç almak, adamlarımı ve mallarımı ele geçirmek için harekete geçtiğini biliyorum. Onu gerçekleştirmek için her yola başvuracağımı biliyorum. O halde ailenizin hayatını boş yere tehlikeye atmayın. Durumunuzu kurtarmak için gerekli olan şeyleri en iyi şekilde yapmaya bakın. Eğer canım başımlarırsa, bu benim için bulunmaz bir nimet ve elde edilmez bir ganimet olur” demiştir¹⁹⁸. Bunun üzerine Konya ileri gelenleri de harekete geçerek daha önce Süleyman Şah ile Giyaseddin Keyhüsrev arasındaki anlaşmanın bir benzerini III. Kılıçarslan ve Giyaseddin Keyhüsrev arasında düzenlemişlerdir. Yapılan anlaşmanın ardından Giyaseddin Keyhüsrev III. Kılıçarslan’a babasının melik olduğu Tokat’ı mülk olarak vermiştir¹⁹⁹. Böylece Giyaseddin Keyhüsrev dokuz yıllık bir aradan sonra 1205 Şubat ayında ikinci defa Selçuklu tahtına oturmuştur²⁰⁰.

Büyük bir coşku ile karşılanan Giyaseddin Keyhüsrev’in, tahta oturduktan sonra yaptığı ilk işlerden birisi, Konya’da kendi aleyhindeki hareketin önde gelenlerini cezalandırmak, bunlar arasında bulunan zahidliği ve fetvaları ile ünlü olan Kadı Tirmizi’yi de idam ettirmek olmuştur²⁰¹. Bu idamın nedeni, kadının kendisi hakkında İslamiyet’e aykırı bir hayat sürdürdüğünü iddia ederek, tahta çıkmaması gerektiğine dair fetva vermesiydi. Bu durum halk arasında olumsuz yankılar uyandırmıştır. Keyhüsrev, daha sonra kadının oğluna başlıklarda bulunarak gönlünü almaya çalışmıştır.

Giyaseddin Keyhüsrev’in diğer önemle üzerinde durduğu konu ise, kendisi gurbette iken Şam’a giden hocası Mecdeddin İshak’ı tekrar yanına davet etmesidir. Mecdeddin İshak bu daveti kabul edip Konya’ya hareket etmiştir. Sultan tarafından törenle karşılanan Mecdeddin İshak bir süre sultanın yanında kaldıktan sonra İzzeddin Keykavus’un yanına gitmiş ve Giyaseddin Keyhüsrev’i eğittiği gibi onu da eğitmiştir²⁰².

Giyaseddin Keyhüsrev daha sonra büyük oğlu İzeddin’i Malatya’ya, ortanca oğlu Aladdin Keykubad’ı tokat merkez olmak üzere Danişmend iline ve küçük oğlu

¹⁹⁸ BİBİ, *a.g.e.*, s.105.

¹⁹⁹ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.297.

²⁰⁰ İbnü’l -Esir, *a.g.e.*, s.78.

²⁰¹ BAYKARA, *I.Giyaseddin Keyhüsrev(1164-1211) Gazi Şehit*, s.29.

²⁰² BİBİ,*a.g.e.*, s.116.

Celeddin Keyferidu' u Koylu-hisara melik olarak atamıştır²⁰³. Ancak Giyaseddin Keyhüsrev ile birlikte Selçuklularda merkeziyetçi devlet idaresi başlamış ve siyasi anlamda bir devrim olmuştur²⁰⁴.Giyaseddin Keyhüsrev'in böyle bir tasarrufu almasında en önemli nedenin kendisinin II. Kılıçarslan'ın vefatından sonra on bir kardeşle ciddi bir taht mücadelesi yaşamış olmasına bağlayabiliriz.

Giyaseddin Keyhüsrev'in tahta geçmesi ile Selçuklu devleti kudretini göstermiş ve komşuları üzerinde de nüfuzunu kurmuştur. Onun döneminde pek çok fetihler yapılarak Selçuklu devleti sınırları genişletilmiştir. Giyaseddin Keyhüsrev'in son olarak Alaşehir savaşında Bizans imparatoru Laskaris tarafından atının ayakları kesilip yere düşmesi ile öldürülmüştür²⁰⁵.

Buraya kadar ayrıntıları ile üzerinde durulan Giyaseddin Keyhüsrev ile Bizans arasında gerçekleşen bu münasebetler, Giyaseddin'in belirli bir dönem Bizans'a sığınması ve daha sonra dönerek tekrar tahta oturması şeklinde gelişmiştir.

2.2. II. İZZEDDİN KEYKAVUS

1243'te Moğollara yenilerek ülkenin Moğol hakimiyetine girmesine sebep olan II. Giyaseddin Keyhüsrev öldüğünde, İzzeddin Keykavus, Rükneddin Kılıçarslan ve Alâeddin Keykubad adlarında üç oğlu vardı. Bunlardan en büyüğü olan Keykavus 11, Kılıçarslan 9, Keykubad ise 7 yaşlarında idi. Keykavus'un annesi, Konyalı bir Hıristiyan kızı olan Berduliye Hatun idi. Kılıçarslan, yine başka bir Konyalı Hıristiyan anneden doğmuştu. Keykubad ise Gürcü Prensesi Tamara'nın (Gürcü Hatun) oğlu idi²⁰⁶. Keyhüsrev, veliaht olarak Keykubad'ı vasiyet etmişti. Fakat başta vezir Şemseddin İsfahani olmak üzere, devlet büyükleri İzzeddin Keykavus'u eski Türk töresine uyarak tahta çıkartmışlardır²⁰⁷. İzzeddin Keykavus'un hükümdarlığının tescil ettirilmesi için Moğol hanının yanına gitmesi gerekiyordu. Ancak devlet erkânı bunu uygun görmeyerek onun yerine kardeşi Rükneddin Kılıçarslan'ı göndermeyi uygun görmüşlerdir. Bununla beraber Rükneddin Kılıçarslan Moğol hanı tarafından sultan ilan edilerek Anadolu'ya geri

²⁰³ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.298.

²⁰⁴ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.298.

²⁰⁵ BAYKARA, *I.Giyaseddin Keyhüsrev(1164-1211) Gazi Şehit*, s.42.

²⁰⁶ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.479.

²⁰⁷ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 475.

gönderilmiştir. Dolayısıyla iki sultanın olması karışıklıklara neden olmuştur. Bu kritik durumda Şemseddin İsfahani'nin ölümü üzerine de vezir olarak atanan Celaleddin Karatay, ülkede yeni bir karışıklık olamaması için üç kardeşi birden tahta oturtma şeklinde bulunmuş ve teklifi kabul edilmiştir²⁰⁸. Buna göre üç kardeşte hükümdar olacak, basılan paralarda üçünün de ismi bulunacaktı²⁰⁹. Celaleddin Karatay ise bu üç kardeşin atabeyi olmuştur²¹⁰.

Bu sırada, büyük han Mengü, Keykavus'un da Moğolistan'a gelerek kendisini ziyaret etmesini istemiştir. Bunun üzerine İzzeddîn Keykavus Sivas tarafına yola çıkmıştır. Fakat Keykavus Sivas'a vardığında, Kayseri'de hastalanan Karatay'ın ölüm haberi üzerine geri dönmüştür (1254)²¹¹. Karatay'ın ölümü üzerine, onun düzene soktuğu devlet işleri tekrar karışmıştır. Keykavus, Karatay'ın 1254 yılında hastalanarak Kayseri'de vefat etmesi üzerine, Moğolistan'a kendisi gidemeyip, bir mektupla, yerine küçük kardeşi Keykubad'ı yollamış, ancak Keykubad ile yola çıkan heyet uğradıkları her yerde, sultanlığın esasında Keykubad'ın hakkı olduğu propagandasını yapmışlardır. Dolayısıyla Keykubad'ın Moğollar tarafından tek başına hükümdar ilan edileceğini düşünen Keykavus Keykubad'ı, Erzurum'da öldürtmüştür²¹².

II.İzzeddîn Keykavus kardeşini öldürttüktan sonra tek başına tahta egemen olmuştur. Ancak diğer kardeşi olan, Rükneddin Kılıçarslan ile münasebetleri iyi gitmiyordu. Keykavus içki ve eğlenceye dalmış, hazine toplamaya ve halkına iyi davranmamaya başlamıştır²¹³. Hıristiyan dayıları da devlet işlerine karışarak, Kılıçarslan'ı gözden düşürmeye çalışıyorlardı. Kılıçarslan, bunun üzerine kılık değiştirerek saraydan gizlice ayrılarak adamlarıyla Kayseri'ye gitmiş ve burada tahta çıkmıştır (1254)²¹⁴. Bunun üzerine iki taraftan araya girenler, ülkeyi iki kardeş arasında taksim etmeye çalışmışlar ancak anlaşma sağlanamamıştır. İki kardeşin kuvvetleri arasında çıkan muharebede Kılıçarslan tarafı mağlup olmuş²¹⁵, Kılıçarslan Develu (Develi) üzerinden Sis'e (Kozan) kaçmakta iken Türkmenler

²⁰⁸ BALIK, *a.g.e.*, s. 165.

²⁰⁹ AKSARAYI, *a.g.e.*, s. 133.

²¹⁰ *Anonim Selçukname*, s. 34.

²¹¹ BİBİ, *a.g.e.*, s.135.

²¹² BALIK, *a.g.e.*, s. 165.

²¹³ BİBİ, *a.g.e.*, s.136.

²¹⁴ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.493.

²¹⁵ *Anonim Selçukname*, s. 34.

tarafından yakalanmış ve Kayseri'ye yollanmıştır. Burada iki kardeş tekrar barışmışlar ve Keykavus, Kılıçarslan'ı önce Amasya'da ikamete mecbur etmiş sonra da Borgulu kalesinde hapsedirmiştir²¹⁶.

2.2.1. Moğol Baskısı ve II. İzzeddin Keykavus'un İznik Rum İmparatorluğuna Sığınması

Bu dönemde Baycu Noyan ve öteki devlet adamları ve kumandanları için, yapılan anlaşma ve yıllık ödenen miktarın haricinde birçok kez altın gönderilmiştir. Ancak Baycu Noyan'ın daima, anlaşmalarla saptanandan daha fazla vergi talep etmesi üzerine, Fahreddin Ali, yanında 100 bin sultani dirhem ile Batu Han'a giderek şikâyette bulunmuş ve ondan Baycu'nun aşırı taleplerine karşı bir ferman almıştır²¹⁷. Buna rağmen Baycu'nun talepleri devam etmiş fermana uymadığı gibi Selçuklular'a karşı hiddeti de artmıştır²¹⁸.

Diğer taraftan, Baycu'yu Anadolu'ya sevk eden farklı sebepler de vardı. Mengü Kaan, kardeşi Hulagu'yu, kendi ordusu ile İslam ülkelerinin fethi için batıya yollamış, Hulagu, Baycu'nun barınmakta olduğu Mugan ovasına yerleşince de, Baycu kendisi ve kuvvetlerinin barınıp beslenebilmesi için yeni yerler aramak zorunda kalmıştır. Bunun üzerine Baycu, Keykavus'a yazdığı bir mektupla Anadolu'da yaylak ve kışlak yer talebinde bulunmuştur (1256)²¹⁹.

Bu mektup üzerine Keykavus, Anadolu'yu Moğol istilasından korumak amacıyla ve Baycu'nun Selçuklu ülkesini istila etme tehlikesine karşı hazırlıklara başlamıştır²²⁰. Baycu ordusu ile Erzurum üzerinden hareketle Aksaray'a gelmiş, buna karşılık toplanan Selçuklu ordusu da, vezir İzzeddin, beylerbeyi Yav-Taş ve Fahreddin Arslan-Doğmuş komutasında, Aksaray'a doğru yola çıkmıştır²²¹. Bu savaşta IV.Rükneddin Kılıçarslan Moğollar'ın yanında yer almaktaydı. İki ordu Sultan Hanı civarında savaşa tutuşmuş, fakat Selçuklu ordusu kolaylıkla bozguna uğramıştır. (1256)²²².

²¹⁶ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 476.

²¹⁷ BİBİ, *a.g.e.*, s.143.

²¹⁸ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.497.

²¹⁹ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 477.

²²⁰ BALIK, *a.g.e.*, s. 165.

²²¹ *Anonim Selçukname*, s. 35.

²²² TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.498.

Yenilgi haberini alan Keykavus, çocukları ve yakın adamlarıyla²²³ Konya Sarayı'ndaki hazineleri de yanına alarak, önce Antalya daha sonrada Alaiye'ye kaçmıştır²²⁴. Ancak Baycu'nun peşinden asker göndermesi üzerine buradan ayrılarak Türkmenlerin daha yoğun olduğu Ladik (Denizli) bölgesine gitmiştir²²⁵. Burasının da kendisi için güvenli olmadığına karar veren imparator daha sonra da İznik'de ki Bizans imparatoru II. Theodoros Laskaris'in yanına sığınmıştır²²⁶.

Bu sırada Baycu Noyan, çarpışmadan sonra Konya'ya girerek, şehrin dış surlarını yıktırıştır. Araya bazı devlet adamlarını girmesi ile Baycu'nun gönlü alınmış ve Konya muhtemel bir yağmadan kurtulmuştur²²⁷. Baycu Noyan bu arada oğlu Yisutay'ı, Keykavus'u yakalamakla görevlendirmiş ancak başarılı olamamıştır. Borgulu'da hapiste bulunan Kılıçarslan'ı Konya'ya getirterek tahta oturtmuştur(1257)²²⁸.

2.2.2. Baycu'nun Bağdat Seferine Katılması ve II. İzzeddin Keykavus'un Yönetimi Tekrar Ele Geçirmesi

Yeni sultan IV. Kılıçarslan'ın tek başına saltanatı ancak birkaç ay sürmüştür. İlk İlhanlı hükümdarı Hulagu, Bağdat üzerine sefere hazırlanırken. Baycu'yu da çağırıştır. Baycu'nun Anadolu'dan ayrılması üzerine, Bizans'a sığınmış olan Keykavus, İznik İmparatoru'ndan aldığı yardımla ve Bizans askerleri ile Konya'ya dönmüş ve tahtı ele geçirmiştir(1257)²²⁹.

Bu olay üzerine IV. Kılıçarslan maiyeti ile birlikte Kayseri'ye ve bilahare, Keykavus kuvvetlerinin takibi üzerine, Tokat'a kadar çekilmiştir. Kılıçarslan, Keykavus'un ilerlemesi üzerine, Hülagu'ya müracaatla, ondan saltanat yarlığı alarak Erzincan'a dönmüştür²³⁰.

Diğer taraftan İzzeddin Türkiye'de ki Moğollar'a savaş ilan etmiş, aynı zamanda Hülagu'ya bir elçi göndererek sultanlığını sürdürmek istediğini bildirmiştir. Bununla birlikte Baycu Noyan komutasında ki bir Moğol tümeni Erzincan'a

²²³ AKSARAYI, *a.g.e.*, s.42.

²²⁴ MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s.717.

²²⁵ AYÖNÜ, *a.g.e.*, s.609.

²²⁶ BİBİ, *a.g.e.*, s.150.

²²⁷ Bunu Mevlevi kaynaklar genellikle Mevlana'ya atf eder. Konya'nın Mevlana'nın delaletiyle kurtulduğunu savunurlar Eflakî, Ahmet, Menakibü'l-Arifin, Çev.:Tahsin Yazıcı, İstanbul,1973,c.1,s.284.

²²⁸ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 478.

²²⁹ CAHEN, *a.g.e.*, s.248.

²³⁰ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.504, BİBİ, *a.g.e.*, s.150.

Kılıçarslan'ın yanına gelmiştir. Kılıçarslan Moğollardan aldığı destekle Niksar'a ilerlemiş ve Niksar halkı Kılıçarslan'ı tekrar tahta çıkarmıştır. Kılıçarslan'ın bütün devlet işlerini yöneten ve o dönemde önemli devlet adamlarından biri olan Muineddin Pervane Moğollar'la işbirliği yaparak Tokat'a doğru ilerlemişlerdir. Şemseddin Yav-taş onlara karşı İzzeddin'in askerleri ile harekete geçmiş Yulduz Dağ(Sivas- Tokat arası) mevkiilerinde Pervane ve Moğol güçlerini bozguna uğratmıştır²³¹.

Bunun üzerine Pervane Erzincan'a geri dönmek zorunda kalmıştır. Kılıçarslan Moğollara tekrar bir elçi göndererek onlardan tekrar yardım istemiş ve Moğollar'da yardım olarak ikinci bir tümen daha göndermiştir. Bunun üzerine Kılıçarslan ve Moğol'lara mensup askerler Niksar'ı ele geçirmişler ve Pervane'ye Niksar beyliği verilmiştir. Daha sonra Tokat'ı almak istemişler ancak Yav-taş'ın müdafaası sayesinde şehre girememişlerdir²³².

II. İzzeddin Keykavus ve yanında ki devlet adamları Anadolu Türklerinin ve Moğollar önünden kaçarak Anadolu'ya sığınan Türkmenlerin düşmanlığından faydalanarak her tarafa adamlar ve fermanlar göndermiş halkı cihada çağırılmış ve Hulagu ve Baycu'nun Bağdat seferinde olmasından faydalanmıştır. II. İzzeddin Keykavus Moğolların Bağdat seferi ile meşgul olmasından faydalanarak saltanatını muhafaza etmiş aynı zamanda da kardeşini mağlubiyetlere uğratmıştır. Bu durum sultanın bütün memlekette prestijini arttırmıştır. Ancak Konya halkı sultanın yaşayışı ve Hıristiyan dayılarının cüretkâr davranışlarından şikâyetçilerdi²³³.

2.2.3. IV Kılıçarslan ve Muineddin Süleyman Pervane'nin İttifakı II. İzzeddin Keykavus'un II. Kez İstanbul'a Dönüşü

II. İzzeddin Keykavus ve kardeşi Kılıçarslan'ın Hülagu'ya elçi göndermeleri ve her ikisinin de sultanlıklarını devam ettirmek istediklerini bildirmeleri üzerine, Hülagü bu isteği kabul etmiş ve elçileri Mengü Han'ın huzuruna gelmiştir. Mengü Han gelen elçilerin kendi ülkelerinde ki mevkiilerine göre oturmasını istemiş, fakat her biri aynı mevki de ve büyük olduklarını söyleyince kargaşa yaşanmıştır. Bunun üzerine Mengü Han, II.İzzeddin Keykavus'un elçisi olan Sefeddin Toruntay'a

²³¹ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.504, MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 478.

²³² BİBİ, *a.g.e.* s.153.

²³³ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.505-506.

mevkiini sormuş ve atabeg ve ordu kumandanı olduğunu öğrenince onun başa oturmasını işlemiştir. Toruntay ise bunu kabul etmemiş ve diz çökerek, “Ben Kaanın emrindeyim ve burada memleketimizde oturduğum mevkide otururum”, diye cevap vermiştir. Bu cevap Hanın çok hoşuna gitmiş ve sözüne güvendiği bu Selçuklu emirinden izahat alarak sultanlığın II. İzzeddin Keykavus’a verilmesine dair bir yarlıg yazılmasına karar vermiştir. Bu olayın ertesi günü Baycu’dan şöyle bir haber gelmiştir, “Anadolu’ya giderken Mama Hatun denilen mevkiye varınca Sarim Komnenos adlı kumandanın idaresindeki askerleri ile çarpıştık. Üstünden geçeceğimiz köprüyü kesti.” Bu teşebbüsle Baycu kendisine ve Moğollara karşı mücadelede bulunan II. İzzeddin Keykavus’un saltanatını önlemek istemiştir.

Nitekim Mengü Kaan bu şikayet üzerine kızmış ve Toruntay’a “Hem bize sulh için geliyor hem de askerlerimizle çarpışıyorsunuz” diye kızmıştır. Türk emiri uzun zaman memleketten ayrı kaldığı ve orada gelişen hadiselerden haberdar olmadığını belirtmiştir. Bu şikâyet Kılıçarslan’ın elçisi için bir fırsat doğurmuş ve sultanlığın Kılıçarslan’a verilmesi üzerinde durmuştur. Fakat ona güveni olmayan ve Toruntay’ın doğruluğuna inanan Mengü Kaan ikisini beraberce saltanat sürmesine karar vermiştir ve Selçuklu ülkesini ikiye bölmüştür²³⁴.

Buna göre Anadolu’yu, Sivas’tan Bizans sınırına kadar II. İzzeddin Keykavus’un, Sivas’dan Erzurum’a Moğolların sınırına kadar Rükneddin Kılıçarslan’ın olmak üzere iki yönetim bölgesi halinde bölüştürmüştür²³⁵. Böylece iki sultan bu karara uymak zorunda kalmışlardır. Ancak II. İzzeddin Keykavus gayri Müslim dayıları ile Antalya’da eğlence hayatına dalmış diğer taraftan Hülagu’nün elçilerine vergi vermemeye de başlamıştır. Ayrıca Rükneddin Kılıçarslan ve onun bütün işlerini yürüten Pervane Moğollarla işbirliği yapıp iyi ilişkiler kurmak suretiyle İzzeddin Keykavus aleyhinde kışkırtmalarda bulunmuşlardır²³⁶. II. İzzeddin Keykavus ise Türkmenler ve Mısır ile ittifak kurmakla suçlanmıştır²³⁷. Hülagu bu gelişmeler karşısında İzzeddin Keykavus’a tehdit dolu bir mektup göndermiştir.

²³⁴ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.508.

²³⁵ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 478.

²³⁶ CAHEN, *a.g.e.*, s.247.

²³⁷ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.512.

İzzeddin Keykavus Muineddin Pervane'nin çevirdiği dolapları sezmiş ve Rükneddin'e yanaşmayı denemiştir²³⁸.

Ancak buna karşılık Moğol ordusu da sultan Rükneddin ve Muineddin Pervane'nin Aksaray'a kadar ilerledikleri haberini almış ve bu haberi düşmanlık olsun diye II. İzzeddin Keykavus'a ulaştırmışlardır²³⁹. Sultan kendisi için tehlikeli olan bu durum karşısında Fahreddin Ali'yi meselenin iç yüzünü öğrenmek için oraya göndermiştir. Aynı zamanda da muhtemel yenilgi için tedbirler almış, yüklerini, adamlarını ve çocuklarını yolculuğa hazır hale getirip beklemeye başlamıştır.

Alicak komutasında, Rükneddin ve Muineddin Pervane'nin de katıldığı güçlü bir Moğol ordusu önce Aksaray'a sonrada Obruk'a gelmiştir. Muineddin Pervane görüşmeye gelen Fahreddin Ali'ye kendisi ile birleşirse bütün Selçuklu devletini vezirliğini vaat etmiştir²⁴⁰. Bu durumu haber alan İzzeddin Keykavus derhal Antalya'ya hareket etmiş, oradan da İstanbul'a bir elçi göndererek sığınmak istediğini bildirmiştir. Bizans İmparatoru VIII. Mihael Paleologos da buna karşılık “ hoş gelir, sefa gelir” haberini sultana iletmiş ve bu haber üzerine İzzeddin Keykavus İstanbul'a hareket etmiştir.(1262)²⁴¹.

Bizans İmparatoru VIII. Mihael Paleologos, İzzeddin'e gayet iyi davranmıştır. Nitekim İznik tahtını ele geçirdikten kısa bir süre sonra 1261'de İstanbul'u Latinlerden kurtararak Bizanslıların yarım asırlık emellerini gerçekleştiren imparator vaktiyle sultana iltica etmiştir. Bunun üzerine sultan da kendisini o zaman çok iyi karşılamış ve şerefli bir misafir olarak kabul etmiştir. Bizans İmparatoru, bu sebeple ve siyasi nedenlerle şimdi kendisine sığınan İzzeddin Keykavus'u çok yüksek bir itibar ile misafir etmiş ona İstanbul'da istediği gibi yaşamasına, muhafızlarla dolaşmasına ve hükümdarlara mahsus kırmızı potinler giymesine izin vermiştir. Bizans İmparatoru, İzzeddin'in tahtını tekrar ele geçirmesi konusunda da askeri bir yardım yapmayı vaad etmiştir²⁴².

Böylece İzzeddin Keykavus'un maiyetindekiler hatırı sayılır bir güç haline gelmişlerdir. İmparator Mihael liderleri Anadolu'dan gelen bu zinde kuvvetlere

²³⁸ CAHEN, *a.g.e.*, s.248.

²³⁹ BİBİ, *a.g.e.*, s.159.

²⁴⁰ CAHEN, *a.g.e.*, s.248.

²⁴¹ BİBİ, *a.g.e.*, s.159.

²⁴² TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.515.

Dobruca bölgesini yurt olarak vermiştir²⁴³. Bunun sebebi; bir süre sonra Deşt-i Kıpçak (Kırım) bölgesinin tamamen Moğolların eline geçmesi ve Tırnova'daki Bulgar hükümdarı Konstantin Tileh'in amaçlarına engel olmaktı.

Dobruca bölgesinde yaşayan Selçuklu çekirdeği etrafında toplanan bu Türklere bölgede bulunan Peçenek, Kıpçak ve Oğuz topluluklarından Türklerin de katıldığı iddia edilmektedir. XIV. yüzyılın başında bölgedeki bu Türklerin liderleri Balak'ın önderliğinde bir devlet kurdukları da ifade edilmektedir²⁴⁴.

2.2.4. Moğollara Karşı Altınordu - Memlûk İttifakı ve II. İzzeddin Keykavus'un Bizans'taki Yeni Hali

İzzeddin Keykavus'un Bizans'a sığınması ile birlikte yerine kardeşi Rükneddin Kılıçarslan Konya'da rakipsiz ve önünde bir engel olmadan ²⁴⁵ tahta geçmiştir²⁴⁶.

Bütün gelişmeler sırasında, diğer taraftan yakın şark siyasetinde de önemli gelişmeler yaşanmakta, Altınordu devleti ile Memlûklular arasında Moğollara karşı ittifak kurulmuştur²⁴⁷. Bu birleşmeden İzzeddin Keykavus'da faydalanmak istemiş Memlûklular'ın sultanı Baybars'a elçi göndermiştir. Aynı anda Altınordu hükümdarı Berke Han'da Baybars'a elçi göndererek İslam dinini kabul ettiklerini ve Hulagü'ya karşı taarruzda kendisine yardım etmesini, bununla birlikte Selçuklu sultanına da yardım etmesini istemiştir. Baybars ise gönderilen elçileri kabul etmiş ve Moğollar'a karşı her iki tarafı da cihada teşvik ve davet etmiştir.²⁴⁸

Bizans İmparatoru VIII. Mihael Paleologos bu ittifak karşısında Hulagü'nün de baskısıyla hem Altın ordu devleti ve Memlûklular hem de İzzeddin Keykavus'a karşı dostane siyasetini değiştirmiştir²⁴⁹. Ayrıca imparator Moğollar'la ilişkilerini sağlamlaştırmak amacıyla onlarla evlilik yoluyla akrabalık kurmuştur²⁵⁰.

İmparatorun bu dostane tavrından vazgeçmesi üzerine, İzzeddin Keykavus planlarını gerçekleştirmek için bir takım önlemler alma gereği duymuştur. Bu

²⁴³ ÖDEN, *a.g.e.*, s. 287.

²⁴⁴ ARGUNŞAH, Mustafa. "Gagauzların Tarihi", *Türkler*, C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.234.

²⁴⁵ Anonim *Selçukname*, s. 36.

²⁴⁶ BİBİ, *a.g.e.*, s.154.

²⁴⁷ MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s.718.

²⁴⁸ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.516.

²⁴⁹ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 479.

²⁵⁰ MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s.718.

düşünceyle hareket eden sultan Sarı Saltuk Türkmenlerinden, ayrıca kendi askerlerinin kumandanı olan Ali Bahadır'dan da yardım alacağını düşünmüştür. Ancak sultanın, adamlarının da yardımı ile imparatoru öldürüp tahta geçme düşüncesi, imparatoru karşı hamleye mecbur etmiştir²⁵¹.

Bu gelişmelerden sonra İzzeddin Keykavus Bizans İmparatoru tarafından iki oğlu annesi ve kız kardeşi ile birlikte Meriç nehri yakınlarında ki Enez kalesine hapsedilmişlerdir²⁵².

İzzeddin Keykavus'un hapis edilmesinde İmparatoru'un Moğollar'dan korkması rol oynamıştır²⁵³. Aynı zamanda bazı kaynaklara göre de sultan ve adamlarının imparatoru öldürerek Bizans tahtını ele geçirme düşüncelerinin olduğu ve bunun imparator tarafından haber alınması da bu duruma neden olmuştur²⁵⁴. İmparator sultanı hapsedmekle kalmamış yanındaki Türk emirlerini de Ayasofya'da Hıristiyanlığa zorlamış kabul etmeyenleri ise gözlerine mil çektirerek öldürmüştür²⁵⁵.

2.2.5. Berke Han'ın Balkan Seferi ve II. İzzeddin Keykavus'un Esaret Hayatının Sona Ermesi

Daha sonra gelişen olaylar sultan İzzeddin Keykavus lehine olmuştur. Altınordu hanı Berke Han Balkanlar'daki Bizans şehirleri üzerine bir sefer düzenlemiştir²⁵⁶. Bizans İmparatoru Altınordu birliklerine karşı başarılı olmamıştır. Enez kalesine kadar ilerleyen Altınordu askerleri burada bulunan İzzeddin Keykavus ile iki oğlu Mes'ud ve Geyurmeh'i ve diğerlerini kurtararak, Altınordu hanı Berke Han'ın yanına götürmüşlerdir²⁵⁷. Berke han sultanı çok iyi karşılamış ve Kırım'ın Suğdak²⁵⁸ liman şehrini ikta olarak kendisine vermiştir²⁵⁹. İzzeddin Keykavus Kırım'da 18 yıl hayat sürdürdükten sonra 1280 yılında ölmüştür²⁶⁰.

II. İzzeddin Keykavus'da I.Giyaseddin Keyhüsrev gibi yaşanan taht kavgaları nedeniyle Bizans'a sığınarak hayatının belirli bir dönemini burada geçirmiştir.

²⁵¹ ÖDEN, *a.g.e.*, s.288.

²⁵² TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.517.

²⁵³ AKSARAYI, *a.g.e.*, s. 75.

²⁵⁴ MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s.719.

²⁵⁵ BİBİ, *a.g.e.*, s.161.

²⁵⁶ AKSARAYI, *a.g.e.*, s. 75-76.

²⁵⁷ MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s.718.

²⁵⁸ EFE, *a.g.e.*, s.46.

²⁵⁹ BİBİ, *a.g.e.*, s.162.

²⁶⁰ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 479.

İzzeddin Keykavus Bizans'ta kaldığı süre içerisinde daha öncede üzerinde durulduğu gibi bir takım nedenlerden dolayı hapsedilmiş ve yakınlarında çeşitli zorluklar yaşamıştır. İzzeddin Keykavus daha sonra memleketine dönememiş ve hayatının kalan kısmını yukarıda da ifade edildiği gibi Kırım'da sürdürmüştür ve burada da ölmüştür.

2.3. II. MES'UD

2.3.1. II. Mes'ud'un Kimliği

II. Mes'ud Sultan II. İzzeddin Keykavus'un oğludur. II. Mes'ud 1285 yılında şubat ayında Konya'da tahtta çıkmıştır. Babasının Kırım'ın Suğdak kentinde vefatından sonra kardeşleriyle birlikte Anadolu'ya geçmiş sultanlık iddiasında bulunmuş ve nihayet Moğol Hanı Argun tarafından Selçuklu tahtına oturtulmuştur. 1303 yılında sultan Mes'ud büyük acılar içinde ölmüştür. Cenazesi Amasya'da defnedilmiştir²⁶¹.

2.3.2. II. Mes'ud'un Bizans'taki Faaliyetleri

II. İzzeddin Keykavus İstanbul'a giderken büyük dedesi I.Gıyaseddin gibi tekrar tahtını kazanma ümidi içerisinde yaşamış ve Kırım'da bu ümidini kaybetmemiş, oğullarına da bu fikri vermiştir²⁶². İzzeddin Keykavus ölünce Mes'ud 1280 yılında maiyeti ile birlikte gemiye binip Karadeniz'den Sinop'a çıkmıştır²⁶³. II. Mes'ud önce Kayseri'de daha sonrada 1285 yılında Konya'da Selçuklu tahtına oturmuştur. İstanbul'daki hayatı oldukça yıpratıcı geçen II Mes'ud 1285'teki cülûsunda hayli yorgun ve hastadır. Hastalığı'nın son safhasını Kayseri'de geçiren sultan 1303'te vefat etmiştir. Onun ölümü devrin alim ve sanatkarlarını üzüntüye boğmuş ölümü üzerine *Padişahlık Güneşi onun ölmesiyle karardı. Devletin ayı onun hükümdarlık semasında battı .Cihanın güzel günleri sona erdi* içerikli ağıt destan ve kasidelerin yazılmasına neden olmuştur²⁶⁴

²⁶¹ EFE, *a.g.e.*, s, 54.

²⁶² TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.598.

²⁶³ BİBİ, *a.g.e.*, s.248.

²⁶⁴ KÖSEOĞLU, Nevzat, *Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler*, Ötüken Yayıncılık, İstanbul, 1990, s.99.

2.4. III. ALÂEDDİN KEYKÛBAD

2.4.1. III. Alâeddin Keykûbad'ın Kimliği

III. Alâeddin Keykubad'ın kimliği konusunda Osman Turan; III. Alâeddin Keykubad'ın II. İzzeddîn Keykavus'un altı oğlundan biri olan Feramurz'un oğlu olduğu konusunda bilgi vermektedir. Bu konuda ki ifadesi ise şu şekildedir; "Sultan Mes'ud isyan eden Baltu'nun yanında bulunmakla beraber bu harekete cebri olarak katıldığından Han'ın mahkemesinde beraat etti ise de tahtından atıldı ve yerine 1298 yılında onun yeğeni III. Alaeddin Keykubad Selçuklu tahtına getirildi²⁶⁵." Feramurz'un oğlu III. Alaeddin Keykubad 1298 yılında Konya'ya gelerek tahta oturmuştur²⁶⁶.

2.4.2. III. Alâeddin Keykûbad'ın Bizans'taki Faaliyetleri

III. Alâeddin Keykubad'ın Bizans'taki faaliyetleri konusunda yeterli bilgilere ulaşamamak ta; Feramurz'un Bizans'ta dünyaya gelen oğlu III. Alâeddin Keykubat bir süre Bizans'ta babasıyla birlikte yaşadığını bilmekteyiz²⁶⁷. Aynı şekilde, 1295-1296 İmparator Andronikos II. Palaiologos tarafından İlhanlı Hükümdarına gönderilmiş, İlhanlı Hükümdarı Mahmut Gazan Han onu amcası II Mes'ud yerine Selçuklu Sultanlığına atamıştır²⁶⁸.

3. YARDIM TALEBİNDE BULUNMAK VE MÜTTEFİK OLMAK İÇİN BİZANS'A GİDENLER

Bizans'a sığınan hanedan üyelerinden üçüncü bölümde incelenecek olan Şehzade Mansur, Ebu'l Kasım, Şahin Şah, Melik Arap ve Kardeşi I. Mes'ud ve II, Kılıçarslan'ın sığınma şekli yardım talebinde bulunmak ya da müttefik şeklinde gerçekleşmiştir

3.1. ŞEHZADE MANSUR

²⁶⁵ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.637.

²⁶⁶ Anonim *Selçukname*, s. 67, CAHEN, *a.g.e.*, s. 276.

²⁶⁷ ONGUL, Ali, *Müneccim başı Ahmed Dede Efendi'nin Cam'i ü'd-Düveli'nin Tenkitli Metin Neşri ve Tercümesi*, İstanbul, 1986, s.151.

²⁶⁸ ONGUL, *a.g.e.*, s.151.

3.1.1. Şehzade Mansur'un Kimliği

Şehzade Mansur Türkiye Selçuklu devletinin ilk hükümdarı Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın kardeşi, Aslan Yabgu'nun torunu ve Kutalmış'ın oğludur²⁶⁹. Süleyman Şah ve kardeşlerinin Anadolu'ya gelmesi Alparslan'ın ölümü ve Melik Şah'ın cülusu üzerine çıkan hadiseler ile yakından ilgilidir. Alparslan'ın ölümü üzerine çıkan saltanat mücadeleleri Süleyman ve kardeşlerinin bu durumu fırsat bilip Anadolu'ya gelmelerini kolaylaştırmıştır²⁷⁰.

3.1.2. Şehzade Mansur'un Kardeşi Süleyman Şah'la Saltanat Mücadelesi ve İstanbul'a İlticası

Şehzade Mansur Selçuklu hanedanından Bizans'la ilk ittifak arayışına giren kişidir. Süleyman Şah başlangıçta devlet yönetimini kardeşi Mansur ile birlikte yürütmüştür²⁷¹. Ancak daha sonra iki kardeş arasında yapılan hâkimiyet mücadelesi sonucunda kardeşi Süleyman Şah tarafından mağlup edilen Mansur İstanbul'a gelmiştir²⁷². Daha sonra Mansur tahtı ele geçirmek amacıyla Bizans imparatoru Nikephoros ile işbirliği ve ittifak girişiminde bulunması üzerine Süleyman Şah bu durumu Melikşah'a bildirmiştir²⁷³. Bu durum üzerine Melikşah imparatorluğun büyük emirlerinden olan Porsuk'u bir Selçuklu kuvvetiyle İznik'e yollamış ve Mansur'u bertaraf ettirerek Türkiye Selçuklu devletinin yönetimini Süleyman Şah üzerinde kalmasını sağlamıştır²⁷⁴.

3.2. EBU'L KASIM

3.2.1. Ebu'l Kasım'ın Kimliği

Türkiye Selçuklu Devletinin kurucusu Süleyman şah 1084 yılında Antakya'ya bir sefer düzenlemek için yola çıkarken İznik ve civarını bir Türk beyi

²⁶⁹ SEVİM -YÜCEL ,a.g.e., s.101 , TURAN, 2004, a.g.e., s.76.

²⁷⁰ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*,.76.

²⁷¹ SEVİM -YÜCEL ,a.g.e., s.101.

²⁷² MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları* , s.711.

²⁷³ MERÇİL -SEVİM, a.g.e., s. 423.

²⁷⁴ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.88.

olan Ebu'l Kasım'a bırakmıştır²⁷⁵ Ebu'l Kasım Türkiye Selçuklu Devletinin ileri gelen emirlerinden birisidir²⁷⁶.

3.2.2. Ebu'l Kasım'ın Melikşah'la Arasının Açılması ve Emir Porsuk'un Gazabından Bizans'a Sığınması

Süleyman Şah'ın 1086 yılında ölümünden sonra Ebu'l Kasım bağımsız olarak hareket etmiş ve devlet işlerini kendi adına yönetmeye başlamıştır²⁷⁷. Daha sonra Marmara sahillerine akınlar yapmış, boğaza karşı kuvvetler göndererek akınlarını sürdürmüştür. Bu arada fethedilen Gemlik kentinde de Bizans'a denizden saldırmak amacıyla gemi yapımına da başlanılmıştır²⁷⁸. Bu olanların karşısında Bizans imparatoru Aleksios Komnenos Türk asıllı komutanların yönettiği iki ayrı kuvvet göndererek İznik'i kuşattırılmış, ancak Melikşah'ın Emir Porsuk'u kalabalık bir ordu ile İznik'e gönderdiği haberini alınca kuvvetlerini geri çekmiştir. Bunun üzerine Ebu'l Kasım'ın askerleri Bizans kuvvetlerinin arkasından onlara yetişerek savaşmış ve yenilgiye uğratmıştır²⁷⁹. Diğer taraftan Ebu'l Kasım Porsuk'un geldiğini haber alınca, Bizans İmparatorunun da güçlü Porsuk kuvvetlerine karşı Ebu'l Kasım'la birleşmek istemesi ve onu davet etmesi üzerine o da yardım almak üzere İstanbul'a gitmiştir²⁸⁰. Dolayısıyla Aleksios, Selçuklu sultanı Melikşah'ın İznik'i zapt etmesi için emir Porsuk'u göndermesi üzerine kendisi için daha tehlikeli bir rakip olacağını düşündüğü Selçuklu beyine karşı Ebu'l Kasım'ı desteklemeyi uygun bulmuştur²⁸¹.

Tezin ilk bölümünde de ifade edildiği gibi, Ebu'l Kasım İstanbul'da çok iyi karşılanmış hemen her gün kendisine ziyafetler verilmiş, hipodromda şerefine at ve araba yarışları tertip edilmiştir²⁸². İmparator Porsuk'a karşı Ebu'l Kasım'a yardım etmiş ve Porsuk geri çekilmek zorunda kalmıştır²⁸³. Melikşah Porsuk'tan sonra daha önce Anadolu'ya gönderdiği Bozan'ı bir atlı kuvvetiyle tekrar göndermiştir. Bozan Bizans'tan da yardım alan Ebu'l Kasım'ı İznik'te şiddetle kuşattı ise de şehri ele

²⁷⁵ MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s.711.

²⁷⁶ CAHEN, *a.g.e.*, s.11.

²⁷⁷ *Anonim Selçukname*, s. 17, SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.*, s.107.

²⁷⁸ MERÇİL -SEVİM, *a.g.e.*, s. 427.

²⁷⁹ MERÇİL -SEVİM *a.g.e.*, s. 427.

²⁸⁰ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.89.

²⁸¹ AYÖNÜ, *a.g.e.*, s.600.

²⁸² MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s.712.

²⁸³ CAHEN, *a.g.e.*, s.11.

geçirememiş ve Ulubat Gölü tarafına çekilmiştir²⁸⁴. Diğer taraftan Ebu'l Kasım İznik'in kendisine verilmesini sağlamak amacıyla ağır armağanlarla İsfahan'a gelip Melikşah'ın huzuruna çıkmak istemiş, ancak kabul edilmemiştir. Bunun üzerine geri dönmek zorunda kalan Ebu'l Kasım yolda Bozan tarafından öldürülmüştür²⁸⁵.

3.3. ŞAHİN ŞAH

3.3.1. Şahin Şah'ın Kimliği

Sultan Şahin Şah, I.Kılıçarslan'ın oğludur²⁸⁶. Diğer kardeşleri Mesud, Arap ve Tuğrul- Şah'dır²⁸⁷. Şahin Şah, Büyük Selçuklu Devleti Sultanı Muhammed Tapar'ın yanında bulunduğu sıralarda sultanın emri ile 1110 yılında Türkiye'ye gelmiş ve önce Malatya²⁸⁸ daha sonra da Konya'da Türkiye Selçuklu devletinin üçüncü sultanı olarak tahta oturmuştur²⁸⁹. Şahin Şah çok küçük yaşta tahta oturduğunda Anadolu'da büyük iç karışıklıklar, çekişme ve sürtüşmeler, siyasi ve ekonomik sıkıntılar yaşanmaktaydı. Bu durumdan faydalanmak isteyen Bizans ise Kılıçarslan'ın fethettiği birçok yeri ele geçirmiştir²⁹⁰.

3.3.2. Şahin Şah ile Kardeşi I.Mes'ud'un Saltanat Mücadelesi ve Şahin Şah'ın Bizans İmparatoru İle İttifakı

Şahin Şah tahta geçtiği yıl 1110, Bizanslıların eline geçen Alaşehir'e bir birlik göndermiş ancak başarılı olamamış ve Bizans valisi Konstantin Gabras tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Bu yenilgi üzerine İmparator Gabras ile barış yapmak zorunda kalan Şahin Şah²⁹¹, daha sonra imparatorun rahatsızlanmasını fırsat bilerek, tekrar bir kuvvet ile sevk etmiş ve İznik'e kadar olan bölgeyi istila etmiş ve bölgeyi ele geçirmiştir. Bu Selçuklu harekâtı üzerine imparator Aleksios İznik valisi Komitzes'i Selçuklulara karşı göndermiş fakat yapılan savaşta yenik düşerek tutsak alınmıştır. Bunun üzerine Aleksios bizzat kendisi harekete geçmiş Eskişehir üzerinden Kütahya'ya ilerlemiş ve burada bulunan Selçuklu kuvvetlerini bozguna

²⁸⁴ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 427.

²⁸⁵ CAHEN, *a.g.e.*, s.11.

²⁸⁶ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 119.

²⁸⁷ EFE, *a.g.e.*, s.18.

²⁸⁸ BİBİ, *a.g.e.*, s.13.

²⁸⁹ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.180.

²⁹⁰ EFE, *a.g.e.*, s.18.

²⁹¹ AYÖNÜ, *a.g.e.*,s, 601.

uğratmıştır²⁹². Karşı saldırıya geçen Selçuklu kuvvetleri imparatorun birliklerini izleyerek onlara yıpratıcı darbeler indirmişler, bunun ardından imparator Aleksios daha fazla dayanamayarak İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştır²⁹³.

Selçuklular ve Bizans İmparatoru Aleksios arasında yaklaşık bir yıl kadar karşılıklı muharebeler sürmüştür. Şahin Şah ile imparator arasında yapılan meydan savaşında Şahin Şah başarılı olamayarak geri çekilmiştir. Daha sonra Selçuklu kuvvetleri gece baskınları düzenleyerek Bizans ordusuna kayıplar verdirilmiş ve yıpratmışlardır. Fakat çok geçmeden kardeşi Mesud'un kendisine karşı harekete geçtiğini haber alan Şahin Şah, Seyitgazi yörelerinde giriştiği bu seferle başarılı olamayan Aleksios ile Afyon civarında²⁹⁴ buluşarak bir barış anlaşması yapmak zorunda kalmıştır²⁹⁵. Bu barış anlaşması üzerine İmparator Aleksios, Şahin Şah ve emirlerine çok değerli hediyeler vermiştir²⁹⁶.

Diğer taraftan kayınbabası Danişmendli Emir Gazi ile harekete geçen Mesud, Konya Selçuklu tahtını ele geçirdikten sonra Seyitgazi yörelerinde bulunan kardeşi Şahin Şah üzerine yürümüştür. Şahin Şah'ın, kardeşi Mesud'un harekâtı hakkında bilgi almak için gönderdiği birkaç kişi Konya yolunun güvenli olduğunu bildirmişlerdir. Ancak Şahin Şah, Mesud tarafından tuzağa düşürülmüştür. Şahin Şah ihanete uğradığını anladığı zaman geri dönerek Bizans imparatoruna sığınmak amacıyla Akşehir yörelerinde bulunan bir kaleye girmiştir. Fakat Mesud'un adamları tarafından yakalanarak gözleri kör edilmiş ve Konya'ya götürülmüştür²⁹⁷. Burada ise kör olmadığı anlaşılmış ve bunun üzerine kardeşi Mesud tarafından boğdurularak öldürülmüştür²⁹⁸.

3.4. MELİK ARAP ve KARDEŞİ I. MES'UD'UN SALTANAT MÜCADELERİ ve HER İKİ ŞEHZADE'NİN BİZANS'LA MÜNASEBETİ

3.4.1. I.Mesud'un Melik Araba Karşı Danişment Beyiyle İttifakı ve Bizans'tan Yardım Talebi

²⁹² MERÇİL -SEVİM *a.g.e.*, s. 435.

²⁹³ SEVİM -YÜCEL *a.g.e.*, s.119.

²⁹⁴ MERÇİL, Erdoğan, *Türkiye Selçukluları, Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.509.

²⁹⁵ CAHEN, *a.g.e.*, s.21.

²⁹⁶ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.184.

²⁹⁷ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.185.

²⁹⁸ CAHEN, *a.g.e.*, s.21.

Sultan Mes'ud devrinde Türkiye Selçuklu devletinde Anadolu'da ki üstünlüğün Selçuklulardan Danişmentlilere geçtiği görülmektedir. Kılıçarslan'ın oğulları arasındaki mücadele ve Emir Gazi'nin bu olaylara müdahalesi Danişmentlilerin gittikçe güçlenmesine neden olmuştur. Özellikle Sultan Mes'ud'un tahta geçmesiyle kayınpederi Emir Gazi Selçukluları da kendi nüfusuna almış ve birlikte bir siyaset gütmüştür²⁹⁹.

Emir Gazi ile birlikte şark seferine katılan sultan Mes'ud kardeşi Tuğrul Arslan'a ait olan Malatya'yı Emir Gazi'ye terk etmesi diğer kardeşi olan Melik Arap'ı kızdırmıştır. Bunun üzerine Ankara ve Kastamonu'da hükümlan olan sultan Mes'ud'un kardeşi Melik Arap, Mes'ud'la 1126 yılında Emir Gazi'nin de Artuklular ile savaşta olmasını fırsat bilerek, savaşa tutuşmuş ve onu bu savaşta yenilgiye uğratmıştır³⁰⁰. Kardeşine yenilen Mes'ud Bizans İmparatoru Yuannis Komnenos'a giderek ondan yardım talebinde bulunmuştur³⁰¹. Bizans İmparatoru Yuannis Komnenos sultan Mes'ud'u büyük bir sevinçle karşılamış kendisine altın ve para yardımında bulunmuştur. Bu yardımı alan sultan Mes'ud kısa bir süre sonra Anadolu'ya dönmüş, kayınpederi Emir Gazi ile birleşerek kardeşi Melik Arap'ı yenilgiye uğratmış³⁰² ve onu Kilikya'ya kaçmaya mecbur etmiştir. Kilikya'ya giden Melik Arap burada Ermeni prensi Thoros'a sığınmıştır³⁰³.

3.4.2. Melik Arap'ın Karşı Hamlesi

Bu gelişmelerden sonra Melik Arap Türk ve Ermenilerden topladığı bir ordu ile 1127'de Danişmendli Emir Gazi'nin oğlu Muhammed'i ve Malatya emiri olan torunu Yunus'u pusuya düşürerek esir almıştır. Daha sonra Emir Gazi ve kardeşi Mes'ud'un üzerine yürümüştür³⁰⁴. Malatya yöresinde yapılan bu savaşta Melik Arap önce galip gelmiş ancak daha sonra yenilgiye uğramıştır³⁰⁵. Melik Arap galip geldiği zaman Emir Gazi bir tepe üzerine çıkarak kendisini muzaffer göstermek amacıyla davul ve boru çaldırılmış ve askerlerinin toplanmasını sağlamıştır. Bunun karşılığında galip olarak dağılan Melik Arap'ın birliklerini bozguna uğratarak onların elindeki

²⁹⁹ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.194.

³⁰⁰ SEVİM -YÜCEL ,a.g.e., s.124.

³⁰¹ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.185.

³⁰² AYÖNÜ, a.g.e.,s, 602.

³⁰³ MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları* , s.713.

³⁰⁴ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.195.

³⁰⁵ SEVİM -YÜCEL, a.g.e., s.125.

çadır, at ve mallarını ele geçirmiş ve savaşı kazanmıştır. Emir Gazi Ankara'ya kadar ilerleyip burada tutsak olan oğlu Muhammed'i kurtarmıştır. Diğer taraftan Melik Arap tekrar bir birlik toplayarak Emir Gazi'nin oğlu Yağan idaresinde bulunan bir kaleyi ele geçirmiştir. Fakat bu durum karşısında oldukça hiddetlenen Emir Gazi tekrar Melik Arap'ın üstüne yürümüş ve onu firara mecbur etmişti³⁰⁶.

Melik Arap bir daha asker toplayıp mücadeleye girişmiş ancak tekrar bozguna uğramıştır. Daha sonra ise Bizans'a sığınmak zorunda kalmış ve orada ölmüştür³⁰⁷. Fakat Anonim Selçukname'de Kılıçarslan'ın şark seferinde Melik Arab'ı yanında bulundurup Mesud'u Konya'da bıraktığı ifade edilmektedir. Osman TURAN'ın belirttiğine göre klasik kaynaklardan Azimi ise Konya sultanı Mes'ud ve kardeşleri arasında 1131 yılında bir hadiseden bahsetmekte ve Melik Arab'ın imparatorun Kastamonu-Çankırı seferi esnasında son bir sefere giriştiğini belirtmiştir. Farklı bir görüşe göre ise, Malatya sultanı Tuğrul Arslan'ın Danişmendli Emir Gazi ve kardeşi Mes'ud'a karşı diğer kardeşi Arab ile birlik olduğu ifade edilmektedir³⁰⁸.

3.5. II. KILIÇARSLAN

3.5.1. II. Kılıçarslan'ı Bizans'la İttifaka Zorlayan Gelişmeler

Sultan Mes'ud'un ölümü üzerine yerine en büyük oğlu II. Kılıçarslan geçmiştir (1155–1192). 1144 yılında Elbistan'ın alınması ile oraya melik tayin edilen Kılıçarslan babasının yanında onun seferlerine de katılmıştır. O dönemde Haçlılara karşıda büyük zaferler kazanan Kılıçarslan, onların elinden Maraş, Göksun, Behisni ve Raban kentlerini ve kalelerini almıştır.

II. Kılıçarslan 1155 yılında Selçuklu sultanı olduktan sonra iç sorunlarla uğraşmış ve kardeşleri Dolat ve Şahin Şahla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Diğer taraftan enişmeleri olan Kayseri Emiri Danişmendli Zünnun ve kardeşi Sivas Emiri Yağıbasan kendisine tabi bulunmaktaydı. Kılıçarslan kardeşler arasında yaşanan bu taht mücadelesinde önce ortanca kardeş olan Dolat'ı etkisiz hale

³⁰⁶ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.195.

³⁰⁷ CAHEN, *a.g.e.*, s.24.

³⁰⁸ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.197.

getirmiştir³⁰⁹. Şahin Şah ise Ankara ve Çankırı yakınlarında harekete geçmiştir. Bunu fırsat bilen Yağıbasan büyük bir ordu ile Kayseri bölgesine girmiştir. Bunu haber alan Kılıçarslan Yağıbasan üzerine yürümüş, ancak araya her iki tarafa ait din adamlarının girmesiyle aralarında anlaşma sağlanmıştır. Ancak Yağıbasan bu anlaşmaya uymayarak güçlü bir ordu ile tekrar saldırıya geçmiştir. Bu duruma oldukça hiddetlenen Kılıçarslan da saldırıya geçmek üzere yola koyulmuştur. İkinci defa araya giren din adamları tekrar bir barışın yapılmasını sağlamışlardır. Yapılan anlaşma sultan lehine gelişmiştir³¹⁰.

Diğer taraftan bu karışıklıklardan faydalanmak isteyen Ermeni prensi Thoros'un kardeşi Stefan da Selçuklulara karşı harekete geçmiştir. Ancak sultan şehirden sürülenleri geri getirerek yerlerine yerleştirmiş ve orada bulunan Ermenilerde oldukça iyi davranmıştır. Yalnızca Ermenilerle birlikte hareket eden bir papazı idam ettirmiştir³¹¹. Ermenilerle bu münasebetler yaşanır iken Musul atabeyi Nureddin Mahmut da güneyde Selçuklu topraklarına saldırmıştır. Sultan Kılıçarslan eniştesinin saldırısı üzerine Haçlıların da desteğini alarak büyük bir ordu ile harekete geçmiş ve onun işgal ettiği yerlerden çekilmesini sağlamıştır(1157)³¹².

Sultan Kılıçarslan'ın gittikçe kuvvetlenmesine karşılık Bizans İmparatoru Manuel Komnenos³¹³ ve Musul atabeği Nureddin Mahmut ittifak yapmışlardır. Manuel vakit kaybetmeden askeri harekâta başlamış, Ermenilere karşı bir sefer düzenlemiş, ancak karşı saldırı ile karşılaşınca İstanbul'a geri dönmek zorunda kalmıştır. Fakat bir yıl sonra tekrara harekete geçmiştir. Ancak Eskişehir yöresinde Selçuklu kuvvetlerinin baskıları sonucunda oldukça ağır kayıplar vermiş ve tekrar İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştır³¹⁴. Bizans imparatorunun bu başarısızlığından faydalanan Selçuklu birlikleri Isparta ve Denizli yörelerine kadar birçok yere sefer düzenlemişlerdir³¹⁵. Bu gelişmelerin ardından Manuel geniş bir siyasi saldırıya geçerek Kılıçarslan'a karşı Yağıbasan, saltanata geçmesini desteklemek vaadiyle

³⁰⁹ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 442.

³¹⁰ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.224.

³¹¹ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.224.

³¹² SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.*, s.131.

³¹³ BALIK, *a.g.e.* s.144.

³¹⁴ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.226.

³¹⁵ SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.*, s.131.

sultanın kardeşi Şahin Şah, Kayseri Emiri Danişmendli Zünnun ve kardeşi Malatya Emiri Zülkarnenyn ile ittifak yapmıştır. Ayrıca Haçlılardan da yardım sağlamıştır³¹⁶.

Bu ciddi durum karşısında sultan Manuel ve Yağıbasan'a özel elçiler gönderip anlaşma önerisinde bulunmuş ve her ikisinden de olumsuz cevap almıştır (1160)³¹⁷.

Bu arada Kılıçarslan Erzurum hükümdarı İzzeddin Saltuk'un kızını nikâhlayarak gelini almak için bir birlik göndermiştir. Ancak Yağıbasan Konya'ya gelmekte olan gelin alayını basarak gelini kaçırmış ve kardeşi Zünnun'a ikinci eş olarak nikâhlamıştır. Kılıçarslan bu ağır darbe karşısında gazaba gelmiş Yağıbasan'ın üzerine yürümüş ancak Bizans ve diğer müttefiklerinden yardım alan Yağıbasan'a yenilmiştir³¹⁸.

Yapılan bu savaşta yenilen sultan Kılıçarslan'ın Anadolu'da 1157'lerde kazandığı prestiji yok olmuştur. Bu yaşanan olayların sonucunda Anadolu'da oluşan Türk birliği de bozulmuştur. Diğer taraftan Nureddin Mahmut'un Haçlılar'a karşı kazandığı zaferler onu sultana karşı büyük bir güç olarak ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Şahin Şah'ın giderek zenginleşmesi ve Yağıbasan'ın Ceyhan bölgesini ele geçirmesi sultanı oldukça zor durumda bırakmıştır³¹⁹.

3.5.2. II. Kılıçarslan'ın Mevcut İttifakı Bozma Hamlesi; Bizans'a İlk Ziyareti

Yukarıda yaşanan gelişmeler karşısında, Sultan II.Kılıçarslan'a karşı çok güçlü bir düşman ittifakının oluştuğunu söylemek mümkündür. Sultan, aleyhine kurulan ittifakın güçlülüğü ve kendisinin tahttan indirilmesinin tasarlanması ve Bizanslılara yenilmesi sonucunda İmparator Manule'e anlaşma yapmak amacıyla bir teklifle gitmeye karar vermiştir

İki taraf arasında yapılan bu anlaşmada yer alan teklifler aşağıda ki gibidir³²⁰.

- Gerektiği zaman Bizans'a yardımcı birlikler verilmesi,

³¹⁶ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.226.

³¹⁷ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 442.

³¹⁸ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.227.

³¹⁹ ÇAY, *a.g.e.*, s.36.

³²⁰ ÇAY, *a.g.e.*, s.36.

- Bizans-Selçuklu sınırlarındaki sultana tabi Türkmenlerin Bizans arazilerine saldırılarının önlenmesi,
- Bizans İmparatorunun isteklerinin hemen yerine getirilmesi,
- Müslümanlar tarafından alınan Bizans şehirlerinin iade edilmesidir.

Sultan II. Kılıçarslan'ın bu barış çabalarına rağmen, Bizans entrikaları sonucunda ona karşı olan düşmanlık gittikçe artmıştır. Bunun üzerine sultan Anadolu'daki Türk beylikleri ile hesaplaşmadan önce Bizans'ın tarafsızlığını sağlamak için yanında bulunana bir Bizanslıyı (Christopher) İmparator Manuel'e elçi olarak göndermiştir³²¹. Bu isteği Manuel Komnenos tarafından kabul edilip, sultanın güvenliği hususunda yeminli teminat verilince Kılıçarslan 1162 yılında müttefiki ve aynı zamanda Musul Atabegi Nureddin Mahmut Zengi'nin kardeşi Emir Miran Nusreddin'i de beraberine alarak 1000 kişilik bir süvari kuvveti ile İstanbul 'a hareket etmiştir³²².

3.5.3. II. Kılıçarslan İle Bizans Arasında Yapılan Antlaşma ve Bu Antlaşmanın Siyasi- Askeri-İktisadi Yönden Tahlili

Sultan Kılıçarslan bütün bu gelişmeler neticesinde Bizans ve diğerlerinin ittifakını kırmak amacıyla yukarıda da belirtildiği gibi yanına Atabeg Nureddin Mahmud'un kardeşi Emir Miran'ı alarak 1162 yılında bütün siyasi faaliyet ve entrikaların merkezi olana İstanbul'a gitmeye karar vermiş ve yola koyulmuştur³²³.

Türkler arasındaki bu mücadelelerden faydalanmayı düşünene Manuel güçsüz duruma düşen Sultan Kılıçarslan'ı desteklemeyi kabul etmiş ve onu büyük bir merasimle karşılamak için hazırlıkları başlatmıştır. İmparator bu konuda hiçbir masraftan kaçınmamış, düzenlenecek törenin en ince ayrıntılarını bile düşünmüştür. Ancak Kılıçarslan'ın İstanbul'a ulaştığı sırada meydana gelen deprem ve sonrasında ortaya çıkan şiddetli fırtına düzenlenecek karşılama merasiminin iptal olmasına neden olmuştur. Bunun nedeni İstanbul'da depremle beraber bir çok bina yıkılmış ve şehir halkı depremin meydana getirdiği ölüm korkusu ile can derdine düşmüştür. Bir diğer Bizans tarihçisi Kinnamos ise, imparatorun saraydan Ayasofya kilisesine kadar

³²¹ KHONİATES, *a.g.e.*, s.114.

³²² KESİK, Muharrem, "Türkiye Selçuklu Sultanı II.Kılıç Arslan'ın İstanbul'u Ziyareti Ve Türklerin Tarihteki İlk Uçuş Denemesi", *Bellekten*, LXVI, Aralık 2002, Sayı, 247, s,840.

³²³ GREGOİRE, *a.g.e.*, s. 364.

bir tören yürüyüşü planladığını ancak Lukas adında ki bir din adamının bu duruma karşı çıktığını ve gece meydana gelen depremin her şeyi alt üst ettiğini ifade etmiştir. Diğer din adamları da bu depremin kendi inançlarına ters düşen Kılıçarslan'ın ülkelerine gelmesinden kaynaklandığını düşünmüşlerdir. Onu karşılamak için tören düzenlenmesinden dolayı Tanrı'nın gazaba gelerek kendilerini deprem felaketi ile cezalandırdığını ileri sürmüşler ve bu düşünceye imparatoruda inandırmaya çalışmışlardır³²⁴.

Manuel bütün bunlara rağmen sultanı çok iyi karşılamıştır. Kılıçarslan'ı şehrin güneyinde ki sarayda gezdiren imparator, onu muhteşem ziyafetlerle ağırlamış ve tam bir dostluk göstermiştir.³²⁵

Sultan burada 80 gün kalmış ve onun şerefine eğlenceler, at yarışları, fener alayları düzenlenmiştir. Sultan Kılıçarslan ve beraberindekiler fener alayları içerisinde ihtişamlı günler geçirmiştir. Bu karşılama törenin ardından, yüklü bir miktar para yardımı alan Kılıçarslan ile Manuel arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu konuda çalışma yapan yazarlar sürekli Kimanos'u kaynak olarak vermektedirler. Bu çalışmalardan yola çıkarak Kimanos'un bu konudaki bilgilerini referans aldık Yusuf AYÖNÜ Bizans klasik kaynaklarından Kinnamos'a dayandırarak bu antlaşmanın maddelerini şu şekilde ifade etmiştir³²⁶;

- Selçuklular gerektiğinde Bizans imparatorluğuna yardımcı kuvvetler gönderecek,
- İmparatorun izni olmaksızın Türkler Bizans arazisine girmeyecek,
- Selçuklu sultanı Bizans'ın düşmanlarına karşı imparatorun yanında mücadele edecek,
- II. Kılıç Arslan daha önce ele geçirdiği Bizans şehirlerini iade edecek,
- Manuel'in bilgisi olmadan başka bir anlaşma imzalanmayacaktı³²⁷.

³²⁴KESİK, *a.g.e.*, s. 840.

³²⁵KINNAMOS, Ioannes, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı(118-1176)*, Çev: Işın Demirkent, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XIX. Dizi, Sayı,18 Ankara , 2001, S.149.

³²⁶AYÖNÜ, *a.g.e.* s. 604.

³²⁷KESİK, *a.g.e.*, s. 841.

II. Kılıçarslan ve İmparator Manuel arasında görünüşte sultanın aleyhine olan bu anlaşma, sonuç itibari ile imparatoru müttefiklerinden ayırması ve büyük bir maddi yardımı kapsamaması açısından oldukça önemli bir anlaşmadır.

Bu anlaşma, II. Kılıçarslan'a Anadolu'da rakipleriyle rahatça ilgilenme imkânı vermiş, kısa sürede düşmanlarını etkisiz hale getirerek Anadolu'da duruma yeniden hâkim olmuştur. Sultan Konya'ya döndükten sonra rakipleri ile mücadeleye girişmiş ve aşağıda da ayrıntılı bir şekilde ele alındığı gibi kısa sürede düşmanlarını etkisiz hale getirerek Anadolu'da duruma yeniden hâkim olmuştur³²⁸.

Diğer taraftan II. Kılıçarslan İstanbul'a Yağıbasan'a karşı yardım temin etmek üzere gitmiştir. Sultan ve imparator arasında bu konu ile ilgili de pazarlık yapıldığı yönünde bilgiler söz konusudur. İmparator ve sultan arasında yapılan anlaşmadan büyük tedirginlik duyan ittifak üyesi Türk hükümdarlar imparatorun huzuruna İstanbul'a elçi göndererek sultan ile barışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Manuel ise elçileri sultan ile görüştürmüştür, sultan da elçilerin isteklerini kabul etmiştir³²⁹.

3.5.4. II. Kılıçarslan'ın Anadolu'ya Dönüşü ve Bizans Yardımının Olumlu Yansımaları

Sultan Kılıçarslan İmparator Manuel ile yaptığı bu anlaşma sonrasında Anadolu'da daha rahat hareket etme imkânı bulmuştur. Sultan müttefikleri ile beraber kısa bir kuşatma ile Malatya'ya üzerine yürümüştür. Daha sonra Sivas'a Yağıbasan'ın üzerine yürümüş onun Sivas'tan çekilmesini sağlamıştır. Yağıbasan ise Kılıçarslan'ın kardeşi olan Şahin Şah'la işbirliği yapmak üzere Çankırı'ya gitmiş, ancak ansızın 1164 yılında ölmüştür³³⁰.

Kılıçarslan Yağıbasan'a karşı zafer kazandıktan sonra, kardeşi Şahin Şah'ı da mağlup ederek Ankara ve çevresini ele geçirmiştir. Daha sonra Danışmendliler'in elinde bulunan Tohan Suyu Vadisini, Darende, Elbistan ve Gedük Vadilerini de kendi topraklarına katmıştır. Hareketine devam eden Kılıçarslan Nureddin tarafından işgal edilen Maraş, Göksun, Behisni'yi tekrar ele geçirmiştir. Daha sonraki aşamada başlangıçta kendi müttefiki olan, ancak Bizans tarafına geçen Danışmendli

³²⁸ AYÖNÜ, *a.g.e.*, S, 604.

³²⁹ KESİK, *a.g.e.*, s. 844.

³³⁰ CHALANDON, *a.g.e.*, s.439.

Zünnun'dan Kayseri ve Zamantı'yı alarak Zünnun'un Danışmendli emirliğine son vermiştir (1165).

Daha sonraki yıllarda (1171) Malatya'yı Danışmendli'lerden almak suretiyle bütün Anadolu'da Selçuklu hâkimiyetini kurma yolunda önemli adımlar atmıştır. Ancak diğer taraftan Nureddin Mahmut kendisine sığınan Şahin Şah, Danışmendli ve bir kısım Artuklu emirlerle Kılıçarslan'a karşı bir ittifak yapmış, ona elçi göndererek Zünnun'un Kayseri'ye dönmesini, Şahin Şah'ın hapse atılan çocuklarının serbest bırakılmasını istemiştir. Sultanın olumlu bir cevap vermemesi üzerine Nureddin Maraş, Göksun, Behisni'yi işgal etmiştir. Sivas'ta ki müttefikleri ise Kayseri'ye doğru harekete geçmiştir. Bu arada Zünnun, Nureddin'in yardımı ile Sivas'ı ele geçirmiş, Nureddin'de Selçuklu topraklarını işgal etmiştir. Bunun üzerine Kılıç Arslan Nureddin'in üzerine yürümüş, ancak aralarında karşılıklı bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşmaya göre Nureddin işgal ettiği Selçuklu memleketlerini geri vermiş, bunun karşılığında Kılıçarslan ise Zünnun'un Sivas ve diğer Danışmendli memleketlerinde hükümdarlığını kabul etmiştir³³¹. Ancak Nureddin'in 1174 yılında ölmesi üzerine Kılıçarslan tekrar harekete geçmiş ve 1175 yılında başta Sivas olmak üzere Niksar, Tokat ve diğer Danışmendli topraklarını ele geçirmiş Danışmendli beyliğine son vermiştir. Bu durum üzerine Zünnun ve Şahin Şah³³² ise Bizans'a sığınmak durumunda kalmıştır³³³.

3.5.5. II.Kılıçarslan İle Bizans'ın Arasının Açılması ve Myriocephalon Savaşı

Sultan Kılıçarslan ve Manuel arasında 1162 yılında yapılan anlaşma sonucunda Selçuklu- Bizans ilişkileri 1173 yılına kadar istikrarlı bir şekilde devam etmiştir³³⁴. Ancak Türkmen birlikleri, Bizans'a karşı akınlarına devam etmişler ve bunun karşılığında Bizans İmparatoru Manuel bu akınları durdurmak amacıyla Anadolu üzerine saldırı yapmak için hazırlıklara başlamıştır. Manuel birlikleri ile birlikte Alaşehir'e kadar ilerlemiştir. Diğer taraftan Bizans'la savaşa hazır olmayan Kılıçarslan, İmparator Manuel'e değerli hediyelerle bir elçi göndermiş ve aralarında

³³¹ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 443.

³³² Selçuklu hanedan üyesi olan Şahin Şah'ın Bizans'a sığınması ve buradaki faaliyetleri ile ilgili daha önce bilgi verilmişti.

³³³ ÇAY, *a.g.e.*, s. 48.

³³⁴ KILIÇ, Şahin, "Yükselme Devri Selçuklu- Bizans İlişkileri", *Türkler Ansiklopedisi*, C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002,s. 619.

yaptıkları barış koşullarının geçerli olmasını istemiştir. İmparator Manuel, Türkmen akınlarının durdurulması ve Zünnun ile Şahin Şah'ın daha önce yönetiminde bulunan memleketlerin kendisine verilmesi koşulu ile bu anlaşmanın yapılacağını bildirmiştir³³⁵. Bu şartları kabul etmeyen Kılıçarslan atlı birlikler ile Denizli yöresine kadar Bizans topraklarını ağır bir tahribata uğratmıştır. İmparator Bizans kuvvetleriyle beraber önce Şahin Şah'ı daha sonrada Zünnun'u gönderme girişiminde bulunmuştur. Ancak Mikhail Gabras ile birlikte Amasya üzerine gönderdiği Şahin Şah Eskişehir yakınlarında Türklerin pususuna düşmüştür. Diğer taraftan Zünnun'da Niksar önlerinde yenilgiye uğramıştır³³⁶. Dolayısıyla Kılıçarslan'ın aldığı önlemler karşısında başarılı olmamışlardır. Bu gelişmeler sonucunda Şahin Şah ve Zünnun tekrar Bizans'a sığınmak durumunda kalmışlardır³³⁷.

Bunun üzerine Kılıçarslan'ın ikinci barış önerisini de kabul etmeyen Manuel sultan Kılıçarslan'a ağır bir darbe indirmek ve Selçuklu başkenti Konya'yı ele geçirerek Anadolu'da ki Türk tehdidine kesin olarak son vermek için harekete geçmiştir. 1176 yılında Ayasofya'da yapılan muhteşem bir törenden sonra Frank, Sırp, Macar ve Peçenekler'den oluşan büyük bir orduyla yola çıkmıştır. İmparator ikinci kez barış teklifinde bulunan sultanı kendisine yapılan iyilikleri unutmuş olmakla ve nankörlükle suçlamış ve barış teklifini kabul etmemiştir³³⁸.

Türkleri ani bir baskınla mağlup etmeyi düşünen İmparator Eskişehir yolu yerine Denizli yönünde ilerlemiş ancak buralarda bulunan Türk boyları Bizans ordusunu sürekli düzenledikleri akınlar ile oldukça yıpratmıştır³³⁹.

Bu arada Bizans ile kesin sonuçlu bir savaşın kaçınılmaz olduğunu anlayan Kılıçarslan civardaki Müslüman hükümdar ve beylerden yardım istemiştir. Sultanın askerleri tarafından Bizans ordusunun geçeceği yollar ve su kuyuları tahrip edilmiş ve bunun sonucunda Bizans ordusunda çıkan dizanteri den dolayı çok sayıda asker ölmüştür. Sultan Bizans ordusunu istediği yöne çekmiş ve savaşın Türk topraklarında yapılmasını sağlamıştır. Bir kısım kuvvetlerini Yalvaç ovasından toplayan

³³⁵ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.231.

³³⁶ Ebru, ALTAN, "Myriokephalon Savaşı'nın Anadolu Türk Tarihindeki Yeri", *Türkler Ansiklopedisi*, C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 630.

³³⁷ SEVİM -YÜCEL, *a.g.e.*, s.131.

³³⁸ ALTAN, *a.g.e.*, s.631.

³³⁹ ÇAY, *a.g.e.*, s. 64.

Kılıçarslan Karamıkbeli'ne kuvvetlerini sevk etmiştir. Bizans ordusu 17 Eylül 1176'da yıkık Miryokefalon istihkâmını aşp Karamıkbeli'ne doğru ilerlemeye başlamış ve sarp ve dar geçite girmişlerdir³⁴⁰.

Buradaki yüksek tepelere vadiye hâkim olacak şekilde yerleşmiş olan Türk kuvvetleri 1176 yılında Bizans ordusunu dar ve sarp Miryokefalon Vadisinde pusuya düşürerek, yaptığı büyük bir meydan savaşında Bizans'a ağır bir darbe indirmiş ve savaşı kazanmıştır³⁴¹.

Bu başarının ardından sultan emir Gabras'ı imparatora elçi olarak göndermiş Eskişehir ve Uluborlu'da yeniden inşa ettirdiği kaleleri yıktırması karşılığında barış teklifinde bulunmuştur. Dolayısıyla sultan imparator ve ordusunun geri kalan kısmının imha edilmesi yerine Bizans'la istediği şartlarda bir barış anlaşması yapılmasının Türkler için daha faydalı olacağını düşünmüştür³⁴².

Yenilgiye uğrayan İmparator Manuel Selçuklulara karşı inşa ettirdiği Eskişehir ve Uluborlu'nun doğusundaki Sublaion istihkâmlarını yıktırılmasını kabul etmiş ve sultana savaş tazminatı olarak değerli hediyelerin yanı sıra 100 bin altın ödemiştir³⁴³.

Kılıçarslan bu galibiyet ile Türkler'e Malazgirt'ten sonra ikinci büyük zaferi kazandırmıştır. Bu savaş ile Bizans Anadolu'da ki toprakları geri alma ümidini tamamen kaybetmiş, artık Anadolu'nun Türklerin yurdu olduğunu kabul etmiştir³⁴⁴.

17 Eylül 1176 Miryokefalon zaferi Anadolu Türk Tarihi ve Bizans tahinde bir dönüm noktası teşkil etmiştir³⁴⁵. 1071 Malazgirt zaferiyle Anadolu'ya yerleşen Türkler Miryokefalon zaferinden sonra Anadolu'nun kesin olarak bir Türk Yurdu olmasını sağlamışlar ve bu bölgeden ayrılmayacaklarını bütün dünyaya ispatlamışlardır³⁴⁶.

³⁴⁰ ALTAN, *a.g.e.*, s.632.

³⁴¹ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.234.

³⁴² ALTAN, *a.g.e.*, s.632.

³⁴³ MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 141.

³⁴⁴ KAFESLOĞLU, *a.g.e.*, s. 381.

³⁴⁵ BAILLY, *a.g.e.*, s.342.

³⁴⁶ ALTAN, *a.g.e.*, s.633.

IV. BÖLÜM

BİZANS'A SIĞINMAYA ZORLAYAN FAKTÖRLER

İlk üç bölümde ayrıntılı olarak üzerinde durulan, Büyük Selçuklulardan başlayarak Anadolu Selçuklu hanedan üyeleri ve Bizans imparatorluğu arasında yaşanan yakınlıklar ve dostane ilişkilerin genel anlamda siyasi olmakla birlikte, kültürel ve ekonomik nedenlere de dayandığını ifade etmek mümkündür. Bu nedenleri aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

1. SİYASİ GELİŞMELER

Siyasi gelişmeler kapsamında konuyu çeşitli yönleri ile ele almak mümkündür. Bunlar, üç bölümde ele alındığı gibi Bizans'ı yurt tutanlar, bir süre Bizans'ta yaşayıp tekrar Türkiye Selçuklu devleti'nin başına geçenler ve yardım talebinde bulunmak ve müttefik olmak için Bizans'a giden hanedan üyelerinin çeşitli nedenlerle Bizans'a sığınmaları olarak tanımlanabilmektedir.

İki toplum arasındaki mücadelenin temelini siyasi nedenler oluşturmaktadır. Selçuklular yeni bir yurt edinme, Bizans imparatorluğu ise buna karşın elinde bulunan Anadolu topraklarını kaybetmemek amacıyla zaman zamanda olsa dostane ilişkiler kurmuşlardır.

Bu gelişmelere örnek teşkil etmesi açısından, daha önceki bölümlerde bahsi geçen Anadolu Selçuklu Türklerinin Dobruca bölgesine yerleştirilmelerindeki asıl amaç, geçmişte Türk boylarına uygulanan siyasetin benzeri olarak, Bizans'ın siyasi politikasıdır. Kuzeyden gelebilecek tehditlere karşı bölgede çeşitli Türk boylarıyla anlaşan ve onları düşmana karşı kullanan Bizans'ın, o dönemde büyük bir tehlike olan Altınordu devletine ve Bulgarlara karşı Keykavus'un ahvadı (kökeni) olan bu insanları Dobruca'ya yerleştirerek kullanmış olduğu ifade edilmektedir³⁴⁷.

Yukarıda bahsi geçen ilişkiler daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu bölümde bu konu ile ilgili olarak daha ziyade bu ilişkilerin temelinde yatan siyasi ve kültürel nedenler üzerinde durulmaktadır.

³⁴⁷ ANZERLİOĞLU, Yonca, "Bizans İmparatorluğunda Türk Varlığı", *Türkler Ansiklopedisi*, C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 220.

1.1.İÇ İSYANLAR

Selçuklu ile Bizans arasında yapılan ilk dostane anlaşma imparator Konstantin ve Tuğrul Bey zamanındadır. Bu anlaşmanın yapılmasında ki temel etken Hasankale’de Selçuklu ve Bizans arasında 1048’de yapılan savaşta Bizans’ın yenilgiye uğramasıdır. Diğer taraftan bu yenilgi ile birlikte Balkanlardan Turak komutasında başlayan Peçenek Türklerinin istilası sonucunda sıkışık duruma düşen Bizans imparatorluğu anlaşmayı kabul etmiştir³⁴⁸.

Bizans’ı yurt tutanlar arasında değerlendirilen Erbasgan ve Melik Konstantin’in İstanbul’a sığınma nedenleri aşağıda ki gibi açıklanmaktadır.

Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi, 1067 yılında Alparslan’ın kız kardeşi ile evli olan Erbasgan aynı zamanda sultanın kardeşi olan Kavurt ile mücadelesinde Alparslan’a karşı, Kavurt’un tarafını tutmuştur. Bu durum üzerine Alparslan Kavurt’la anlaşmıştır. Bu isyan nedeniyle Alparslan’la arası açılan eniştesi Erbasgan, beraberindekilerle (Yabgulular) Anadolu’ya gitmiştir. Sultan Alparslan’ı kızdıran ve onun gazabından korkan ve sultan tarafından arkasından birlikler gönderilen Erbasgan’ın asıl amacı İstanbul’a giderek Bizans imparatorluğuna sığınmaktır. Sivas yakınlarında karşısına çıkan Manuel Komnenos’u mağlup ve esir ettikten sonra onun teklifi üzerine yanındaki kuvvetler ile birlikte İstanbul’a giderek Bizans imparatorunun hizmetine girmiştir³⁴⁹.

Dolayısıyla Erbasgan’ın Bizans’a sığınma nedeni bir iç isyan olarak değerlendirilebilmektedir.

II. İzzeddin Keykavus’un oğlu olan Melik Konstantin ise daha öncede belirtildiği üzere sultanın İstanbul’dan ayrılması sırasında İstanbul’da kalması ve bir Hristiyan gibi yetiştirmesine neden olmuştur. Bu durumun ise tamamen Bizans’ın uyguladığı bir siyasetten kaynaklandığını ifade etmek mümkün olmaktadır.

Bir süre Bizans’ta yaşayıp tekrar Türkiye Selçuklu devleti’nin başına geçenler arasında ise I. Gıyâseddîn Keyhusrev, II. İzzeddîn Keykavus, II. Mes’ud ve III. Alâeddin Keykûbad olduğu daha önceki bölümlerde açıklanmıştı. Bu Selçuklu sultanlarının Bizans’a sığınma nedenleri ise aşağıda belirtilmektedir.

³⁴⁸ SEVİM -YÜCEL ,*a.g.e.*, s.35.

³⁴⁹ AYÖNÜ, *a.g.e.*, s. 599.

II. Kılıçarslan'ın oğlu olan ve onun ölümünden sonra (1192) tahta geçen I.Giyaseddin Keyhüsreven'in sultanlığını, büyük kardeş olan Kutbeddin Melikşah (1196 yılında vefat etmiştir) ve ikinci büyük kardeş olan Rükneddin Süleyman Şah onaylamamıştır. Daha sonraki dönemlerde taht kavgasına giren iki kardeşten (I.Giyaseddin Keyhüsrev ve Rükneddin Süleyman Şah) Rükneddin Süleyman Şah Konya ve Selçuklu tahtına sahip olmuştur. Bu durum üzerine I.Giyaseddin Keyhüsrev çareyi Bizans'a sığınmakta bulmuştur³⁵⁰.

I.Giyaseddin Keyhüsreven'in Bizans'a sığınma nedeni ise, iki kardeş arasında yaşana taht kavgası ve dolayısıyla iç isyan olarak değerlendirilebilmektedir.

II. İzzeddîn Keykavus daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi II.Giyaseddin Keyhüsrev'in üç oğlundan, (İzzeddin Keykavus, Rükneddin Kılıçarslan ve Alâeddin Keykubad) en büyüğüdür. II.Giyaseddin Keyhüsrev ölünce onun yerine II. İzzeddîn Keykavus'un tahta çıkarılması ülke içerisinde karışıklıklara neden olmuş ve üç kardeşin birlikte ülkeyi yönetmesi uygun görülmüştür. Ancak daha sonra Alâeddin Keykubad'ın öldürülmesi sonucu iki kardeş kalmış ve aralarında ki mücadele devam etmiştir. Bu sırada Moğolların Anadolu'yu istila etmesi Selçuklu sultanlarının işini daha da zorlaştırmış ve aralarında ki mücadele daha da artmıştır. Selçukluların Moğollar karşısında yenilgiye uğraması üzerine II. İzzeddîn Keykavus iç karışıklıklar nedeni ile İznik'de ki Bizans imparatoru II. Theodoros Laskaris'e sığınmıştır. Yerine kardeşi Rükneddin Kılıçarslan geçmiş ancak oda çok kısa süre sultanlık yapabilmişti.

Baycu'nun Anadolu'dan ayrılarak Bağdat seferine çıkmasını fırsat bilen II. İzzeddîn Keykavus Laskaris'den sağladığı yardım ile tekrar Konya'ya gelerek tahta oturmuştur. Ancak kardeşinin Moğollarla işbirliği yapması ve kendisinden istenen haracı Moğollara vermemesi üzerine Moğol ordusu II. İzzeddîn'in üstüne yürümüş ve II. İzzeddîn Keykavus kaçarak İstanbul'a sığınmıştır³⁵¹.

Yine diğerlerinde olduğu gibi II. İzzeddîn Keykavusun da Bizans'a sığınmasının altında yatan temel neden iç isyanlar ve kardeşler arasında ki taht kavgalarıdır.

³⁵⁰ MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s. 715.

³⁵¹ BİBİ, *a.g.e.*, s.159.

Yardıma talebinde bulunmak ve müttefik olmak için Bizans'a gidenler arasında ise, Şehzade Mansur, Ebu'l Kasım, Şahin Şah, Melik Arap ve Kardeşi I. Mes'ud, II. Kılıç Arslan'ı saymak mümkündür.

Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın kardeşi, Aslan Yabgu'nun torunu ve Kutalmış'ın oğlu olan Şehzade Mansur³⁵², hâkimiyet mücadelesine girdiği kardeşi Süleyman Şah'a yenilince Bizans'tan yardım istemek için İstanbul'a gitmiştir. Daha öncekilerde de ifade edildiği gibi bu durumda yine kardeşler arasında ki taht mücadelesi ve dolayısıyla iç isyan olarak değerlendirilebilmektedir.

I.Kılıçarslan'ın oğlu olan Şahin Şah³⁵³ çok küçük yaşta tahta oturduğunda, Anadolu'da büyük iç karışıklıklar, çekişme ve sürtüşmeler, yaşanmaktaydı. Şahin Şah kardeşi Mes'ud ile aralarında yaşanan taht kavgasından dolayı Bizans imparatoru Aleksios ile barış anlaşması imzalamak durumunda kalmıştır ki bu durumu sığınmaya zorlayan faktörlüden iç isyanlar olarak ifade etmek mümkündür.

Daha önceki konularda ayrıntılı olarak belirtildiği gibi, Şahin Şah'dan sonra Türkiye Selçuklular tahtına geçen Mes'ud'un kardeşi Melik Arap büyük bir ordu ile harekete geçmiş ve Selçuklu tahtına sahip olmak istemiştir. Kardeşine yenilen Mes'ud ise Bizans imparatoru İoannes Komnenos'un yanına giderek (1125) kardeşine karşı koyabilmek için yardım istemiş ve istediği yardımı alarak kardeşini bozguna uğratmıştır. Diğer taraftan yenik durumda olan ve Kilikya'ya kaçmaya mecbur kalan Melik Arap ise saltanat davasından vazgeçmemiş ve o da Bizans'a sığınarak yardıma talebinde bulunmuş ancak yardım alamadan hayatını kaybetmiştir³⁵⁴.

Bu olayda da diğerlerinde olduğu iki kardeş arasındaki taht mücadeleleri söz konusu olmakta ve sığınma nedenlerinden iç isyanlar kapsamında değerlendirilmektedir.

1.2.DIŞ BASKILAR

³⁵²YİNANÇ, Mükrimin, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, İstanbul, 1944, s. 105.

³⁵³MERÇİL –SEVİM, *a.g.e.*, s. 119.

³⁵⁴MERÇİL, *Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları*, s. 715.

İç isyanlar kısmında üzerinde durulan, II. İzzeddîn Keykavus'un Bizans'a sığınmasının bir nedeni de Moğollar tarafından dış baskıya maruz kalmasından kaynaklanmaktadır.

II.İzzeddîn Keykavus'un Bizans'ta bulunduğu tarihlerde (1262 yıllarında) oğlu Mes'ud ve Geyurmeh da yanındaydı. Dolayısıyla sultan Mes'ud'un Bizansta bulunması ve bir süre orada esaret hayatı yaşaması, Bizans dış baskı politikalarından kaynaklanan ve hatta orada zorla tutulmaya neden olan bir durum olarak değerlendirilmektedir.

II. İzzeddîn Keykavus'un altı oğlundan biri olan Feramurz'un oğlu III. Alêddin Keykubat³⁵⁵ daha öncede belirtildiği gibi Bizans'ta dünyaya gelmiş ve bir süre orada babasıyla birlikte yaşamıştır. III. Alêddin Keykubat'da tıpkı II. Mes'ud ve Melik Konstantin gibi aynı nedenlerden yani babalarını Bizans'ta olması nedeniyle burada bulunmaktaydılar ki bu nedenin aslında dış baskılardan (Bizans'tan) kaynaklandığını ifade etmek mümkün olmaktadır.

Süleyman Şah'ın Antalya fethi için (1084) yurttan ayrılmasının ardından yerine bıraktığı Ebu'l Kasım, daha öncede belirtildiği gibi 1086 yılında Süleyman Şah'ın ölümünden sonra bağımsız olarak hareket etmiş ve Marmara sahillerine akınlar yaparak boğaza karşı kuvvetler göndermiştir. Diğer taraftan bütün bu olanlar üzerine Melikşah'ın Ebu'l Kasım üzerine Emir Porsuk'u göndermesi Bizans imparatoru Aleksios Komnenos'un da onun üzerine gönderdiği birlikleri geri çekmesine neden olmuştur. Aleksios Komnenos'un un birliklerini geri çekilmesi ile Ebu'l Kasım onları yenilgiye uğratmıştır. Ancak Ebu'l Kasım Porsuk'un geldiğini haber alınca, Aleksios Komnenos'un da Porsuk kuvvetlerine karşı Ebu'l Kasım'la birleşmek istemiş ve onu İstanbul'a davet etmiştir.

Bu olayda açıkça görülmektedir ki, Aleksios, Selçuklu sultanı Melikşah'ın İznik'i kuşatması için emir Porsuk'u göndermesi üzerine, bu durumun kendisi için daha tehlikeli olacağını düşünmüş ve Selçuklu beyine karşı Ebu'l Kasım'ı desteklemeyi uygun bulmuştur³⁵⁶. Bu ise, Bizans'a sığınmaya zorlayan faktörlerden dış baskılar (Bizans'ın) olarak değerlendirilebilmektedir. Tabii ki daha sonraki

³⁵⁵ CAHEN, *a.g.e.*, s.276.

³⁵⁶ AYÖNÜ, *a.g.e.*, s.600.

gelişmelerde Ebu'l Kasım Melikşah'tan af dilemek istemiş ancak Bozan tarafından öldürülmüştür³⁵⁷.

Türkiye Selçuklu sultanı II. Kılıçarslan'ın Anadolu'da kuvvetli bir duruma gelmesi ile birlikte onun etrafında ki düşmanları birbirleriyle anlaşmaya başlamışlar ve Bizans İmparatoru Manuel Komnenos önderliğinde ittifak kurmuşlardır(1143–1180). II. Kılıçarslan Zengiler ve Danişmedliler'in de dâhil olduğu bu ittifakı bozmak için imparatoru Manuel Komnenos'a bir elçi göndermiş ancak başarılı olamamıştır. Bu gelişmelerden sonra sultan Yağıbasan üzerine yürümüş ancak ittifak burada da işe yaramış ve Bizans ve diğer müttefiklerden yardım alan Yağıbasan, II. Kılıçarslan'ı bozguna uğratmıştır. Nihayet sultan tek çare olarak bu meseleyi yerinde çözmek istemiş ve bu amaçla İstanbul'a gitmiştir. Sultan İstanbul'da çok iyi karşılanmış ve her iki taraf arasında anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma ile birlikte her iki taraf da birbirine yardımda bulunma taahhüdünde bulunmuştur.

Yukarıda özet olarak belirtilen ve daha önceki konularda üzerinde ayrıntılı durulan bu olayda Bizans'ta yardım talebinde bulunulmasının temelinde nedeni ise dış baskılar olarak ifade edilebilmektedir.

2.KÜLTÜREL FAKTÖRLER

Çok farklı sebeplerle hanedan üyelerinin Bizans'a sığınması aslında kültürel yönden iki toplum arasında en önemli köprülerden birisi olmuştur. Bizans kültürünün mimari ve diğer kültür alanlarında Selçuklu toplumunu etkilemesinde Bizans'a gidip gelen, hatta uzun yıllar orada yaşamak durumunda kalan sultanların etkisinin olduğunu düşünmekteyiz.

Bu kültürel etkileşimde Selçuklu sarayına gelin giden Bizans prenseslerinin de etkili olduğunu düşünebiliriz. Daha öncede belirtildiği gibi II. İzzeddin Keykavus ve I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annelerinin Hıristiyan, ayrıca II. İzzeddin Keykavus'un diğer kardeşi olan Alaeddin Keykubad'ın annesinin ise gürcü prensesi olmaları Anadolu Selçuklu devletinin kültürünü bir anlamda etkilemiştir. Burada bahsi geçen gürcü prensesi Tamara Osman Turan'a göre daha önce Rükneddin Süleyman şah ile

³⁵⁷ CAHEN, *a.g.e.*, s.276.

platonik aşk yaşayan kişidir. Gürcü prensesi ona bir mektup göndererek evlenmek istediğini bildirmiş ancak, Süleyman Şah bu teklifi kabul etmemiştir³⁵⁸.

Gayr-i müslim kadınlarla evlenen Selçuklu Sultanlarının eşlerine kendi dinlerinin vecibeleri gereği ayinlerini yapma, saraylarında dinlerince kutsal olan mukaddes eşyalarını ve papazlarını bulundurma lüksünü tanımışlardır³⁵⁹. Bu durum bize Selçuklu Hanedan Mensuplarında hoş görü kültürünün yerleştiğinin de bir göstergesidir.

Sultan Alâeddin Keykubad'ın eşlerinden biriside Hristiyan Kalonaros hâkimi Kirfard'ın kızı Mah-peri hatundur. Kendisi aynı zamanda II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesidir. Mah-peri hatunun Kayseri'de 1228 senesinde inşa edilmiş külliyesi Selçuklu yapıtlarının en güzel örneğini teşkil etmektedir. Türbesindeki kitabesinde ise onun dini ve siyasi lakapları ile hayırsever bir kişi olduğu da ifade edilmiştir³⁶⁰.

Yukarıda ki faktörlerin dışında, İlk dönem Selçuklu Bizans ilişkileri incelendiğinde, Selçukluların Anadolu topraklarına büyük akınlar düzenledikleri dönemde kendilerine bir yurt edinme amacının dışında siyasi açıdan Anadolu yerli halkına zorla İslam'ı benimsetmek istedikleri ifade edilebilmektedir³⁶¹. Bu durum ise daha çok kültürel açıdan değerlemeye tabi tutulabilmektedir.

Anadolu'da iki toplum (Türkler ve Rumlar) birbirleri ile iletişim içine girdikleri andan itibaren sadece savaşmamışlar, zaman zaman dostluklarda kurmuşlardır. Hanedan mensuplarının cebri nedenlerle de olsa İstanbul'daki yaşantıları bu dostlukları ve kültürel etkileşimi pekiştirmiştir. Bizans – Türk kültürel etkileşiminin bazı örnekleri şöyledir:

Fetihler sırasında Türkler ele geçirdikleri toprakları benimsemişler ve zamanla yerleşik hayata geçerek ziraata başlamışlardır. Savaş ve akınların yerini yerel halk ile barış ilişkileri, kültürel ve yaşamsal temaslar almıştır. Konya halkı ile Selçuklular arasında ki ilişkileri karakterize eden Bizanslı Nikifor Honiat bu durumu şöyle belirtmiştir.

³⁵⁸ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.254.

³⁵⁹ MEMİŞ, Ekrem, *Türk Kültür Tarihi*, Çizgi Kitap Evi, Konya, 1992, s.245.

³⁶⁰ EDHEM, Halil, *Kayseri Şehri*, İstanbul, 1331, s.62-70.

³⁶¹ AGACONAV, S.Grigoireviç, *Selçuklular*, Çev.: Ekber N.Neccef – Ahmet R. Annaberdiyev, Ötügen Yayınları, İstanbul, 2006, s, 141.

“ Onlar aralarında sadece dostluk oluşturmadılar, onların (Rumların) birçok geleneklerini de kaptılar. Bir yandan onlarla komşuları gibi sıkı temasta bulunurken, Rumlara düşman nazarıyla bakmadılar. Öyle ki zamanla yerleşen alışkanlıklar boy ve inanç temaslarından daha kuvvetli oluyordu.”³⁶²

Birinci bölümde iki toplum arasında kültürel ilişkiler ele alınırken askeri açıdan da bir takım etkileşimlerin gerçekleştiği konusu üzerinde durulmuştu. Bu anlamda özellikle 11. yüzyıl sonunda Bizans hizmetine giren Türkopoller (Türkoğulları) askeri açıdan dikkat çekici önemli bir örnektir. Türkopoller, Bizans askeriyesine mensup olan sonradan Hıristiyanlaştırılmış Türk paralı askerlere verilen isimdir. İlk paralı askerlin ise Alexius Komnenus döneminde oluşturulduğu ve 1097 İznik kuşatmasında yer aldıkları ifade edilmektedir. Hıristiyanlaştırılmış Türkopoller’in ise, doğrudan Selçuklu ve Türkmen paralı askerlerinin soyundan olduğu ifade edilmektedir. Bunlar 11. yüzyıl sön dönemi ile 12. yüzyılın başlarında Hıristiyan kadınlarla evlenen ve Bizans kuvvetlerinde savaşan kişilerdir. Bu birliklerin askeri yetenekleri yönünden de Selçuklu ve Türkmen savaşçılarının sahip olduğu sistemde savaş teknikleri bulunmaktaydı³⁶³.

Anadolu Selçuklu Türkleri Asya’dan Anadolu topraklarına geldiklerinde Anadolu değişik uygarlık kültürlerinin karışıp kaynaştığı, yeni oluşumların yeni birikimlerin olduğu bir dönemdir. Bu oluşum içerisinde Anadolu’ya gelen Türkler bir yandan Anadolu’yu Türkleştirirken diğer yandan Anadolu kültürüyle kaynaşmışlardır. Bu kaynaşma sürecinde en çok etkilenen unsur eğlence hayatı olarak ifade edilmektedir³⁶⁴.

Anadolu Selçuklularında eğlence hayatına hareketlilik kazandıran alanlardan biriside tiyatrodur. Bu dönemde ilk dram unsuları olarak dini ve doğal faktörler kabul edilebilmektedir.

Anna Komnena’nın Aleksiyad adlı eserinde prenses Komnena, babası imparator Komnena’nın geçirdiği damla hastalığının Türkler tarafından dramatik bir şekilde temsil edilmek suretiyle alay edildiğini anlatmıştır. Bu olay o dönemde bir

³⁶² AGACONAV, *a.g.e.* s, 142.

³⁶³ ANZERLİOĞLU, *a.g.e.* s, 220.

³⁶⁴ SEYİRCİ, Musa, Selçukluların Anadolu Kültürüne Bakışı, *Antalya IV Selçuklu Semineri Bildirileri (13-14 Mart 1992)*, Antalya Valiliği Yayınları, Ozan Ofset, Antalya, 1993, s, 80.

nevi tiyatroyu andıran oyunların varlığını göstermektedir. Sevengil'in belirttiğine göre bu olay şu şekilde gelişmiştir.

“Bu arada imparatorun ayağındaki damla hastalığı kendisini rahatsız etmeye başlamış ve imparator yürüyemez duruma gelmiştir. Hastalık savaşın yapılmasına engel olmuştur. İmparator yataktan ayrılmayacak haldeydi. Türklere karşı hazırlanmış olan zafer geri kalmış ve bu durum imparatoru çok üzmüştü. Diğer taraftan Kılıçarslan imparatorun vaziyetini önemle göz önünde bulunduruyor, onun hastalığından ve hareketsizliğinden faydalanarak ve sonunu düşünmeden bütün Asya'yı yağma ediyordu. İmparatorun bu hastalığı eskiden kendisini ara sıra yokladığı halde bu sefer arka arkaya buhranlar doğuruyordu. Kılıç Arslan'ın askerleri ise hastalığın yalan olduğunu imparatorun savaşa katılmak istemediği için bunu bahane ettiğini ileri sürüyorlardı bu sebepten dolayı ziyafetlerinde alaycı bir şekilde imparatorun ayak ağırlıklarını fırsat bilerek eğlenmeye çalışıyorlardı. Onun hastalığını temsili bir oyunla canlandırıyor ve eğleniyorlardı³⁶⁵.”

Anadolu Selçuklu Dönemi temaşa sanatının başlangıcı olarak değerlendirebileceğimiz bu süreci Sevengil şu şekilde değerlendirilmektedir. “Bu olayda Komnena'nın eseri Türk tiyatro tarihi için önemi ölçülmez bir kaynak niteliğindedir. Ayrıca Türk temsilinin bir tiyatro benzemesinin ilk örneği de yine bu olaydadır. Yabancı kaynaklar Selçuklu Türklerindeki bu tiyatro anlayışının Bizanslılardan ya da Romalılarından almış olabileceğini öne sürmüşlerdir³⁶⁶.

Sevengil'in Fuat Köprülü'den aktardığına göre; “Anadolu Selçuklu sarayında Bizans imparatorlarının taklidini yaparak, sultanlarını eğlendirmeye çalışan mudhik ve mukaalitlerin (güldürücü-taklitçi) bulunduğunu Bizans kaynaklarının bize bildirdiğini söyler. Aynı kaynaklardan hareketle İsmail Hamdi Danişmend Selçuklu Türklerinde tiyatronun varlığına dikkat çekerek, Selçuklularda günümüzdeki anlayışa uygun bir tiyatro olduğundan bahsetmektedir³⁶⁷.

İki toplum arasında ki kültürel ilişkilere bir diğer örnek ise yapılan mimari eserlerde Bizans'ın etkilerinin görülmesidir. Örneğin I. İzzeddin Keykavus türbesinin

³⁶⁵ ŞENGÜL, Abdullah, *Türk Drama Derneği Ve Tarih Oyunlarımız*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları , No: 36, Afyon, 2001, s.56.

³⁶⁶ SEVENGİL, Refik Ahmet, *Selçuklu Türklerinde Dramatik Eğlenceler*, (<http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/10.php>- 25.03.2010)

³⁶⁷ ŞENGÜL, a.g.e. ,s.60.

planı incelendiğinde, caminin avlu duvarında ve daha başka birçok yerinde kullanılmış Bizans devrinden kalma yassı sütunlar mevcuttur. Aynı şekilde II. Kılıçarslan türbesinde kapı söveleri (Kapı ve pencerenin yerleştiği kasa, çerçeve) Bizans tarzını yansıtmaktadır³⁶⁸.

İki toplum arasında ki ilişkilerde, daha öncede ifade edildiği gibi Bizans imparatorları kendilerine sığınan hanedan üyelerine oldukça iyi davranmışlardır. Buna karşılık Anadolu Selçuklu Sultanları da Hıristiyan halkına çok iyi muamele etmişlerdir. Örneğin Süleyman Şah Antakya'da bu adaletini göstererek şehri imar ettirmiştir. Süryani tarihçisine göre “ Halkımız Süleyman'dan bir ferman alarak Antakya'da Meryem ve St. George kiliselerini inşa etti”. Bu sırada Türkler Maraş, Göksun, Raban ve Ceyhan şehirlerini de ele geçirmişler ve o dönemde topraksız kalan köylülerde Süleyman Şah'a bağlı olmuşlardır. Süleyman şah toprakları bu köylülere dağıtarak hem onları kendisine bağlıyor hem de bu sayede istihali (üretim) sağlıyordu. O dönemde Hıristiyan halklar bu maksatla kitleler halinde nakil edilerek boş kalan arazilere yerleştirilmiş ve yapılan üretimden ekonomik anlamda gelir elde edilmiştir. Göçebe olan Oğuzlarda aynı şekilde boş kalan topraklara yerleştirilerek üretim yapmaları teşvik edilmiştir. Bu eski Türk göçebe hukuk ve ananelerine göre, Anadolu'da kurulan ve Osmanlı devletine kadar gelen Miri toprak rejimi, yani mülkiyeti devlete ve tasarrufu köylülere ait sistemi meydana getirmiştir. Bu durum, Anadolu Selçuklu devleti açısından ekonomik koşulların gelişimi olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu duruma, II. Kılıçarslan döneminde de rastlamak mümkündür. Onun döneminde, sultanının Bizans ve ittifakları ile savaşmasını fırsat bilen Ermeni prensi II. Thoros'un kardeşi Stefan, Maraş beyinin bir Ermeni köyüne girmesini bahane ederek 1156 yılında o bölgedeki Hıristiyanları katl ederek memleketlerini yağma etmiş ve Maraş'a girmiştir. Bu durum üzerine II. Kılıçarslan harekete geçmiş ve Ermenileri bu bölgeden uzaklaştırmışlardır. Türkler gelince şehirdeki Hıristiyanlara merhametli davranmışlar ve kaçan ve geri dönen Ermenilerin evlerine, çiftliklerine ve meyveliklerine dokunmamışlardır³⁶⁹. Tabii ki bu gelişmeler 12. yy Maraş ve havalisinde Türk, Hıristiyan ve Ermeni Halklarının kültürel açıdan kaynaşmasını

³⁶⁸ ÖNKAL, Hakkı, “Anadolu Selçuklu Türbeleri”, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları*, Sayı:91, Ankara, 1996, s.66.

³⁶⁹TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.305.

sağladığı gibi bahse konu toprak üzerindeki istihsalin kesintiye uğramamasını da sağlamıştır.

II. Kılıçarslan döneminde kültürel faaliyetler hakkında kaynaklarda fazla bilgi olmamasına rağmen, sultanın dini ve felsefi konulara alakası yanında İslam hukukunda geniş bir anlayışa sahip olduğu ve ictihad müessesesini geliştirmek istediği görülmektedir.

Kılıçarslan zamanında Konya'dan geçen ve Müslümanların ziyaret yerleri hakkında Osman TURAN Herevi'nin *Kitab uz-ziyarat*'ından naklettiği bilgilere göre şehirde zengin ve beylerin bahçelerinde mermerden erkek ve kadın heykellerine rastlamış ve bunları tasvir etmiştir. “ Obruk'da bulunan bir ziyaret-gahta mescit, kilise ve heykeller vardı ve bunlar Hz. Ömer zamanında şehit olmuş Müslümanlar olarak ziyaret ediliyorlardı. Rumlar ise bunları kendilerine ait sayarak buraya geliyor, iki din mensupları burada cami veya kilisede dua ediyorlardı³⁷⁰”.

Kılıçarslan hür düşünce ve Hıristiyanlığa karşı geniş müsamaha ve hoşgörüyü sahip olduğu kadar Hıristiyanlarla dolu bir ülkede İslamiyet'e ve gaza mefkuresinde (ülküsü)bağlı bulunduğunu göstermiştir. Şöyle ki; 1170 de yeniden kurduğu Aksaray'da kendisine bir saray, askerlerine meskenler inşa ederken, şehirde camiler, medreseler, zaviyeler ve çarşılar yaptırmıştır. Buralara Azerbaycan'dan getirdiği gaziler, âlimler ve tüccarlar yerleştirmiştir³⁷¹.

II. Kılıçarslan'ın yaptığı savaşlar sonucunda ülkesi istila edilmiş ve bir çok yer yıkılmış, zirai hayat ve üretim de bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Bu durumu düzeltmek ve üretimi arttırmak, ekonomik anlamda güçlenmek amacıyla Hıristiyan çiftçileri kitleler halinde memleketine getirerek imar ve üretim siyaseti gütmüştür.

II. Kılıçarslan'ın oğlu olan Giyaseddin Keyhüsrev'de anesinin Hıristiyan olmasından dolayı onunla birlikte kiliseye gitmiştir. Giyaseddin Keyhüsrev'de babası gibi, savaşta esir aldığı Bizanslıları beşer bin kişilik kabileler halinde ve defterlere yazdırarak Akşehir'e kadar götürmüştür. Bu Hıristiyan halkı buraya yerleştirmiş, onlara köyler, meskenler, arazi, ziraat aletleri ve tohum dağıtarak üretime sevk

³⁷⁰ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.305 .

³⁷¹ AKSARAYI, *a.g.e.*, s. 38.

etmiştir. Bu sayede Haçlı seferi esnasında nüfusu azalan bu bölgenin imarını ve üretimini artırmıştır.

Diğer yandan Giyaseddin Keyhüsrev ve Selçuklu devleti Türkiye üzerinde yoğunlaşarak milletler arası ticari yolların iktisadi ehemmiyetlerini anlamışlar ve bundan sonraki sefer ve fetihlerini bu siyaset üzerinden yapmışlardır. Bizans'ın parçalanması sonucu kervan yollarında asayişsizlik baş göstermiş ve sultan bunun üzerine Karadeniz yolunu açmak için seferler düzenlemiştir. Bu seferlerden sonra aynı amaçla Antalya seferine çıkmıştır. Antalya Türkiye'nin Akdeniz'de ithalat ve ihracat limanıydı ve burada Türk ve Müslüman tüccar kolonileri bulunmaktaydı. II. Kılıçarslan Antalya'yı kuşatmış fakat alamamıştı ve burası Bizans'ın hâkimiyetinde kalmıştı. Latinler İstanbul'u ele geçirdiklerinde iktisadi açıdan önemli bir liman şehri olan Antalya'yı da ele geçirmiş (İtalyan Aldorbandini) ve bu durum sonucunda da limanların emniyeti bozulmuştur. Öyle ki bu yaşanan gelişmelerin akabinde Mısır ve Avrupa'dan gelen tacirler soyulmuştur³⁷². Bu durumdan haberdar olan Giyaseddin Keyhüsrev ferman göndermiş, her taraftan asker toplamış ve Antalya üzerine yürümüştür. Ancak Aldorbandini Kıbrıs'dan yardım alınca başarısız olmuştur. Giyaseddin Keyhüsrev ise geri çekilmiş ancak askerlerini dağlara ve yollara yerleştirmiş ve şehirden çıkanları esir almış ve şehri teslim olmaya zorlamıştır. Latinlerin idaresinden ve şehrin kuşatmasından şikâyetçi olan Rumlar adil Türk idaresini tercih ettikleri için Selçuklu sultanına gizliden elçi göndererek kendisine yardımcı olacaklarını bildirmişlerdir. Bu haberi alan Giyaseddin Keyhüsrev tekrar harekete geçmiş ve 1207 yılında Rumların da yardımı ile Antalya'yı ele geçirmiştir.

Antalya'nın fethi Türkiye'nin iktisadi ve ticari kalkınmasında çok büyük etkiler yaratmıştır. Bu olayda ilk defa Selçuklular ile haçlılar (Avrupalılar) ticari anlaşmalara girmişlerdir. Selçuklular Akdeniz'de bir limana kavuştukları gibi burasını bir üs haline getirmişlerdir. Bu olaylar esnasında zarar gören tüccarlara zararları da ödenmiş ve ticareti teşvik etmek amacıyla da geçiş vergilerini kaldırmışlardır³⁷³.

Yukarıda ki duruma benzer bir gelişme ise sultan İzzeddin Keykavus dönemine rastlamaktadır. İzzeddin Keykavus'un Sinop'a düzenlediği sefer ve bunun

³⁷² KHONİTAS, *a.g.e.*, s. 664.

³⁷³ BİBİ, *a.g.e.*, s.99-101.

ardından Alexis'le yapılan anlaşma sonucu, onlar sultanın tabiyetine katılmışlardır. İzzeddin Keykavus şehirde bir müddet kalıp memleketin her tarafına fermanlar göndermiş ve her şehirden zengin ve itibarlı kimselerin seçilip Sinop'a gönderilmesini emretmiştir. Eğer gelmekte isteksizlik gösterirlerse onların rızasıyla bu gayrimenkullerin saltanat hazinesi namına satın alınmaları ve değerlerinin tamamının verilmesi emredilmiştir. Bu emir üzerine memleketin her tarafından insanlar aileleri ve adamları ile Sinop'a getirilerek yerleştirildi. İzzeddin Keykavus Sinop'un imarı, dini ve ticari teşkilatlanması için çok mühim işler gerçekleştirmiştir. Sultanın bu amaçla giriştiği imar ve inşaa faaliyetleri, şehri Türk tüccar ve sermayedarları ile doldurup ithalat ve ihracat işlerini düzene koyması onun kültürel, iktisadi ve ticari siyasetinin bir sonucudur³⁷⁴.

İzzeddin Keykavus, ticaretin gelişmesi ve ekonomik yapının kalkınması için ayrıca ticaret yollarının emniyetini sağlamış ve kervansaraylar la birlikte cami, saray ve medreselerde yaptırmıştır. Bunların yanı sıra sanata, ilime ve kültüre de önem vermiştir.

II. Kılıçarslan'ın diğer bir oğlu olan Süleyman şah askeri ve siyasi kişiliğinin yanı sıra zekâ ve dehasıyla, güzel şiirleri, edebiyatı ve hat sanatıyla da tanınmaktadır. Kendisi Malatya'yı ele geçirdiğinde Malatya'lı Muhammed bin Gazi'ye Ravzat'ul-Ukul adlı eseri yazdırmıştır³⁷⁵.

Diğer yandan, daha öncede ifade edildiği gibi, Süleyman Şah yüksek devlet adamı ve asker olmanın yanı sıra kültürü ve şairliği ile de tanınmaktadır. Diğer hükümdarlar gibi o da âlim, sanatkâr, şair ve filozofları himaye etmiş ve yanında toplamıştır. Babası Kılıçarslan ve diğer birçok Selçuklu sultanları gibi hür düşünceye sahip fakat halk efkârına saygılı olduğundan bazı akidelerini (fikir) halka duyurmazdı. Rivayete göre, sultanın huzurunda bir filozof ile bir fakih (din adamı) arasında cereyan eden bir münakaşada, din adamı hiddetinden felsefeciyi tekmeleyerek meclisi terk etmiştir. Filozof sultana kendi huzurunda böyle bir şeyin yaşanmasına ve ses çıkarmamasına nasıl müsaade ettiğini sormuş ve Süleyman Şah ona şu cevabı vermiştir: "Senin istediğini belirtsem ve senin gibi konuşsam hepimizi

³⁷⁴ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.306.

³⁷⁵ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.240.

öldürürler” demiştir. Bu durum onun filozoflara verdiği önemi ve farklı kültürlerle açık olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan Süleyman Şah, Niksar Konya ve Niğde surlarını inşa ve tamir ettirmiş, Kayseri- Kırşehir arasında kızıl ırmak üzerinde Tek-göz köprüsünü yaptırmıştır. Konya’da Kılıçarslan zamanında yapımına başlanan Altu-aba medresesini tamamlattırmıştır. İbn-i Bibi’ye göre, Süleyman Şah’ın saltanatı daha uzun sürseydi, Türkiye tarihinde daha büyük icatların temsilcisi olurdu³⁷⁶.

Kültürel faktörlerin en önemlisi olan dil ile ilgili de Selçuklularda bu anlamda etkileşim görülmektedir. II. Kılıçarslan Yağıbasan’ı 1164’de mağlup edip Sivas’ı alınca onun ölümü üzerine üç oğlu olan Muzaffereddin Mahmud, Zahiruddin İli ve Bedreddin Yusuf, Selçukluların ve Giyaseddin Keyhüsfev’in hizmetine girmişlerdir. Bu Danişmendli beyleri ve Mübarizüddin Er-tokuş eski sultanlarını tekrar tahta çıkartmak için etraf vilayetlerin amirlerini bu fikre hazırlamışlar ve onlardan bu anlamda taahhüd-nameler almışlardır. Bu gizli anlaşmalardan sonra, daha önce Keyhüsrev’in yanında bulunmuş olan Hacıp Zekeriya’yı bu ahd-name (anlaşma) ve mektuplarla birlikte sultana göndermişlerdir. Zekeriya birçok meziyetleri yanında Anadolu ve Rum beldelerinde mevcut halkların konuştuğu beş dili çok iyi konuşurdu ve bu dillerden hangisinden konuşursa yanındakiler onu o halktan sanıyorlardı³⁷⁷. Bu gelişme kukusuz, kültürel anlamda farklı dillerin etkileşimi olarak ifade edilebilmektedir.

Anadolu Selçuklu devletinde resim ve mimari eserlere de önem verilmiştir. Bu anlamda, sultan Alâeddin Keykubad Konya şehrinde özellikle 3. Haçlı seferlerinde oldukça yıpranan şehir surlarını ve ardından Sivas surlarının inşası mimar ve ressamı toplayarak buraların tamiratını yaptırmıştır³⁷⁸. Konya surlarının resimleri, heykelleri ve ihtişamı şehrin 12 kapı üzerinde kale gibi kuleleri ile seyyahların hayranlığını çekmiş onlar üzerindeki kabartmalar XIX. asırda kadar devam etmiştir. Arap seyyahı el-Gazzi XVI. asırda şehri ziyaret ettiğinde giriş kapılarında ve surlar üzerinde ki heykellerin “ canlı olsa konuşacak derecede” güzel

³⁷⁶ BİBİ, *a.g.e* s.58-65.

³⁷⁷ TURAN, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s.272.

³⁷⁸ BİBİ, *a.g.e*, s.253-256.

olduğunu, fakat “dinimizce merdut” sayıldığını ifade etmiştir³⁷⁹. Sultan Konya’dan sonra Sivas ve Kayseri kale ve surlarını da yaptırmıştır.

II. Kılıçarslan Konya şehrinin önde gelen mimarilerinin iç süslemelerinde Bizans saray motiflerini kullanmıştır. Kale duvarlarında kabartma heykelleri bulundurmuş, silah ve armalarında da iki başlı kartal kullanmıştır³⁸⁰. Kendi adına bastırılan sikkelerde Bizans’ın efsanevi silahşoru Saint-Georges’e benzer tasvirler yaptırması, kendisine karşı başta saray uleması, Konya halkı ve devrin Müslüman Ülke hanedanlarının tepkisini çekmiştir³⁸¹. Burada açıkça görülmektedir ki bu süslemelerde ve bürokratik nüanslarda Bizans’tan etkilenilmiştir. Bu etkileşimin sınırları ve hüviyeti konusunda şunu ifade etmeliyiz; kültürel anlamda Bizans’tan alıntılar kısmen saray dışına çıkmış, ekseriye hanedan üyeleri içerisinde kalmıştır. Bu durumun ana sebepleri

1-Hanedan Üyelerinin Bizans hanedan üyeleriyle akrabalık ilişkileri

2-Oğuz Türkmenlerinin Mağlup Hristiyan bir Ülkenin kültürünü hor görmeleri

2-13. YY Anadolu’sunda Tekke ve Dergahlarda İran Kültürü’nün daha hakim olmasıdır³⁸².

Buraya kadar bahsi geçen olaylar Selçuklu devletinin kültürel relativizm yaşamasına ve aynı zamanda ekonomik anlamda kalkınmasına katkı sağlamıştır

³⁷⁹ TURAN, Osman, *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefrukesi Tarihi*, İstanbul, 1969, s. 181.

³⁸⁰ Bu noktada II. Kılıç Arslan zamanına değin Çift başlı kartal motifinin Selçuklu hanedan üyelerinin özel eşyalarında kullanılmadığını görüyoruz. Ayrıca günümüz Ortaçağ Tarihi hiyerogliflerinde klasik Anadolu Selçuklu Devletini sembolize eden çift başlı kartalın menşei konusunda küçük bir ipucu vermektedir.

³⁸¹ KÖPRÜLÜ, M. Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1966, s.164.

³⁸² KÖPRÜLÜ, a.g.e., s.165.

SONUÇ

Tarih boyunca Anadolu topraklarında yaklaşık 250 yıl varlığını göstermiş en büyük ve bağımsız ilk Türk devleti olan Anadolu Selçuklu devleti, bağımsızlık, yurt edinme ve varlığını sürdürme mücadelesi içerisinde, bu topraklarda uzun süreler yaşamış olan Bizans imparatorluğu ile dostane ilişkiler kurmuştur.

Bizans'a sığınan Selçuklu hanedan üyeleri adlı çalışma kapsamında elde edilen veriler değerlendirildiğinde bu dostane ilişkilerin temelde siyasi, ekonomik ve kültürel nedenlere dayandığını ifade etmek mümkündür.

Çalışmanın ilk bölümünde, iki toplum arasında ki ilişkilerin siyasi ve kültürel boyutu üzerinde durulmuştur. Bu kısımda, Selçuklu devletinin Anadolu'ya Çağrı bey döneminde keşif amaçlı düzenlediği akınlar ve bunların sonucunda Anadolu'nun kendileri için uygun bir yurt olduğu anlaşılmıştır. Bu akınlar Tuğrul Bey döneminde de devam etmiş ve 1048 yılında Pasinler savaşı sonucunda Bizans'la ilk ciddi anlaşma imzalanmıştır. Bizans'ın anlaşma koşullarına uymaması sebebiyle akınlar devam etmiş ve Anadolu'da Selçuklular Bizans aleyhine sınırlarını genişletmiştir. Daha sonraki dönemlerde ise, Tuğrul beyin ölümünden sonra sultan Alp Arslan Anadolu seferlerini devam ettirmiş ve Malatya'ya kadar ilerlemiştir. Buraya kadar olan ilişkilerde her iki toplum arasında dostane ilişkilerden söz etmek mümkün değildir. İlişkiler daha çok siyasi üstünlük sağlamak amacıyla savaş şeklinde gelişmiştir.

Bununla birlikte, Alp Arslan'ın bir takım nedenlerden dolayı Anadolu'dan ayrılması üzerine görevlendirdiği kumandanlarına, Anadolu fetihlerine devam etmelerini emretmiştir. Bu kumandanlardan, Erbasgan aynı zamanda sultanın eniştesidir, sultan ile arası açılması üzerine onun önünden Kızılırmak taraflarına kadar kaçmıştır. Sultan onu yakalamak için ardından birlikler göndermiştir. Ancak Erbasgan çareyi Bizans'a sığınmakta bulmuştur. Bu durum ise, Bizans ile Selçuklu ilişkileri kapsamında, Bizans'sa yapılan ilk sığınma talebi olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Anadolu'nun fethi, Selçuklu Bizans arasında ilk dostane ilişkiler, Ebul Kasım, Çaka bey, I. Ve II. Kılıç Arslan dönemleri ele alınmış ve ayrıntılı incelenmiştir. 1086 yılında Süleyman şah'ın ölümü üzerine

Anadolu'da meydana gelen otorite boşluğunu vekil olarak atanan İznik beyi Ebul Kasım doldurmuştur. Ancak büyük Selçuklu sultanı Melikşah Ebul Kasım'ı dolayısıyla İznik'i itaat altına almak için onun üzerine Porsuk'u göndermiş bu durumda yaklaşan tehlikeyi fark eden Bizans İmparatoru Alexios yalnız kalmak istemediğinden Türkleri karşı karşıya getirme siyaseti izlediğinden Ebul Kasım ile anlaşmış ve onu İstanbul'a davet etmiştir. Bizans aynı siyaset ile hareket ederek daha sonra da Çaka Bey'e karşı I. Kılıç Arslan ile anlaşma yoluna gitmiştir. II. Kılıç Arslan döneminde ise Bizans'la anlaşma yapılmasında ki temel neden, Bizans'ın Anadolu Selçuklu devletine karşı güçlü müttefikler kurmuş olması ve bu durumda sultanın yalnız kalmasıdır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Bizans'a sığınan Selçuklu hanedan üyelerinin Bizans'a sığınmaları üç farklı şekilde ele alınmıştır. Bunlardan Bizans'ı yurt tutanlar başlığı altında Erbasgan ve Melik Konstantin, bir süre Bizans'ta yaşayıp tekrar Türkiye Selçuklu devleti'nin başına geçenler kısmında I. Gıyâsddîn Keyhusrev, II.. İzzeddîn Keykavus, II. Mes'ud, III. Alâeddin Keykûbad, yardım talebinde bulunmak ve müttefik olmak için Bizan'a gidenler ise Şehzade Mansur, Ebu'l Kasım, Şahinşah, Melik Arap ve Kardeşi, I. Mes'udve II.Kılıçarslan'dır.

Bu hanedan üyelerinin Bizans'a sığınma nedenleri üzerinde ayrıntı olarak durulan dördüncü ve son bölümde, siyasi gelişmeler, kültürel ve ekonomik faktörler incelenmiştir.

Siyasi gelişmeler kapsamında her iki devletinde kendi çıkarı doğrultusunda siyaset güttüğünü ifade etmek mümkündür. Bu noktada Selçuklu hanedan üyelerinin Bizans'a sığınma nedenlerinin temelinde siyasetin olduğunu ifade etmekte mümkündür. Türkler Anadolu'ya yaptıkları ilk keşiflerden itibaren, Anadolu'ya yerleşmeleri ve burada varlıklarını sürdürmeleri sürecinde Bizans imparatorluğu ile uzunca bir süre aynı topraklar üzerinde bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Bu mücadele esnasında gerek diğer ülkelere karşı gerekse iç isyanlar, taht kavgaları ve dış baskılar gibi nedenlerden dolayı Bizans'la dostane ilişkiler kurmuşlardır. Diğer taraftan Bizans imparatorluğu ise Selçuklu devletinin iç isyanlarından ve taht kavgalarından faydalanmak, bazı durumlarda diğer ülkelere karşı Türklerle anlaşmak

zaman zamanda Selçukluya karşı diğer hanedan üyeleri ile anlaşmak şeklinde dostane ilişkiler kurma yoluna gitmiştir.

Bu anlamda Anadolu Selçuklu devleti ve Bizans imparatorluğunun bu mücadeleleri kuşkusuz, daha öncede sık sık ifade edildiği gibi Anadolu toprakları ve bağımsızlık mücadelesidir.

İki toplum arasında ilişkilerin temelinde siyasi nedenler kadar önemli olan diğer nedenler ise kültürel etkileşim ve ekonomik faktörlerdir. Anadolu'da birlikte yaşayan bu iki toplum kültürel anlamda birbirlerini oldukça etkilemiştir. Her iki devletin kültürel öğeleri incelendiğinde, diğer toplumun izlerine rastlamak mümkündür. Aynı dönemde gelin alıp verme durumlarının da mevcut olması kültürel ve dini etkileşimi pekiştirmiştir. Diğer taraftan göçebe bir şekilde yaşamış ve Anadolu topraklarını kendilerine yurt olarak seçmiş Türkler ise, toprağı işleme ve tarım yapma konusunda Bizanslılardan oldukça faydalanmışlardır.

Sonuç olarak, Selçuklu hanedan üyelerinin Bizans'a sığınma nedenlerinin temelinde, bu iki toplum arasında ki siyasi çıkarların yattığını ve beraberinde kültürel ve ekonomik faktörlerinin de mevcut olduğunu ifade etmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- AHMETBEYOĞLU, Ali, *Avrupa Hun İmparatorluğu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2001.
- AGACANOV, Sergey Grigoreviç, *Selçuklular*, Çev.: Ekber N. Necef-Ahmet R. Annaberdiyev, Ötüken Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- AKDAĞ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimai Tarihi 1(1243-1453)*, Barış Basımevi, Ankara, 1999.
- AKSARAYI, Mahmut, *Müsameratü'l Ahyar*, Çev.: Nuri Gençosman, Ankara, 1943.
- AKŞİN, Sina, *Türkiye Tarihi I*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Anonim Selçukname*, (çev. F.Nafiz Uzluk) Ankara, 1952.
- ALTAN, Ebru, "Myriokephalon Savaşı'nın Anadolu Türk Tarihindeki Yeri", *Türkler Ansiklopedisi*, 6. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- ANZERLİOĞLU, Yonca, "Bizans İmparatorluğunda Türk Varlığı", *Türkler*, 6. Cilt Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- ARGUNŞAH, Mustafa. "Gagauzların Tarihi", *Türkler Ansiklopedisi*, 6. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- ATÇEKEN, Zeki, Yaşar BEDİRHAN. *Malazgirt'ten Vatana Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi*, Eğitim Kitapevi, Konya, 2004.
- AYÖNÜ, Yusuf "Selçuklu- Bizans İlişkileri", *Türkler Ansiklopedisi*, 6. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları.
- BALIK İbrahim, *Ortaçağ Tarihi Ve Medeniyetleri*, Gazi Kitabevi, Ankara , 2005.
- BAILLY, Auguste, *Bizans Tarihi*, , 2. Cilt, Çeviren: Haluk Şaman, Kervan Kitapçılık,
- BAYRAM, Mikail, *Ahi Evren ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu*, Damla Matbaacılık, Konya, 1991.
- BAYKARA, Tuncer, *I. Gıyaseddin Keyhüsrev(1164-1211) Gazi Şehit*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997.

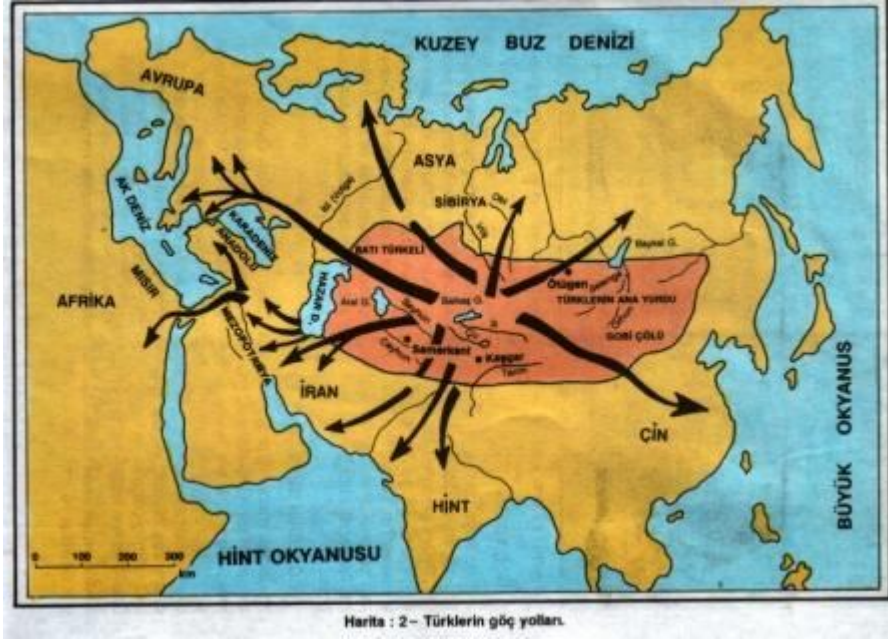
-, *Türkiye Selçukluların Sosyal Ve Ekonomik Tarihi*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık,1. Baskı, İstanbul, 2004.
- BİBİ İbn, *El Evamirü'l-Ala'iyeye Ai'l-Umuri'l-Ala'iyeye(Selçuk name)I*, Çev: Mürsel Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,1996.
- CAHEN Clauda, , *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008.
- ÇAY Abdulhaluk, *II.Kılıç Arslan*, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
- DEMİRKENT Işın, *Sultan I. Kılıçarslan*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996.
-, *1071 Malazgirt Savaşına Kadar Bizans'ın Askeri Ve Siyasi Durumu* , *Tarih Dergisi*, İstanbul,1982.
- DİEHL, Charles, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, Çeviren: Cevdet Yularkılan, Kanaat Kitapevi, İstanbul, 1939.
- DİRİMTEKİN Feridun, “Selçukluların Anadolu’da Yerleşmesini Sağlayan İki Zafer”, *Malazgirt Armağanı*, Ankara, 1972.
- EDHEM, Halil, *Kayseri Şehri*, İstanbul, 1331.
- EFE, Ahmet, *Anadolu Selçuklu Sultanları*, Konya, 2003.
- EFLAKİ, Ahmet, *Menakibü'l-Arifîn*, Çev.Tahsin YAZICI,1.Cilt,İstanbul,1973.
- EKİNCİKLİ, Mustafa, “Türk Ortodokslarının Kimliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- ERSAN Mehmet, “Selçuklu- Ermeni İlişkileri”, *Türkler Ansiklopedisi*, 6. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- İbnü'l -Esir, *el-Kamil Fi't-Tarih*, 9.Cilt, Çev.:Abdülkerim ÖZAYDIN, Bahar Yayınları, İstanbul, 1985.
- İNALCIK, Halil. *Devlet-i' Aliyye*,(41. baskı), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul,2010.
- KAFESOĞLU İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ankara, 1977.

-, *Asya Türk Devletleri*, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara.
- KAFALI Mustafa, “Anadolu’nun Fethi Ve Türkleşmesi”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.8, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1996.
- KESİK, Muharrem, “Türkiye Selçuklu Sultanı II..Kılıç Arslan’ın İstanbul’u Ziyareti Ve Türklerin Tarihteki İlk Uçuş Denemesi”, *Bellekten*, LXVI, Aralık 2002, Sayı.
- KILIÇ, Şahin, “Yükselme Devri Selçuklu- Bizans İlişkileri”, *Türkler Ansiklopedisi*, 6. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- KINNAMOS, Ioannes, *Ioannes Kinnamos’un Historia’sı(118-1176)*, Çev: Işın Demirkent, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XIX. Dizi, Sayı,18 Ankara, 2001.
- KİTAPÇI, Zekeriya, Orta Doğu’da Türk Askeri Varlığının İlk Zühuru, İstanbul, 1987.
- KHONİTAS, Niketas, *Historia (Ioannas Ve Manuel Komnenos Devirleri)*, Çev.:Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1995.
- KÖPRÜLÜ, M.Fuad, *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1986.
-, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1966.
- KÖSEOĞLU Nevzat, Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler, İstanbul, 1990.
- KÖYMEN, Mehmet Altay, *Alp Arslan Ve Zamanı*, İstanbul, 1972.
-, *Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992.
-, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993.
- KURAT, Akdes Nimet, *IV ve XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz’in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Murat Kitabevi Yayınları, Ankara, 1992.
- LEVÇENKO, M.V, *Kuruluşundan Yıkılışına Kadar Bizans Tarihi*, Çeviren: Maide Selen, Özne Yayınları.
- MEMİŞ, Ekrem, *Türk Kültür Tarihi*, Çizgi Kitap Evi, Konya, 1992.

-, *Eskiçağ'da Türkler*, Çizgi Kitap Evi, Konya, 2002.
- MERÇİL Erdoğan -SEVİM Ali, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995.
- MERÇİL Erdoğan, “Bizans'ta Selçuklu Hanedan Mensupları”, *Türk Tarih Kurumu Basımevi*, 1994.
- MERÇİL Erdoğan, *Müslüman Türk Devletler Tarihi*, İstanbul, 1985.
- OCAK, Ahmet Yaşar, “Dânişmendliler”, *İslam Ansiklopedisi*, 8.Cilt, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.
- OSTROGRSKY, Georgy, *Bizans Devletleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995.
- ONGUL, Ali, *Müneccim başı Ahmed Dede Efendi'nin Cam'i ü'd-Düveli'nin Tenkitli Metin Neşri ve Tercümesi*, İstanbul–1986.
- ÖDEN, Zerrin Günel, “Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Mesud Hakkında Bazı Görüşler”, *Bellekten*, C. LXI, 1977, Sayı, 23.
- ÖNKAL, Hakkı, “Anadolu Selçuklu Türbeleri”, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları*, Sayı: 91, Ankara, 1996.
- RAMSAY, W.M., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Tercüme: M. Pektaş, İstanbul, 1961.
- SEVİM Ali, YÜCEL Yaşar, *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Ve Beylikler Dönemi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989.
-, *Anadolu Fatih Kutalmışoğlu Süleymanşah*, TTK Yayınları, Ankara, 1990.
-, *Ünlü Selçuklu Komutanları Afşin, Atsız, Artuk ve Aksungur*, TTK Yayınları, Ankara, 1990.
-, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, TTK Yayınları, Ankara, 1988.
-, Erdoğan MERÇİL, *Selçuklu Devletleri Tarihi*, TTK, Ankara, 1995.
- SEVİNGİL, Refik Ahmet, *Selçuklu Türklerinde Dramatik Eğlenceler*, (<http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/10.php>- 25.03.2010)

- SEYİRCİ, Musa, Selçukluların Anadolu Kültürüne Bakışı, *Antalya IV Selçuklu Semineri Bildirileri (13-14 Mart 1992)*, Antalya Valiliği Yayınları, Ozan Ofset, Antalya, 1993.
- SÜMER, Faruk, “Oğuzlar”, *Türkler*, Ankara, 2002.
- ŞEKER, Mehmet. *Anadolu'nun Türkleşmesi ve Kültürel Hayatı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006.
- ŞENGÜL, Abdullah, *Türk Drama Derneği Ve Tarih Oyunlarımız*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları , No,: 36, Afyon, 2001.
- TOGAN A.Zeki Velidi, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul, 1970.
- TURAN Osman, *Selçuklu Tarihi Ve Türk İslam Medeniyeti*, Ankara,1965.
-, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, 8. Basım, İstanbul, 2004.
-*Türk Cihan Hâkimiyeti Mefrukesi Tarihi*, İstanbul, 1969.
-*Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*,İstanbul,1993.
- TURAN, Şerafettin, *Türkiye İtalya İlişkileri*, doruk matbaası, Ankara, 2000.
- TURAN, Refik, “Tarih İçinde Gagauz Selçuklu İrtibatı(Gagauz And Selçuk Connetion İn History)”,*Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, ,Ankara,2006.
- UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1982.
- YAZICIZADE, Ali. *Tevarih-i Al-i Selçuk*, Haz. A. Bakır, Çamlıca Yayınları, İstanbul,2009.
- YILDIZ, Filiz. *Anadolu Selçuklularının Denizli Uç Beyliği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sel. Üniv. Sos. Bil Ens.,Konya, 2000.
- YINANÇ, M.Halil, *Anadolu'nun Fethi*, İstanbul, 1944.

EKLER

Harita: Türklerin Türkistan'dan Göç Yolları

Türklerin Anadolu'yu fethini gösteren
temsili resim.

Harita 2:

Harita : 12 - Büyük Selçuklu Devleti

Harita 3: Büyük Selçuklu Devleti

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ (1077-1308)

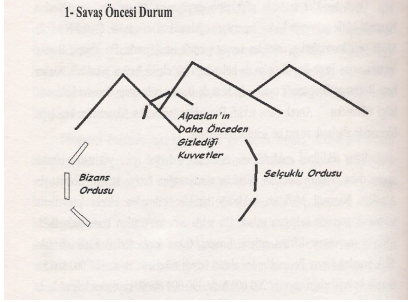

Harita 4: Anadolu Selçuklu Devleti 1077-1308

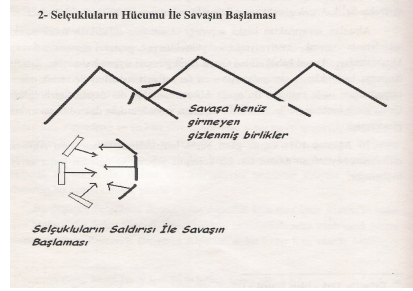

Harita 5:1265 Yılında Anadolu

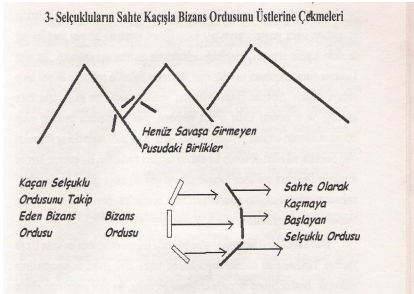
Malazgirt Savaşının Gelişim Krokileri

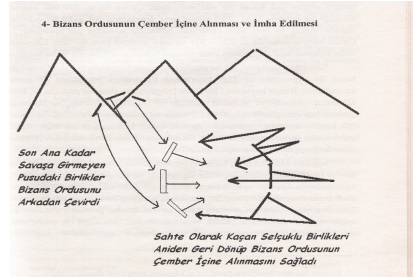
Şekil 1: Savaş Öncesi Durum

Şekil 2: Savaşın Başlaması

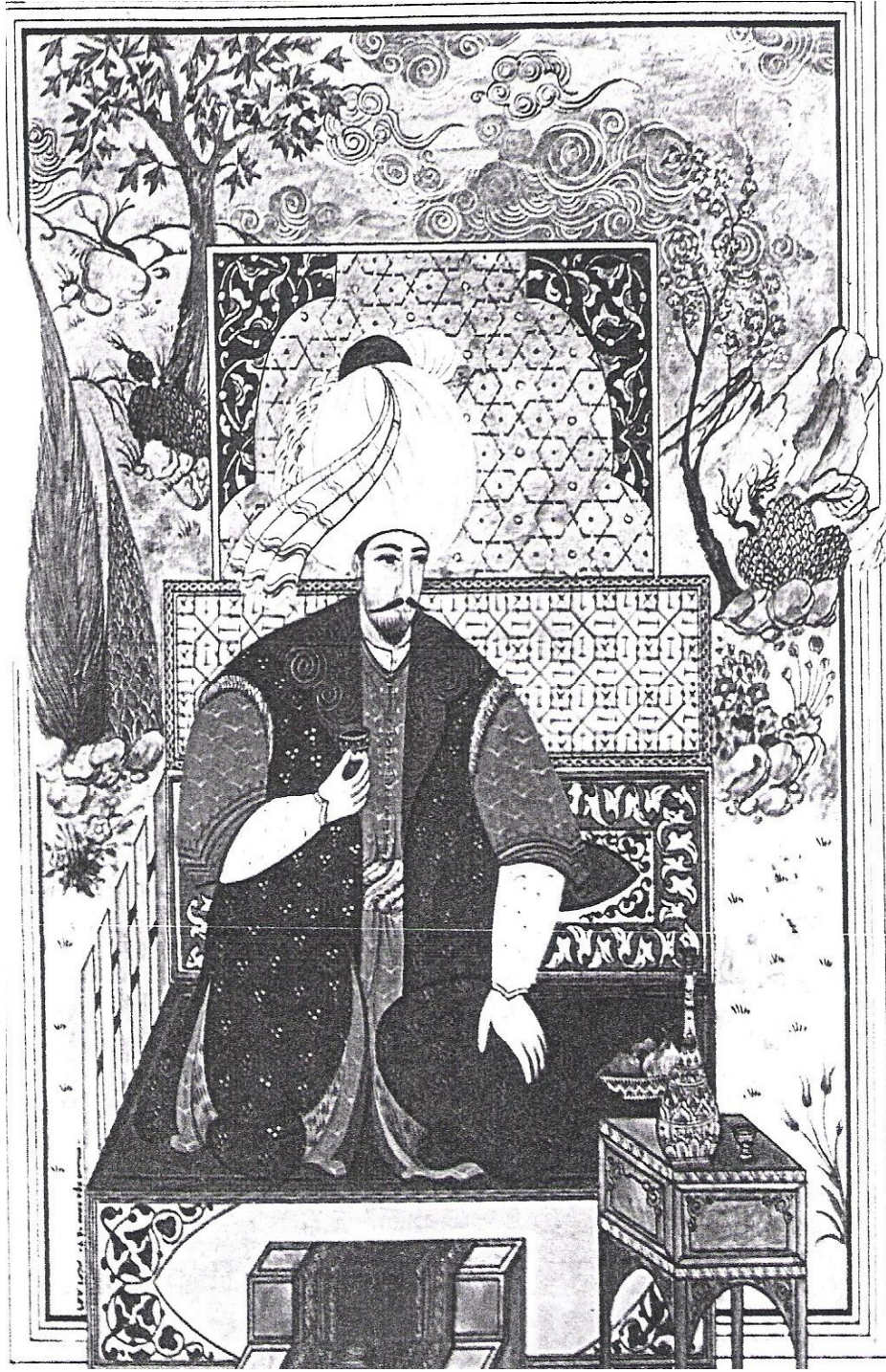
Şekil 3: Selçuklu Ordusu'nun Sahte Kaçışı

Şekil 4: Bizans Ordusu'nun Çember İçine Alınması ve İmha Edilmesi

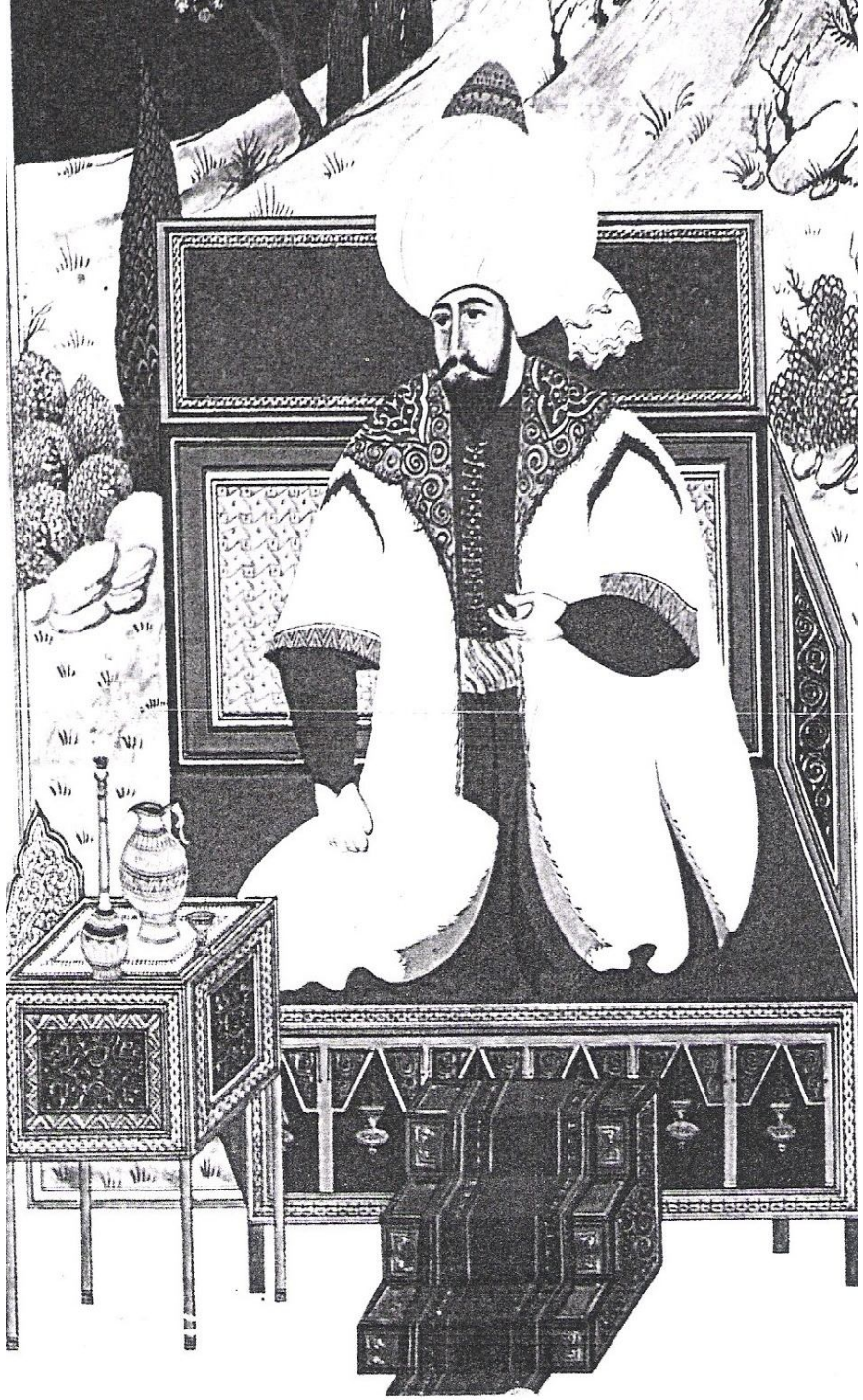
Resim 1: Kutalmışoğlu Süleyman şah.

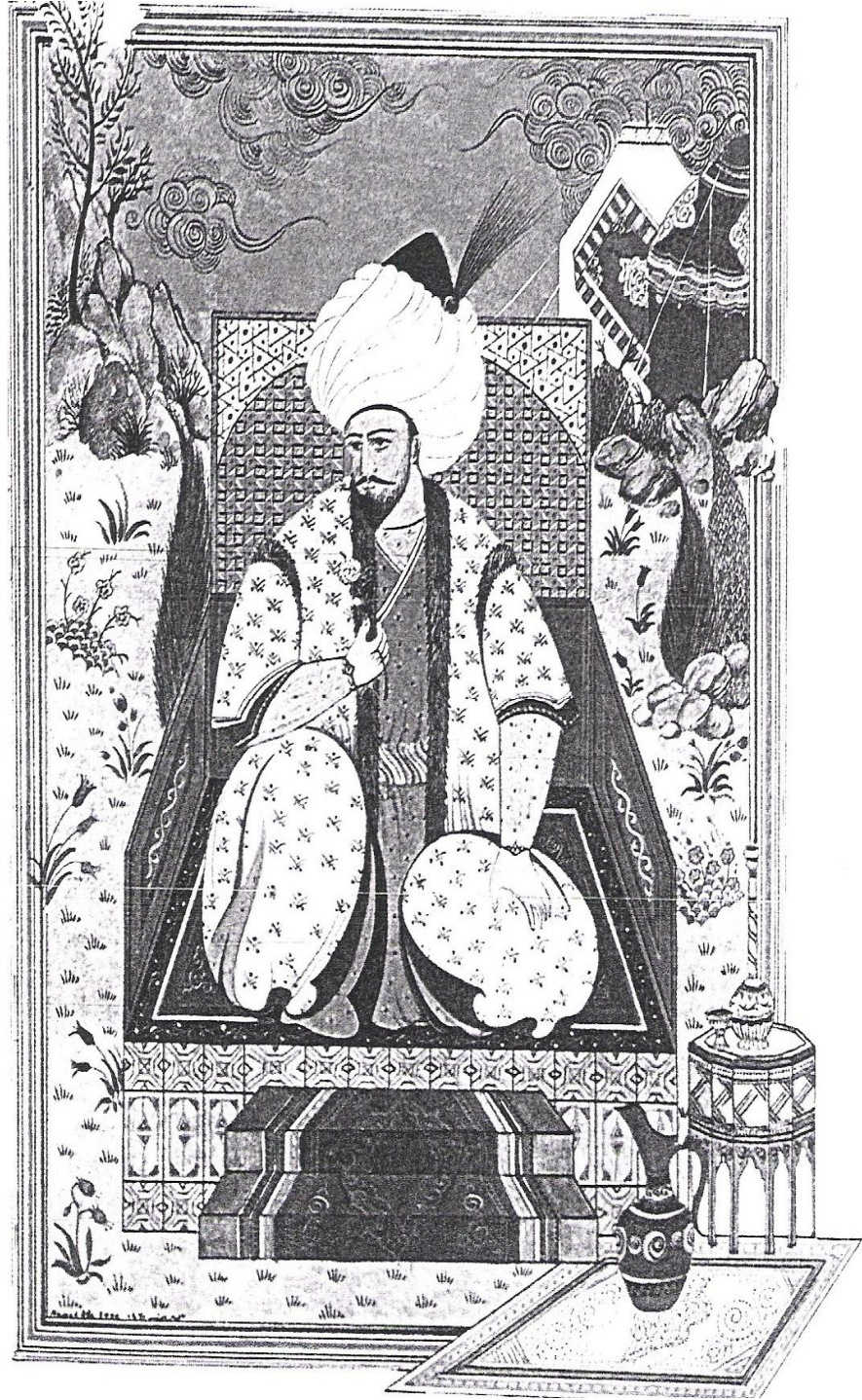
Resim 2: I. Kılıçarslan'ın Oğlu Şahin Şah.

Resim 3-I. Kılıçarslan'ın Oğlu I. Mes'ud.

Resim 4: I. Mes'ud'un Oğlu II. Kılıçarslan .

Resim 5: II. Kılıçarslan'ın Oğlu I. Gıyaseddin Keyhüsrev.

Resim 6: II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Oğlu II. İzzeddin Keykavus.

Resim 7: II. İzzeddin Keykavus'un Oğlu II. Mes'ud.

Resim 8: II. İzzeddin Keykavus'un Oğlu Feramurz'un Oğlu III. Alaeddin Keykubat.